

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**ÇEVRE POLİTİKALARININ UYGULANMASINDA
YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: AKSARAY BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMA DOĞANAY

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. BÜLENT ESKİN

AKSARAY 2017

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

ÇEVRE POLİTİKALARININ UYGULANMASINDA
YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: AKSARAY BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEMA DOĞANAY

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. BÜLENT ESKİN

AKSARAY 2017

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12(on iki) ay sonra fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Sema
Soyadı : DOĞANAY
Bölümü : Kamu Yönetimi
İmza :
Teslim tarihi : 15.01.2018

TEZİN

Türkçe Adı: Çevre Politikalarının Uygulanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü:
Aksaray Belediyesi Örneği.

İngilizce Adı: The Role of Local Governments in The Implementation of
Environmental Policies : The Case of Aksaray Municipality.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı:

Sema DOĞANAY

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Sema DOĞANAY tarafından hazırlanan “Çevre Politikalarının Uygulanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Aksaray Belediyesi Örneği” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Yrd. Doç. Dr. Bülent Eskin)

(Kamu Yönetimi, Aksaray Üniversitesi)

Üye: (Yrd. Doç. Dr. Oktay ALKUŞ)

(Kamu Yönetimi, Aksaray Üniversitesi)

Üye: (Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN)

(Kamu Yönetimi, Nevşehir Üniversitesi)

İMZA

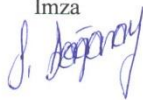

Tez Savunma Tarihi: 02/01/2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 25.01.2018 tarih ve... 2018/04-23 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Öğrencinin
Sema DOĞANAY

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca bilgi ve deneyimleri ile katkıda bulunan, akademik kişiliğiyle yol gösteren sayın danışmanım Yrd. Doç. Dr. Bülent ESKİN'e, teşekkür ederim.

Aksaray Belediyesi'nce yapılan çalışmalara ulaşmamızı sağlayan, her türlü bilgi ve belgeyi bizimle paylaşarak çalışmamızın oluşmasına büyük katkı sunan Aksaray Belediye Başkanı sayın Haluk Şahin YAZGI'ya ve Aksaray Belediye Başkan Yardımcısı sayın Mustafa KARAHANCI'ya teşekkür ederim.

Aksaray Belediyesi'nin gerçekleştirdiği faaliyetler ve projelerle ilgili bilgilendirme yapan Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü çalışanlarına teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatıma başladığım günden beri her türlü yardım ve fedakârlığı sağlayan, bana destek olan anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÇEVRE POLİTİKALARININ UYGULANMASINDA YEREL
YÖNETİMLERİN ROLÜ: AKSARAY BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Sema DOĞANAY

Aksaray 2017

ÖZET

Çevre sorunları, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'nin de en önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir. Hava, su ve toprak kirliliği, küresel ısınma, flora ve faunanın tahribi, ekolojik dengenin bozulması, katı atıklar ve kentleşmenin ortaya çıkardığı problemler günümüzdeki ortak çevre sorunları arasında yer almaktadır. Bu çevre sorunlarının yerelde ortaya çıkması ilerleyen zamanda evrensel boyuta ulaşmasına neden olmaktadır. Çevre sorunların çözümünde yerel yönetimlere özellikle belediyelere önemli sorumluluklar düşmektedir. Çevre sorunlarına müdahale edebilmeleri merkezi yönetimlere göre daha kolay ve hızlı olan yerel yönetimlerin meydana gelen çevre sorunlarının çözümüne yönelik olarak nitelikli politikalar yapması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu doğrultuda sorunların doğru bir şekilde belirlenmesi ve çözümlenebilmesi uygulanacak olan politikaların niteliğiyle yakından ilgilidir. Bu çalışmada, yapılacak olan politikaların yerelden başlayarak küresel bir boyuta ulaşması kapsamında, yerel yönetimlerin önemi Aksaray Belediyesi örneği üzerinde irdelenmiştir.

Bu çalışmanın genel amaçları arasında, Türkiye'nin çevre politikası hakkında bilgi vermek, çevre politikalarının uygulanmasında yerel yönetimlerin önemini belirtmek ve Aksaray Belediyesi'nin Aksaray ilindeki çevre sorunlarının çözümüne yönelik çevre politikaları konusunda yaptığı çalışmaları incelemek yer almaktadır. Bu bağlamda çalışmada ilk olarak temel çevre kavramları anlatılarak, çevre sorunlarına yer verilmiştir. Daha sonrasında,

Türkiye'nin çevre politikası hakkında bilgi verilerek çevre mevzuatı üzerinde durulmuş ve çevre politikalarının uygulanmasında önemli bir yere sahip olan yerel yönetimlerin çevre ile ilgili yetki ve sorumlulukları incelenmiştir. Çalışmamızın diğer bir bölümünde ise Aksaray Belediyesi'nin çevre ile ilgili yaptığı çalışmalara yer verilmiş, Aksaray ilindeki çevre sorunlarının çözümüne yönelik uygulanan politikalar incelenmiştir. Çalışmanın en son kısmında görüş ve önerilerde bulunulmuş olup bu konuda gelecekte yapılacak çalışmalara temel oluşturması amaçlanmıştır.

Sonuç olarak Aksaray ili coğrafi konumu, doğal, kültürel ve tarihsel değerleri ile büyük bir öneme sahiptir. Ancak Aksaray ilinin sahip olduğu bu özellikler sürdürülebilirlik yaklaşımı doğrultusunda gelecek kuşakların haklarına saygı gösterici bir kapsamda kullanılmalıdır. Bu amaçla Aksaray ilindeki çevresel sorunların çözümünde bir yerel yönetim birimi olan Aksaray Belediyesi, gerekli önlemleri alarak politikalar oluşturmalıdır.

Bilim Kodu: 114514

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Politikaları, Yerel Yönetimler, Aksaray Belediyesi

Sayfa Adedi: 119

Danışman: Bülent ESKİN

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN THE
IMPLEMENTATION OF ENVIRONMENTAL POLICIES:
THE CASE OF AKSARAY MUNICIPALITY
Postgraduate Thesis

Sema DOĞANAY

Aksaray 2017

ABSTRACT

Environmental problems have become one of the most important problems in Turkey as well as in every part of the world. Problems of air, water and soil pollution, global warming, destruction of flora and fauna, deterioration of ecological balance, solid wastes and urbanization are among the common environmental problems today. The emergence of these environmental problems locally leads to a universal dimension in the future. Local governments, especially municipalities, have important responsibilities in solving environmental problems. It has become a necessity for local governments to solve the environmental problems are taking place which are easier and quicker to intervene in environmental problems than central governments. In this respect, the correct identification and resolution of problems is closely related to qualified of the policies to be implemented. In this study, the importance of the local government is explained on the Aksaray Municipality example in the context of the policies to be carried out from a locally to a global dimension.

Among the general objectives of this study are take place to give information about Turkey's environmental policy, to emphasize the importance of local governments in the implementation of environmental policies and to examine the works of Aksaray

Municipality's about the environmental policies for the solution of environmental problems in Aksaray Province. In this context, firstly the basic environmental concepts are explained and environmental problems are mentioned in the study. Later, environmental legislation was discussed by giving information about Turkey's environmental policy, and responsibilities of the local governments having an important place of environmental policies were examined. In another part of this work, Aksaray Municipality's work about the environment was given and the policies applied to the solution of environmental problems in Aksaray province were examined. In the last part of the work opinions and suggestions have been made and it is aimed to form the basis for future work.

As a result, Aksaray province has a great importance with geographical location, natural, cultural and historical values. However, these characteristics, which Aksaray has should be used respect to the rights of future generations with sustainability approach. For this purpose, as a local government located in the source of environmental problems of Aksaray, Aksaray Municipality should take the necessary precautions and create policies.

Science Code: 114514

Key Words: Environment, Environment Policies, Local Government, Aksaray Municipality

Page Number: 119

Supervisor: Bülent ESKİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1
MATERYAL-YÖNTEM.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL BOYUTLARIYLA ÇEVRE	5
1.1. Çevre Kavramı	5
1.1.1. Ekoloji Kavramı	6
1.1.2. Ekosistem Kavramı.....	6
1.2. Çevre Sorunları	7
1.2.1. Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkışı	7
1.2.2. Çevre Sorunları.....	8
1.2.2.1. Su Kirliliği	9
1.2.2.2. Toprak Kirliliği	9
1.2.2.3. Hava Kirliliği	10
1.2.2.4. Gürültü Kirliliği	10
1.2.2.5. Erozyon	11
1.2.2.6. Küresel Isınma	11
1.2.2.7. Diğer Çevre Sorunları	12

1.3. Çevre Sorunlarına Karşı Çözüm Odaklı Kavramlar	12
1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma	12
1.3.2. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)	13
1.3.3. Çevre Etiği	14
1.3.4. Çevre Hukuku.....	15
1.3.5. Çevre Yönetimi.....	15
1.4. Çevre Politikası	16
1.4.1. İçerik (Öz) Yönünden Çevre Politikası Kavramı	17
1.4.1.1. Düzeltimci Politikalar	17
1.4.1.2. Düzeltim Karşıtı Çevre Politikaları	18
1.4.2. Yöntem Açısından Çevre Politikası Kavramı	18
1.4.2.1. Onarımcı Politikalar	18
1.4.2.2. Önleyici Politikalar	19
1.4.3. Çevre Politikasının İlkeleri	19
1.4.3.1. Kirleten Öder İlkesi.....	19
1.4.3.2. Önleme İlkesi	20
1.4.3.3. İhtiyat İlkesi	20
1.4.3.4. İşbirliği İlkesi	21
İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLER.....	22
2.1. Türkiye’de Çevre Politikaları.....	22
2.1.1. Planlı Dönem Öncesi Türkiye’de Çevre Politikaları	23
2.1.2. Planlı Dönemde Türkiye’de Çevre Politikaları	24
2.2. Türkiye’de Çevre Mevzuatı	26
2.2.1. Anayasa ve Çevre	27
2.2.2. Kanunlar ve Çevre	28

2.2.2.1. Çevre Kanunu	28
2.2.2.2. İmar Kanunu	30
2.2.2.3. Kıyı Kanunu.....	30
2.2.2.4. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.....	31
2.2.2.5. Milli Parklar Kanunu	31
2.2.2.6. Türk Ceza Kanunu	32
2.2.3. Yönetmelikler ve Çevre.....	33
2.2.3.1. Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	34
2.2.3.2. Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği.....	34
2.2.3.3. Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği.....	34
2.2.3.4. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği	35
2.2.3.5. Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği.....	35
2.2.3.6. Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	36
2.3. Yerel Yönetimler.....	36
2.3.1. Yerel Yönetimlerin Tanımı	36
2.3.2. Yerel Yönetimlerin Önemi ve Amacı.....	37
2.4. Çevre Politikalarının Uygulanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü	38
2.4.1. Türkiye'nin Çevre Sorunları.....	38
2.4.2. Yerel Yönetimler ve Çevre Politikaları	39
2.4.3. Belediyelerin Çevre İle İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları	41
2.4.4. Büyükşehir Belediyelerinin Çevre İle İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları....	43
2.4.5. İl Özel İdarelerinin Çevre İle İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları	45
2.4.6. Köy İdarelerinin Çevre İle İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BİR YEREL YÖNETİM BİRİMİ OLARAK AKSARAY BELEDİYESİ'NİN ÇEVRE İLE İLGİLİ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 49

3.1. Aksaray İline İlişkin Genel Bilgiler	49
3.1.1. Aksaray İlinin Tarihi	49
3.1.2. Aksaray İlinin Coğrafi Özellikleri	50
3.1.3. Aksaray İlinin Nüfusu	50
3.1.4. Aksaray İli Su Kaynakları Varlığı	51
3.2. Aksaray Belediyesi'ne İlişkin Genel Bilgiler.....	51
3.2.1. Aksaray Belediyesi'nin Misyonu	51
3.2.2. Aksaray Belediyesi'nin Vizyonu.....	52
3.2.3. Aksaray Belediyesi'nin Stratejik Planı.....	52
3.3. Aksaray Belediyesi'nin Çevre Sorunlarına Yönelik Yürüttüğü Çalışmalar	53
3.3.1.Aksaray İli İçme Suyu Mevcut Durumu ve Projeleri	56
3.3.1.1. Mamasın Barajı.....	56
3.3.1.2. Bağlıköy Kaynağı	57
3.3.1.3.Koçpınar (Helvadere) Kaynağı	57
3.3.1.4. Aksaray İli Yeni İçme Suyu Projesi.....	57
3.3.1.5. Baraj Su Alma Yapısının Yenilenmesi Projesi.....	58
3.3.1.6. Kılıçarslan Arıtma Tesisi Revizyonu.....	58
3.3.1.7. Aksaray İli İçme Suyu ve Yağmur Suyu Projelendirmesi (IPA-2).....	58
3.3.1.8. Su Kayıp Kaçak Tespiti ile İlgili Yapılan Çalışmalar	59
3.3.2. Aksaray İli Kanalizasyon Hatları Mevcut Durumu ve Projeleri	59
3.3.2.1. Melendiz Havzası.....	60
3.3.2.2. Karasu Irmağı Havzası.....	60
3.3.2.3.Yavuz Sultan Selim Mahallesi Kısmi Kanalizasyon İnşaatı Projesi	60

3.3.2.4. Hamidiye Alaca Kısmi Kanalizasyon İnşaatı Projesi	61
3.3.2.5. Atık Su Arıtma Tesisi Projesi	61
3.3.3. Katı Atıkların Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar	62
3.3.4. Metan Gazından Elektrik Enerjisi Üretilmesi	67
3.3.5. Tıbbi Atıkların Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar	69
3.3.6. Ambalaj Atıklarının Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar	70
3.3.7. Atık Pillerin Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar	71
3.3.8. Bitkisel Atık Yağların Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar	71
3.3.9. Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar	71
3.4. Aksaray İli Kentsel Dönüşüm Projeleri	72
3.4.1. Bayrambaba-Bedir Muhtar ve Kalanlar Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi...	73
3.4.2. Eski Terminal Kentsel Dönüşüm Projesi.....	73
3.4.3. Yeni Sanayi Kentsel Dönüşüm Projesi.....	74
3.5. Aksaray Belediyesi'nin Çevre Düzenlemesine Yönelik Faaliyetleri	74
3.5.1. Kentsel Açık Yeşil Alanlar	74
3.5.2. Meydanlar	82
3.5.3. Orman Alanları	82
3.5.4. Tarım Alanları	83
3.5.5. Konut ve Toplu Konut Bahçeleri.....	83
3.5.6. Okullar	83
3.5.7. Mezarlıklar.....	84
3.5.8. Tarihi, Kültürel, Doğal ve Turizm Alanları.....	84
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
KAYNAKÇA	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Aksaray İli Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Alanı.....	55
Şekil 2. Aksaray İlindeki Atık Su arıtma Tesisi Projesi Alanı.....	62
Şekil 3. Aksaray İli 2016 Yılı Aylara Göre Evsel Atık Miktarları.....	64
Şekil 4. Aksaray İli 2016 Yılı Atık Oranları.....	65
Şekil 5. Aksaray İlindeki Yeraltı Çöp Konteyneri Alanı.....	66
Şekil 6. Aksaray İlinde Bulunan Çöp Taksi Aracı.....	66
Şekil 7. Aksaray İlinde Metan Gazından Elektrik Enerjisi Üretim Tesisi Alanı.....	68
Şekil 8. Aksaray İli 2016 Yılı Metan Gazından Üretilen Elektrik Miktarları.....	69
Şekil 9. Yıllar İtibariyle Aksaray İlinde Toplanan Tıbbi Atık Miktarları.....	70
Şekil 10. Aksaray İlinde Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Oluşturduğu Katı Atık ve Görüntü Kirliliği.....	72
Şekil 11. Parkların Standartları.....	76
Şekil 12. Aksaray İli Kılıçarslan Parkı Alanı.....	79
Şekil 13. Aksaray İli Gençosman Parkı Alanı.....	80
Şekil 14. Aksaray İlindeki Kişi Başına Düşen Yeşil Alanların Miktarının Durumu.....	81

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
A.Ş.	Anonim Şirket
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
DB	Desibel
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ha	hektar
IPA	Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı
kg	kilogram
km ²	kilometrekare
Ltd. Şti.	Limited Şirket
m	metre
m ²	metrekare
m ³	metreküp
mw	megawatt
NO	Nitrojen Oksit
O ₃	Ozon
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PM	Partiküler Madde
TAP	Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UÇEP	Ulusal Çevre Stratejisi Eylem Planı

GİRİŞ

Dünyada sanayi devrimi sonrasında yaşanan hızlı sanayileşme ve nüfus artışı gibi nedenler doğal kaynakların aşırı tüketilmesi sorununu beraberinde getirmiştir. Teknolojinin de gelişmesi ile insanın doğaya karşı üstünlük kurmaya başlaması, doğal kaynaklara olan talebin ve çevre tahribatının her geçen gün artmasına neden olmuştur. Devletlerin iktisadi büyüme ve kalkınma odaklı uyguladıkları politikalarla tükenen doğal kaynaklar, doğal dengenin bozulmasına yol açarak çevre kirliliğine ve tahribatına neden olmaktadır. Ekonomik ve sosyal faktörler sonucunda artan çevre sorunlarına gerekli önemin gösterilmemesi sorunların giderek büyümesine yol açmaktadır.

Artan hava, su, toprak kirliliği, küresel ısınma, iklim değişikliği, nüfus artışı gibi problemler insanların yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemiştir. Toplumların refahını azaltan bu sebepler devletleri, ulusal ve uluslararası düzeyde çevre sorunlarına çözüm bulma arayışına itmiştir. Çevre konusunun öneminin artmasıyla bu duruma kalıcı çözüm bulmaya yönelik olarak gerekli çevre politikaları yapılmaya başlanmıştır.

1960'lı yıllardan itibaren yaygınlaşan çevre sorunları yerel, ulusal ve küresel ölçekte tüm toplumu ilgilendiren en önemli konulardan birisi haline gelmiştir. Bu yıllarda çevre sorunlarına gerekli önemin verilmemesi yapılan politikaların sorunları çözmede yetersiz kalmasına neden olmuştur. Daha sonraki yıllarda mevcut çevre sorunlarının giderilmesine yönelik olarak sorunların çözülmesi için sürdürülebilir bir çevre anlayışıyla, çevresel gelişme ve ilerlemeyi esas alan kapsayıcı çevre politikaları önem kazanmıştır.

Her geçen gün önemi artan ve küresel niteliğe sahip çevre sorunlarının çözülmesi, ülkelerin bu konuda üzerine düşen sorumluluklarını yerine getirmesine bağlıdır. Bu doğrultuda Türkiye'nin çevre sorunları ile mücadelede önemli adımlar atması ve uygun çevre politikaları uygulaması, çevresel koşulların iyileşmesini sağlayacaktır.

Çevre sorunlarının sistemli bir şekilde yönetilmesinde ve bu sorunlarla başa çıkılmasında merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimlerin önemi giderek artmaktadır. Çevre sorunlarının yerel ölçekte meydana gelip, gittikçe büyüyen niteliğe sahip oluşu, yerel yönetimlerin de çevre politikasının yapılması ve uygulanması sürecine etkin bir şekilde dahil edilmesini gerektirmektedir. Buna bağlı olarak Türkiye’de çevre politikalarının hayata geçirilmesinde yerel yönetimlerin yeri önem arz etmektedir.

Yerelde ortaya çıkarak küresel bir sorun haline gelen çevre sorunlarına sorunun meydana geldiği yerde müdahale edilmesi hem akılcı hem de maliyeti düşük bir çözüm olacaktır. Yerel yönetimler, özellikle de belediyeler politika yapımında üstlendikleri rol nedeniyle çevre sorunlarının önlenmesinde büyük öneme sahiptir.

Bu çalışmanın konusu çerçevesinde ilk olarak, çevre kavramı tanımlanarak ekoloji, ekosistem ve çevre sorunlarına yer verilecektir. Bunun yanında çevre politikası tanımlanarak çevre politikalarının uygulanmasında esas alınan ilkeler üzerinde durulacaktır.

Bu çalışmanın ikinci kısmında, Türkiye’de çevre politikaları ve çevre sorunları üzerinde durulacaktır. Çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla alınan yasal düzenlemeler incelenerek Türkiye’deki kentsel sorunlara ve çevre sorunlarına yer verilecektir. Türkiye’de çevre politikasının yürütülmesinde önemli bir yeri olan yerel yönetimlerin; il özel idaresi, belediye, büyükşehir belediyesi ve köylerin, çevre politikalarının uygulanmasında üstlendikleri roller üzerinde durularak çevre konusundaki görev, yetki ve sorumluluklarına değinilecektir.

Bu çalışmanın daha sonrasında, Aksaray Belediyesi örneği üzerinden Aksaray’daki mevcut çevre sorunlarına değinilerek, bir yerel yönetim birimi olarak Aksaray Belediyesi’nin çevre sorunlarının önlenmesi ve şehrin daha yaşanılabilir bir hale getirilmesi açısından uygulaması gereken ve uygulamakta olduğu politikalara ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir.

Sonuç kısmında ise Aksaray ilinde uygulanan çevre politikaları değerlendirilerek çevre sorunlarının en aza indirilmesi ve insanların daha kaliteli bir çevrede yaşayabilmeleri için önerilerde bulunulacaktır.

Bu çalışmada, Türkiye’nin çevre politikası hakkında bilgi vermek, çevre politikalarının uygulanmasında yerel yönetimlerin önemini belirtmek ve bir yerel yönetim birimi olarak

Aksaray Belediyesi'nin Aksaray ilindeki çevre sorunlarının çözümüne yönelik çevre politikaları konusunda yaptığı çalışmaları incelenerek bu konuda gelecekte yapılacak çalışmalara temel oluşturması amaçlanmaktadır.

MATERYAL-YÖNTEM

Bu çalışmanın ana materyalini literatür araştırması sonucu elde edilen çeşitli yerli ve yabancı birincil ve ikincil kaynaklar oluşturmaktadır. Çalışmanın oluşturulması aşamasında, üniversite kütüphanelerinden, çeşitli elektronik kütüphane kaynaklarından, bazı ulusal ve uluslararası arama motorlarından, bu konuda yapılan tez çalışmalarından, makalelerden, bildirilerden yararlanılmıştır. Ayrıca ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan yetkililerle sözlü görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır.

Bu çalışmada ilk olarak, çevre kavramı tanımlanmış ekoloji, ekosistem ve çevre sorunlarına yer verilerek temel çevre kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanında çevrenin korunmasına yönelik çözüm odaklı kavramlar açıklanarak çevre politikası ve ilkeleri üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın ikinci kısmında, Türkiye'nin çevre politikaları ve çevre sorunları anlatılmış, çevre ile ilgili yasal mevzuat incelenerek kentsel çevre sorunlarına yer verilmiştir. Çevre politikasının uygulanmasında önemli bir yeri olan yerel yönetimlerin, üstlendikleri roller üzerinde durularak çevre konusundaki görev, yetki ve sorumlulukları incelenmiştir.

Bu çalışmanın üçüncü kısmında, Aksaray Belediyesi örneği üzerinden Aksaray'daki mevcut çevre sorunlarına değinilmiş, bir yerel yönetim birimi olarak Aksaray Belediyesi'nin çevre sorunlarının önlemesine yönelik yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Kentin daha yaşanılabilir bir çevreye sahip olması için Aksaray Belediyesi'nin uygulaması gereken ve uygulamakta olduğu politikalar incelenmiştir.

Sonuç kısmında ise Aksaray ilinde uygulanan çevre politikaları değerlendirilerek çevre sorunlarının en aza indirilmesi ve insanların sürdürülebilir bir çevrede yaşayabilmeleri için önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL BOYUTLARIYLA ÇEVRE

1.1. Çevre Kavramı

1970’li yıllardan itibaren çevre sorunları ve çevre konuları en çok konuşulan konular arasına girmiştir. Çevre kavramına bakıldığında dar ve geniş olmak üzere iki anlam içerdiği görülmektedir. Canlıların hayatlarını devam ettirdikleri ortam dar anlamda çevre tanımını oluşturmaktadır. Geniş anlamda çevre ise biyolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel ortamı içinde bulunduran, canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ve birbirleriyle etkileşim halinde oldukları ortamı ifade etmektedir (Keleş, 2012: 19).

Çevre, doğal ve yapay olmak üzere iki ana unsura sahiptir. Doğal çevre, insan müdahalesine uğramamış ve değiştirilmemiş çevreyi ifade ederken; insan müdahaleleri sonucu oluşan ve değiştirilmiş çevreye ise yapay çevre denilmektedir (Görmez, 2015: 3).

Çevre Yasası’nın ikinci maddesindeki çevre tanımına bakıldığında, canlıların yaşamları süresince karşılıklı etkileşim içinde oldukları ve birbirleriyle ilişkilerini sürdürdükleri fiziksel, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam olarak ifade edilmektedir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Canlıların yaşamlarına etki eden bütün faktörlerin birlikte yapmış oldukları ortak etki canlının çevresini oluşturur. Her organizmanın biri canlı, diğeri cansız olmak üzere iki çevresi vardır. Canlı ile aynı ortamı paylaşan ve canlı üzerinde etkili olan diğ er tüm canlı varlıklar canlı çevreyi oluşturur. Bunun yanında, canlı üzerinde etkili olan fiziksel ve kimyasal tüm cansız faktörler, cansız çevreyi oluşturur. Canlı ve cansız çevre, birbirleriyle ilişki ve uyum içindedirler (Türk, 1998).

Canlı ve cansız çevreyle ilgili olarak yapılan koruma, geliştirme ve iyileştirme faaliyetleri insanların daha yaşanılabilir ve sağlıklı bir çevrede hayatlarını sürdürmeleri açısından önem arz etmektedir. Çevrenin korunması ve geliştirilmesi konularının odağında insan

faaliyetleri bulunmaktadır. Bunun yanında çevreye zarar veren faaliyetler de çoğunlukla insanlar tarafından meydana gelmektedir (Marin ve Yıldırım, 2004: 15).

1.1.1. Ekoloji Kavramı

Ekoloji kavramı dünyada ilk kez 1869 yılında Alman biyolog Ernest Haeckel tarafından kullanılmıştır. Haeckel'e göre ekoloji, bilimsel olarak organizmalar ve çevreleri arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır. Ekoloji kelimesi Yunancada ev anlamına gelen "oikos" ve bilim anlamına gelen "logos" kelimelerinden türetilmiştir. Bu nedenle ekoloji, canlı organizmaların ev hayatı manasını taşımaktadır (Begon, Townsend ve Harper, 2006: 11).

Gündemde uzun zamandır yer bulamayan ekoloji kavramı, insanlığın çevre sorunlarıyla ilgili süreçlerde rol alması ve insanların çevresel sorunlara çözüm arayışı sonucu güncel hale gelmiştir. İnsanlar ve canlılar arasındaki karşılıklı ilişkileri kendisine konu edinen ekoloji kavramı, canlı ve cansız öğeleri barındıran ekosistemleri incelediğinden dolayı geniş bir inceleme alanına sahiptir (Ertürk, 2011: 55).

Ekolojinin araştırma konuları arasında organizmaların yaşamlarını sürdürdükleri ortamdaki iklimsel özellikler, yeryüzü şekilleri, toprak özellikleri, canlılar, canlıların enerji gereksinimleri, türleri aynı olan canlıların gelişim süreçleri ve diğer canlılarla olan ilişkileri, ekosistemlerin yapısı, değişimi, nitelikleri ve şekilleri yer alır (Çepel, 1992: 19).

1.1.2. Ekosistem Kavramı

Tabiatta yaşamını sürdüren organizma veya toplulukların bütünsel olarak fiziki ortamla kurdukları ilişkinin ifade edilmesi ve anlaşılabilir kılınması amacıyla üzerinde canlıların hayatlarını kurdukları denge sistemi ekosistem olarak adlandırılmaktadır (Gürpınar, 1995: 36).

Ekosistem, bir bölgedeki canlı ve cansız maddelerin birbirleriyle etkileştiği ve oluşturdukları bir bütündür. Türlerin değişim ve uyum içinde ele alınarak, canlıların kendi türleriyle ve diğer türlerle etkileşim halinde olduğu canlılar arasındaki uyum ve denge ekosistem kavramı ile ifade edilmektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 2014: 38-39).

Ekosistemdeki cansız bileşenler toprak, hava, ısı, rüzgar, güneş ve diğer gerekli maddelerden oluşken canlı bileşenler ise bitki ve hayvanlardan oluşmaktadır. Canlı ve

cansız öğeler ve organizma grupları birlikte incelendiğinde ekosistem elde edilmektedir. Yeryüzündeki bütün ekosistemler birbirleriyle bağlantılı bir yapıya sahiptir (Muslu, 2000: 8-10).

Son yıllarda küresel ısınmayla birlikte meydana gelen aşırı sıcaklıklar hem insan sağlığını hem de birbirleriyle bağlantılı ekosistemleri olumsuz etkilemektedir. Sıcak hava dalgaları ve artan kirletici maddeler ekosistemleri içinde bulunduran doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Günümüzde başlayan doğal dengenin bozulması süreci ilerleyen zamanlarda daha da artacaktır. Bunun sonucu olarak türlerin yaşam alanları tehlike altında kalacaktır (Tietenberg ve Lewis, 2012: 4).

1.2. Çevre Sorunları

1.2.1. Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkışı

İnsanoğlunun tarihte yerini almasıyla birlikte çevre sorunları ortaya çıkmıştır. İnsanlar, çevre ve doğal kaynakların zamanla tahrip edilmesine yol açmışlar ve varolan çevreyi değiştirme çabalarında başarı göstermişlerdir (Yılmaz, Taşkın ve Bozkurt, 2005: 15). Bu çabalar sonucunda dünyanın dengesini değiştiren büyük çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Bu durumun meydana gelmesinde batı kültürü etkisi altında bulunan, insanın kendisini “doğanın efendisi” olarak görmesi esasına dayanan insan-merkezli yaklaşım etkili olmuştur (Armstrong ve Botzler, 1993: 53). İnsanlar tarafından doğal kaynakların hiç tükenmeyecekmiş gibi kullanılması kaynakların aşırı tahribine neden olmuş ve doğa artık kendini yenileyemez duruma gelmiştir.

Son yıllarda çevre konuları ve sorunları en çok eserin verildiği konular arasına girmiştir. Bunda, 1960’larda yaşanan bir takım gelişmelerin etkisi olduğu açıktır. Bu gelişmelerden ilki bazı önemli kentlerde ortaya çıkan ve birçok insanın ölmesiyle sonuçlanan hava kirliliğidir. Bunun yanı sıra bazı yayımların çevre sorunlarına önemli derecede dikkat çekmesi, birtakım raporların dünyanın geleceğine ilişkin karamsar bir tablo çiziyor olması, çevreci örgütler ve çevreci partilerin kurulması bu gelişmede etkili olmuştur (Şahin, 2017: 356). Dolayısıyla dünya genelinde çevresel olumsuzlukların ortaya çıkmasıyla birlikte çevreyle ilgili oluşan siyasal gelişmeler ve sivil oluşumlar çevresel sorunlarının boyutlarına dikkat çekmişlerdir.

1.2.2. Çevre Sorunları

Çevre sorunlarının ortaya konulmasındaki tanımlara bakıldığında iki yaklaşım görülmektedir. İlki, toplumun gelişme ve ilerleme göstermesi sürecinde çevrenin bozulmasıyla insanların geleceklerini tehdit altına alan kötümser yaklaşımdır. İkincisi ise kültürel ve ekonomik faaliyetler sonucu oluşan çevre kirliliğinin programlı bir şekilde planlama ile giderileceğini savunan iyimser yaklaşımdır (Keleş, 2012: 618-619).

Çevre sorunlarının bir başka tanımı ise, canlı ve cansız varlıkların karşılıklı etkileşimlerinden meydana gelen, sorun veya düzensizlik oluşturan, sistemin işleyişinde güçlükler yol açan veya sistemi çalışamaz duruma getiren olumsuzluklardır. Bu tanımdan hareketle çevre sorunlarının öznel ve nesnel iki boyutu bulunmaktadır. Hava veya suyun kirlenmesi, canlı ve cansız öğeler arasındaki ilişkiden kaynaklanan nesnel boyutu oluştururken; bu kirlenmenin kişi veya kişilerde oluşturduğu algı ise öznel boyutu oluşturmaktadır (Şahin, 2017: 355).

Günümüzde insanların karşı karşıya kaldığı çevre sorunlarının başında hava, su ve toprak kirliliği, doğal kaynak ve türlerin yok olma tehlikesi, açlık, kuraklık, savaşlar, nükleer enerjiden kaynaklanan riskler ve kentleşmenin ortaya çıkardığı problemler gelmektedir (Görmez, 2007: 29). Ayrıca oksijen seviyesinin düşmesi, okyanusların asitlenmesi, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi birçok büyük çevre sorunu doğal dengeyi tehdit etmektedir.

Son yıllarda güncel çevre sorunlarının dışında dikkat çeken, bir diğer sorun ekonomik büyümenin insanlığın sonunu getireceği düşüncesidir. Bunun aksine yağmur ormanlarını korumanın, nesli tükenen türlerin devamını sağlamanın ve endüstriyel kazalar sonrasında çevreyi temizlemenin kaynağının ekonomik büyümede bulunduğunu düşünen çevre uzmanları da bulunmaktadır. Dolayısıyla ekonomik büyümeden kaynaklanan birçok çevresel felakete karşı ekonomik büyüme bir çözüm olarak görülmektedir (Heinberg, 2011: 152).

Çevre sorunları söz konusu olduğunda oluşturulacak listede hangi başlıkların yer alacağı tartışma konusu olsa da bu çalışmada belli başlı çevre sorunlarına yer verilmiştir.

1.2.2.1. Su Kirliliği

Suyun içerisindeki organik, inorganik, kimyasal, biyolojik, ve radyoaktif atıkların artması, kalitesinin azalması, kullanım olanaklarının sınırlanması ve yaşamın devamı açısından tehlikeli hale gelmesi su kirliliğini oluşturmaktadır (Başol, Durman ve nder, 2007: 158).

Su kirliliği, son zamanlara gelinceye kadar sağlık boyutuyla değerlendirilmiştir. Günümüzde de geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler açısından bu durum devam etmektedir. Temel haklardan birisi olan temiz ve içilebilir kullanma suyuna erişim insanların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamaları için gereklidir. Bu açıdan temiz içilebilir su için su kaynaklarının muhafaza edilmesi, devamlılığının sağlanması ve uygun kullanımının nasıl olacağı konusu önem arzetmektedir (Karpuzcu, 2010: 35-36).

Su, üzerinde insanların mülkiyet hakkına sahip olmadığı doğal kaynaklardan birisidir. Bu yüzden hükümetler tarafından müdahale edilmediğinde su kaynaklarının kullanımı çok uluslu su şirketlerinin kar elde etmesine dayalı uygulamalara dönüşmektedir. Bu tür uygulamaların sonucunda kaynak kullanımında aşırıya kaılmakta ve mevcut su kaynakları kirlenmektedir. Su kirliliğinin önlenmesi ve israfın önüne geçilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde mevcut su kalitesi koşulları dikkatle değerlendirilmeli, uygun hedefler belirlenmeli ve ikisini bir araya getirecek etkili su politikaları yapılmalıdır (Callan ve Thomas, 2013: 330).

1.2.2.2. Toprak Kirliliği

İnsan faaliyetleri sonucunda, toprağın fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulmasına toprak kirliliği denir. Fazla miktarda yapılan gübreleme ve ilaçlama gibi tarımsal aktiviteler, endüstriyel süreçler ve ayrıca endüstriyel faaliyetler sırasında meydana gelen kaza ve sızıntılar sonucu toprağa bulaşan birtakım inorganik ve organik kirleticiler toprak kaynaklarında kirlenmeye yol açmaktadır. Toprağı kirleten inorganik maddelerin başında ağır metaller gelmektedir. Petrol ve petrol ürünleri ile fosil yakıtlar ise organik kirleticileri oluşturmaktadır. Özellikle zengin petrol kaynağına sahip ülkelerde bu sorunlar neticesinde toprak kirlenmektedir (Karaca ve Turgay, 2012: 14).

1.2.2.3. Hava Kirliliği

Havada bulunan kükürt dioksit (SO₂), partiküler madde (PM), nitrojen oksit (NO_x) ve ozon (O₃) gibi kirleticilerin çevre ve sağlık üzerinde olumsuz etkiler yapacak düzeyde olması hava kirliliği olarak tanımlanabilir. Atmosferde doğal yapıyı bozan ve toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyen hava kirliliği ile dünyada son 40 yıldır düzenli olarak mücadele edilmesine rağmen, özellikle büyük şehirlerde kirlilik düzeyleri halen yüksek seviyede bulunmaktadır (Bayram, Dörtbudak, Fişekçi, Kargın ve Bülbül, 2006: 106).

Hava kirliliğinin ortaya çıkmasında birçok sebep bulunmakla birlikte bu kirliliğe temel olarak doğal faktörler ve insanlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetler neden olmaktadır. Bitki örtüsünde ve ormanlarda oluşan yangınlar, yanardağlarda meydana gelen patlamalar, doğal nedenleri oluştururken, kentleşme ve sanayileşme ise insan faaliyetlerinden kaynaklanan hava kirliliğine neden olmaktadır. Bunların yanı sıra rüzgarın farklı bölgelerden taşıdığı kirli hava da önemli bir kirletici sebeptir. Bu faktörlerden kaynaklanan hava kirliliği, cansız ve canlı varlıkların yaşamını olumsuz etkilemekle birlikte ölümlere yol açmakta ve birçok türün neslinin devamını tehlikeye sokmaktadır (Sümer, 2014: 38).

1.2.2.4. Gürültü Kirliliği

İnsan üzerinde psikolojik, fizyolojik etkiler meydana getiren, insanı rahatsız eden, istenmeyen ve hoşla gitmeyen fiziksel kirlilik, gürültü kirliliği olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde özellikle büyük şehirlerde, gürültü kirliliği dünyaca belirlenen standartların üzerindedir. İnşaatlardan ve fabrikalardan çıkan sesler, nüfusun fazlalığı ve trafik yoğunluğu gürültü kirliliğinin başlıca kaynaklarını oluşturmaktadır (Akman vd., 2012: 269-270).

Uluslararası Standart Örgütü tarafından belirlenen ölçütlere göre seslerin gürültü olarak kabul edilebilmesi için sesin insan kulağında meydana getirdiği şiddet 58 dB (desibel)'in üzerinde olmalıdır. Bu ölçütün altında kalan sesler, gürültü olarak değerlendirilmemektedir. Bu gelişmelerden hareketle Türkiye'de, Çevre Kanunu'nda gürültüyle ilgili hükümlere açıklık getirilmesi ve Avrupa Birliği'ne (AB) uyum

çerçevesinde yeniden gözden geçirilmesi amaçlanarak 2010 yılında Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği çıkarılmıştır (Keleş ve Hamamcı, 2005: 373).

1.2.2.5. Erozyon

Erozyon, toprağın üstünde bulunan verimli tabakanın özellikle yağmur suları ile derelere oradan da denizlere akmasıdır. Verimli olan toprak katmanının yüzeysel sulara akması sonucu dünyada çölleşme meydana gelmektedir. Erozyon sonucunda bitki örtüsü yok olurken toprağın verimi de düşmekte ve doğada bitki yetiştirme kapasitesi azalmaktadır. Bitki örtüsünden yoksun kalan bölgede sel oluşumu da kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum sonucu erozyon defalarca tekrarlanmakta toprağın suyla birlikte derelere, göllere ve denizlere taşınması gerçekleşmektedir. Kaybedilen toprakların tekrar oluşumu ise yaklaşık on bin yılı bulmaktadır (Akdur, 2005: 21-22).

1.2.2.6. Küresel Isınma

İnsanların birtakım faaliyetleri neticesinde meydana gelen ve sera gazı olarak adlandırılan karbondioksit, ozon, metan, azot oksit, kloroflorokarbon ve su buharının yoğun olarak atmosferde artmasıyla birlikte yeryüzüne yakın mesafede bulunan alanların doğal olmayan yollarla sıcaklığının artmasına küresel ısınma denilmektedir (Çepel, 2003: 125).

Küresel ısınma ve beraberinde getirdiği iklim değişikliği, son zamanlarda dünyanın karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biridir ve tüm canlıların hayatını tehdit etmektedir. Küresel ısınmanın yol açtığı iklim değişikliğiyle birlikte buzullar erimekte, su seviyesi yükselmekte ve dünya giderek ısınmaktadır. Ortaya çıkan bu fiziksel değişimler birçok canlının yaşam alanını tehdit etmektedir. Ayrıca yaşanan iklim değişiklikleri nedeniyle açlık, kuraklık, kıtlık sorunları ve hastalıklar bütün dünyanın gündeminde olan küresel bir sorun niteliği taşımaktadır (Bayraç, 2011: 231).

Küresel ısınma sonucunda meydana gelen küresel iklim değişikliği, sayısız etkilerinden dolayı 21. yüzyılın en önemli konularından birisi haline gelmiştir. Küresel iklim değişikliğine neden olan etmenlerden biri, hava kirliliği sonucu atmosferde sera gazlarının toplanmasıdır. Sanayi devriminden bu yana atmosferde yaklaşık yüzde 30 oranında artan

ve sera etkisine neden olan karbondioksit, dünyanın mevcut sıcaklığını yükseltmiştir (Anderson, 2010: 133).

1.2.2.7. Diğer Çevre Sorunları

Yukarıda bahsedilen çevre sorunlarının haricinde, iklim değişikliği, sera etkisi, ozon tabakasının incilmesi, hızlı nüfus artışı, flora (bitki örtüsü)nün ve fauna (hayvan topluluğu)nün tahribi, ekosistem dengesinin ve biyolojik çeşitliliğin bozulması, çöpler, kimyasal ve zehirli atıklar insanlığın karşı karşıya kaldığı diğer büyük çevre sorunlarıdır. Bunların yanında Sanayi Devrimi'yle beraber hızlanan kentleşme süreci, çarpık ve düzensiz kentleri meydana getirerek görüntü kirliliğini ortaya çıkarmıştır.

Diğer çevre sorunlarından birini de orman yangınları oluşturmaktadır. Çoğunlukla, kasıtlı veya kasıtsız biçimde insanların neden olduğu orman yangınlarıyla bitki örtüsü ve ormanda yaşayan hayvanlar tahrip edilmektedir. Havanın kirlenmesine de neden olan orman yangınları sonucunda, bitki örtüsünden yoksun kalan alanlarda toprak kayması ve erozyon meydana gelmektedir.

Ayrıca nükleer enerji üreten ülkelerde nükleer kaynaklı çevre sorunları meydana gelmektedir. Nükleer atıkların çevreye ve insanlara zarar vermeden bertaraf edilmesi oldukça önemlidir. Aksi takdirde geri dönüşü olmayan sonuçların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Türkiye'de nükleer santral yapımı henüz devam ettiğinden bu konuda bir çevre sorunu meydana gelmemiştir.

1.3. Çevre Sorunlarına Karşı Çözüm Odaklı Kavramlar

1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma

Doğa ile insan arasında dengeli bir ilişki kurularak, doğal kaynakların aşırı tüketiminin önlenmesiyle birlikte, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde yaşamın devam etmesi ve kalkınmanın sağlanmasına yönelik planlamaya sürdürülebilir kalkınma denilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın temel hedefleri arasında; doğal kaynakların aşırıya kaçmadan kullanılması, mevcut doğal kaynakların devamlılığının sağlanması, insanlara yaşanılabilir bir hayat sunulması, doğa ile insan arasında denge kurularak

kalkınmanın sağlanması ve dünya ekonomisinin iyileştirilmesi yer almaktadır (Er, Ünver ve Aykaç, 2004: 3-4).

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri, tüm dünya için son yıllarda hızla önem kazanmaya başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri söz konusu olduğunda genel olarak benimsenen, insan refahını sağlayacak biçimde üçlü bir yaklaşım benimsenmektedir. Hemen hemen her ülkede, özel amaçlar farklı olsa da ekonomik kalkınma, çevre sürdürülebilirliği ve sosyal yaşamın iyileştirilmesi farklı toplumlardaki ortak hedefleri içermektedir. Bu toplumlar henüz ekonomik, çevresel ve sosyal büyüme karşısında oluşacak olumsuz koşullar konusunda uzlaşma sağlayamasa da, toplumların ekonomik, çevresel ve sosyal hedefler doğrultusunda ortak sürdürülebilir gelişme oluşturabilmesi mümkündür (Sachs, 2012: 2206).

Hedefler doğrultusunda sürdürülebilir kalkınma kavramının ekonomik, sosyal ve çevresel boyutu araştırmacılar açısından tartışma konusudur. Ekonomik boyut, bireysel ve toplumsal ihtiyaçların etkin ve etkili olarak yerine getirilmesi ve bugünün yanında gelecek kuşakların yararının göz önünde bulundurulmasıdır. Sosyal boyut, asgari geçim şartlarının sağlanması, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlığa erişim, adil gelir dağılımı, demokrasinin ve hukuk güvencesinin bulunması gibi temel koşullardır. Çevresel boyut ise, yaşamın güvence altına alınması, ortaya çıkan çevresel zararların ortadan kaldırılması ve doğanın kendi iç dinamiklerinin korunmasının sağlanmasıdır (Ergün ve Çobanoğlu, 2012: 101-103). Sürdürülebilir kalkınma, sadece çevresel değerleri göz önünde bulunduran bir anlayıştan çok daha fazlasıdır. Ekonomik kalkınma hedeflerinin yanında, insanların yaşamları için uygun ortamın temin edilmesini kendisine gaye edinmiş, çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi anlayışını odak kabul eden çok boyutlu bir kavramdır.

1.3.2. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED); belirli bir proje veya uygulamanın çevre üzerindeki önemli etkilerini belirlemek için bulunulan bölgedeki yapılan projelerle ilgili bütün tarafların bir araya geldiği, görüş, kaygı ve önerilerini ortaya koyabildikleri demokratik ve şeffaf bir süreçtir (Gökçen ve Özcan, 2009: 144).

ÇED ile önceden belirlenmiş bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkileri ortaya konur. Bu süreç, tek başına bir kurum veya bir kişi tarafından karar verme süreci

olarak karşımıza çıkmaz. Çok aşamalı ve uzun bir süreç olarak karşımıza çıkar. ÇED'in esas amacı; karar vericilerin daha doğru karar vermelerinin yanında onlara, projelerin çevresel etkilerini göstermektir. Bu kapsamda ÇED'in en önemli özelliklerinden birisi ilgili tarafların ve yatırımın yapılacağı bölgedeki vatandaşlarının katıldığı halk toplantısıdır. Projeler, çözüm odaklı olacak şekilde tüm tarafların sürece destek vermesiyle birlikte gerçekleşmelidir (Dervişoğlu, 2010: 118). Halk katılımını içeren demokratik bir süreç özelliğine sahip olan ÇED, yapılacak olan projelerde meydana gelebilecek çevresel zararların daha önceden görülmesini sağlayarak çevresel sorunlar ortaya çıkmadan önleme imkanı sunmaktadır.

ÇED çevre sorunlarındaki ekolojik, ekonomik, politik ve teknik boyutları harmanlamayı sağlayan kısacası ekonomi ile ekolojiyi uzlaştıran bir araç olarak bu özellikleri karşılamak için ortaya çıkarılmıştır (Turgut, 2009: 209).

1.3.3. Çevre Etiği

Çevre etiği, insanlar ve doğal çevreleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi olup uygulamalı ve etik olarak içinde bulunduğu toplumun değerleri ve kuralları çerçevesinde nasıl şekillenmesi gerektiğini ve insanın nelere ve kimlere karşı sorumlu olduğu gibi konuları inceleyen çevre biliminin bir alt dalıdır. Bu tanım çerçevesinde her insanın kendine karşı sorumlu olması yanında kendi gibi canlı olan çevreye, topluma ve gelecek kuşaklara karşı önemli sorumlulukları vardır (Karaca, 2007: 4).

Çevre etiği, bütün yaşamı veri olarak alır, bunun yanında doğanın ve toplumun ortak ilişkilerinin yer aldığı küresel çapta bir mekân düşüncesi bulunmaktadır. Çevre etiğinin amacı, bireylerin toplumların ve sonuçta bütün insanların yaşam alanlarını koruyabilecek tutum ve davranışlarını belirlemek ve bu alanda yeni bir oluşumu sağlamaktır. Bu tür söylemleriyle çevre etiği, çoğu zaman sürdürülebilir kalkınma kavramına yakın ifadeleri kullanmaktadır (Kılıç, 2008: 35). Ayrıca çevre etiği, herhangi bir yaptırım olmadan bireylerin içsel tutumlarına yönelik olarak davranışlar geliştirilerek insanlığın ortak değerlerinden olan çevrenin korunmasını hedeflemektedir.

1.3.4. Çevre Hukuku

Çevre hukuku, çevresel değerlerin hukuki güvenceler oluşturularak korunmasına yönelik çalışmaların tamamı olarak tanımlanmaktadır. Doğa içinde bulunan ve doğanın bir parçası olan insanın, geleceği açısından doğayı korumayan bir anlayışta olması beklenen bir davranış değildir. Bu açıdan gelecek nesillerin haklarının güvence altına alınması adına çevre hukukunun temel amacı doğanın ve canlı yaşamının korunmasıdır. Korumayla anlatılmak istenen önleyici bir yaklaşım ile çevrenin kirlenmeden korunmasıdır. Çevre hukuku, çevreyi insan faaliyetlerine rağmen korumaya çalışır. Bu koruma, kirliliğin ortaya çıkmadan önlenmesi, ortaya çıkmış kirliliğin giderilmesi ve çevreyi geliştirme unsurlarına dayanan sürdürülebilir bir anlayış içermektedir (Ertan, 2004: 372-373). İnsanlığın ortak mirası olan çevresel değerlerin korunması ve canlıların yaşamının devamlılığı için insanların çevreye zarar veren faaliyetlerine karşı hukuki açıdan caydırıcı yaptırımlar konulması gerekmektedir.

Çevreye ilişkin hukuk kuralları çoğunlukla insan merkezli bir yaklaşım sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Mevcut doğal kaynakların korunması, kirlenen kaynakların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ilkesi, insanın varlığı dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu anlayış gerek iç hukukta gerekse de uluslararası alanda etkili olmuştur. Özellikle uluslararası alanda, devletlerin antlaşmalardan ayrılabilmelerine olanak tanınması, çevre sorunlarının çözümünde daha çok gönüllülük ilkesinin uygulanması gibi nedenler çevre sorununu çok daha zor ve karmaşık hale getirmiştir. Çevreyle ilgili birçok hukuksal alanda düzenleme yapılmasına rağmen, çevre sorunları katlanarak artmıştır (Kılıç, 2001: 134). İnsana rağmen çevrenin korunması için gerekli önlemlerin alınması bir zorunluluk haline gelmiştir. Hukuki niteliğe sahip, caydırıcı nitelikte önlemler alınmadığı takdirde dünya çevresel krizlerle karşı karşıya kalabilecektir.

1.3.5. Çevre Yönetimi

Batı dillerinde çok sık kullanılan çevre yönetimi kavramıyla, canlıların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamlarını sürdürmeleri, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi amacıyla hem kamusal hem de özel kesimde elverişli bir iletişim, planlama, eşgüdüm ve denetim sürecinin oluşturularak bu hedeflerin gerçekleşmesini sağlayacak bir örgütün kurulması anlatılmak istenmektedir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009: 484).

Çevre yönetiminin amacı ise insanın yaşama şeklini doğanın işleyiş biçimiyle ilişkili hâle getirmek biçiminde özetlenebilir. Bir başka deyişle de çevre yönetiminin amacı insan ile çevre arasındaki ilişkinin karşılıklı olarak birbirlerini olumlu etkileyerek devam etmesini sağlamaktır (Şengül, 2001: 139).

1.4. Çevre Politikası

Bir sorun ortaya çıktığında ya da çıkabilecek durumda olduğunda sorunun çözümüne yönelik olarak strateji geliştirme ve önlem alma “politika” olarak ifade edilir. Politika, herhangi bir sorunu çözme amacından ortaya çıkmaktadır (Ertürk, 2009: 377). Bu doğrultuda çevre politikası ise çevre sorunlarına yönelik olarak çevrenin korunması ve çevre sorunlarının çözülmesini içeren faaliyetlerden oluşmaktadır. Bunun yanında çevrenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde geleceğe dönük alınan önlemler çevre politikası olarak adlandırılabilir (Nohutçu, 2016: 981).

Ülkelerin çevre politikası farklılık göstermekle birlikte, bütün ülkelerde çevre politikası üç ortak hedef etrafında toplanmaktadır. İlk hedef, halkın temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşamlarını sürdürmeleri için uygun ortam oluşturmaktır. İkinci hedef, toplumda oluşmuş çevresel değerleri korumak ve geliştirmektir. Üçüncü hedef ise, uygulama aşamasında, adalet ilkesi göz önüne alınarak çevre politikasının uygulanmasının sağlanmasıdır (Ertürk, 2009: 377).

Çevresel politikaların yapılması konusunda farklılık gösteren ülkeler, çevre sorunlarına karşı ekonomik özelliklerine göre farklı bakış açıları ortaya koymaktadırlar. Özellikle ülkelerin gelişmişlik seviyeleri dikkate alındığında ekonomik gelişmeden kaynaklanan sorunlar çevresel kaliteyi farklı şekillerde olumsuz etkilemektedir. Son yıllarda küresel ısınma, asit yağmurları, ormanların yok olması, ozon tabakasının incilmesi ve türlerin yok olma tehlikesi ülkeleri etkileyen en büyük problemler arasında yer almaktadır. Gelişmişlik seviyeleri göz önüne alınarak, temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşamak için bütün ülkelerin doğadaki dengenin korunması ve sınırlı kaynakların devamlılığının sağlanması adına üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir (Smith, 2000: 39).

Çevre politikalarını, ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan birbirlerinden ayrılmaları etkilemektedir. Bu ayrım göz önüne alınarak ülkelerde ortaya çıkan farklılıklar

“İçerik (Öz) Yönünden Çevre Politikaları” ve “Yöntem Açısından Çevre Politikaları” olarak iki ana gruba ayrılarak incelenmiştir (Keleş ve Hamamcı, 2005: 330-333).

1.4.1. İçerik (Öz) Yönünden Çevre Politikası Kavramı

Dünya üzerinde artan çevre sorunları, doğal dengenin bozulmasına yol açarak insanların yaşam kalitelerinde azalma meydana getirmiştir. Bu amaçla çevre sorunlarının giderilmesi ve insanlara sağlıklı ve temiz bir çevre sunulması için farklı çevre politikaları farklı bakış geliştirilmiştir. Bu politikalardan birini de içerik yönünden çevre politikaları oluşturmaktadır. Kendi içerisinde düzeltimci politikalar ve düzeltim karşıtı çevre politikaları olarak ayrılan bu politika, liberal bir anlayışla çevre sorunlarının çözümüne yönelik görüşlerde bulunmaktadır.

1.4.1.1.Düzeltilimci Politikalar

Çevre sorunlarına karşı aktif politikalarla çözüm bulmaya çalışan düzeltimci politikalar, çevresel sorunları ideolojik olarak değil, faydacı bir tutumla ele alırlar. Düzeltilimci politikaları savunanlardan bazıları, çevresel sorunlara karşı liberal bir felsefe ve ortak bir tutum geliştirerek birlik olunması gerektiğini belirtmektedirler. Diğer kısım ise çevresel sorunlara karşı düzeltim taleplerinin tabandan gelmesini ve insanlarda çevre ile ilgili bilincin oluşması gerektiğini düşünmektedirler (Keleş ve Hamamcı, 2005: 331-332).

Düzeltilimci politikaları benimseyen sol görüşe yakın olanların bir kısmı, toplumsal ve siyasal hareketler sonucunda tabandan gelen istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda çevre politikalarının şekillendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşü savunanlar, merkezi ve yerel yönetimlerin çevre konusunda olumsuz etkiler meydana getirebilecek kararlarına karşı etkilenecek olanların birlik olması gerektiğini belirtmektedirler. Sol görüşe yakın olan diğer kısım ise tabandan gelecek olan düzeltim talebinin gecikebileceğini ifade etmektedirler. Bu anlayışa göre öncelikle toplumun önde gelen seçkin kişileri tarafından düzeltim politikaları anlaşılmalı, daha sonra bu kişilerce halka aktarılıp benimsetilmelidir (Keleş ve Hamamcı, 2005: 332).

1.4.1.2. Düzeltim Karşıtı Politikalar

Çevre ile ilgili konulara özel bir önem verilmesini gereksiz bulan düzeltim karşıtı çevre politikası savunucularından bir kısmı, liberal bir anlayış benimseyerek çevre sorunlarının zamanla piyasa içerisinde kendiliğinden düzelebileceği görüşündedirler. Bu savunucular, çevrede meydana gelen tahribatı ve kirliliği kabul etmekte ayrıca insanların çevresel sorunlarla başa çıkabileceğini düşünmektedirler. Diğer düzeltim karşıtı politika savunucuları ise, çevresel kirlilik ve sorunlara karşı merkezi yönetimlerden gelen düzeltme hareketlerinin çevre kirliliğini sona erdirmediğini ve bu hareketlerin bir sonuca ulaşmadığını ifade etmektedirler (Keleş ve Hamamcı, 2005: 330-331).

1.4.2. Yöntem Açısından Çevre Politikası Kavramı

Çevrenin tahrip olmasını engellemek ve çevre sorunlarının ortadan kaldırılmasına yönelik politikalardan bir diğeri yöntem açısından çevre politikasıdır. Kendi içinde onarımcı ve önleyici politikalar olarak ikiye ayrılan bu politika temelde, kirlilik ortaya çıktıktan sonra müdahale edilmesi ve çevresel sorunlar ortaya çıkmadan önlem alınması anlayışlarına dayanmaktadır.

1.4.2.1. Onarımcı Politikalar

Tedavi edici politikalar olarak da kabul edilen bu politikalar, çevre kirliliği ve tahribatına karşı sorunlar ortaya çıktıktan sonra müdahale edilmesi görüşündedirler. Ayrıca bu politikalar, sorunların büyüyerek çözümü gerçekleştirilemez seviyelere geldiğinde, çevresel zararların ortadan kaldırılmasını hedeflemektedirler (Keleş ve Hamamcı, 2005: 333). Sorunlara karşı ortaya çıktıktan sonra geç bir evrede müdahale edilmesini savunan bu politika, çevrede bazı sorunların çözülemez hale gelmesine neden olabilir. Ayrıca ileriki seviyelerde kirlenmenin ortadan kaldırılmasına yönelik bu politikalar, onarmaya yönelik yapım maliyetini artıracaktır.

Onarımcı politikalarda kirliliğin giderilmesine yönelik olarak iki yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden ilki, kirliliğin kirlitene ödettirilerek tazminat alınması iken diğer yöntem ise sorumlu örgütlerce kirliliğin denetiminin yapılmasıdır (Ertürk, 2009: 393-394).

1.4.2.2. Önleyici Politikalar

Önleyici politikalar, çevrede kirlilik oluşturabilecek ve çevre sorunlarına yol açabilecek tehditlerin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Sorunların ortaya çıkmasına engel olan önleyici politikaların maliyeti, onarımcı politikalara göre daha ekonomiktir (Keleş ve Hamamcı, 2005: 334).

Temel olarak iki yöntem kullanan önleyici politikalarda teknolojik gelişmeler ilk yöntemdir. Bu yöntemde insan faaliyetlerinin her aşamasında çevreye duyarlı teknolojiler kullanılmaktadır. Diğer yöntem ise yapısal değişikliklerdir. Bu yöntem çevreye zararlı olan davranış biçimlerinin çevreye daha az zarar veren davranış biçimleriyle değiştirilmesine dayanmaktadır. Yapısal değişiklikle çevreye zarar veren ekonomik faaliyetler çevreyle uyumlu davranışlara dönüştürülmektedir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 354).

1.4.3. Çevre Politikasının İlkeleri

Çevre politikalarının ilkeleri; kirleten öder ilkesi, ihtiyat ilkesi, önleme ilkesi ve işbirliği ilkesi olmak üzere dört temel başlıkta toplanmıştır.

1.4.3.1. Kirleten Öder İlkesi

Kirleten öder ilkesi, çevrede meydana gelen kirlenmenin kirletene ödetilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu ilkeye göre kirletenin ödemesi, toplum üzerinde oluşacak mali yükü ortadan kaldırarak çevre kirliliği önlenecektir (Keleş, 2012: 619).

Yapılacak olan çevrenin iyileştirme giderlerine katılım, gelişmiş ülkeler açısından mümkün olurken, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından varlıklı ve yoksul ayrımı yapılmaksızın bu giderlere katılımı sağlamak toplumsal adalet anlayışıyla çelişen bir uygulamadır (Keleş, 2012: 619).

Bu ilke, ilk olarak 1972 yılında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) önerisi üzerine ortaya çıkmıştır. Bu ilkeyle; kirleticilerin neden oldukları kirliliğin önlenmesi, meydana gelen kirliliğin ödenmesi ve başkalarının neden olduğu kirletici faaliyetleri hükümetin ödememesi gerektiği savunulmaktadır (Woerdman, Arcuri ve Clo, 2008: 572).

1.4.3.2. Önleme İlkesi

Çevre sorunları henüz oluşma safhasında bulunurken kirliliğin ortaya çıkmasının önlenmesidir. Önleme ilkesinde zararın erken farkedilerek çözüme yönelik tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır. Önleyici ilkenin kapsamı, çevresel hasarın kaynağında, çevresel kirlilik belirtilerinin ortaya çıkması beklenmeden düzeltilmesidir (Sadeleer, 2008: 74). Ayrıca sorunların ortaya çıktıkları yerde önlenmesine vurgu yapan önleme ilkesi, çevre sorunlarına karşı bölgesel ve yerel korumanın gelişmesine katkı sağlamaktadır.

“Korumak tedavi etmekten daha iyidir” şeklinde ifade edilebilecek bu ilke, çevre üzerinde olumsuz etkiler meydana getirebilecek faaliyetlerin erken aşamada engellenmesini hedeflemektedir. Çünkü çevresel sorunların ortaya çıkmadan engellenmesi daha mantıklı ve ekonomik bir davranıştır olacaktır. Önleme ilkesi, bir anlamda ihtiyat ilkesinin özünü oluşturmaktadır. Önleme ilkesi, mevcut bir çevresel tehlikenin söz konusu olması halinde uygulanırken, ihtiyat ilkesinde çevresel bir tehlikeden ziyade potansiyel bir zarar riskinin öngörülebilir olması yeterlidir (Güneş, 2011: 268).

1.4.3.3. İhtiyat İlkesi

Bu ilke, ortaya çıkacak olan çevre kirliliğinin önceden tahmin edilerek olası çevre sorunlarının önlenmesini ve doğada bulunan ekosistemlerin korunmasını amaçlamaktadır. Günümüzde insan faaliyetlerinin sonucu olarak gelişen teknolojinin neden olduğu kirlilik, yine insanların geliştirmiş oldukları teknolojiyle erken farkedilerek önlenmektedir. Bu yönleriyle ihtiyat ilkesi, çevre hukuku ve politikaları açısından en önemli ilkelerden birisidir (Yurtcanlı, 2012: 322). Ayrıca risk kavramının varlığı doğrultusunda uygulamaya konulan ihtiyat ilkesi, meydana gelebilecek herhangi bir hasarın etkilerini ortadan kaldırmaktadır.

Meydana geldikleri dönem dikkate alındığında çevre politikası ilkelerinden en sonuncusunu ve yenisini ihtiyat ilkesinin oluşturduğu görülmektedir. İhtiyat ilkesinin önemi, günümüz çevre koruma politikasındaki yerleri açık bir şekilde kabul edilen insanlığın ortak değerlerini, sürdürülebilir kalkınmayı ve gelecek kuşakları düşünen bir anlayışı içerisinde bulundurmasından kaynaklanmaktadır (Turgut, 1996: 78).

1.4.3.4. İşbirliği İlkesi

Dünyada meydana gelen kirliliğe engel olunması konusunda en önemli ilkelere biri de işbirliği ilkesidir. Oluşturulan çevre politikalarının yapım ve uygulama aşamalarında başarılı olması için hem ulusal hem de uluslararası alanda çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik işbirliğine gidilmesi bu ilkenin temel amacıdır (Mutlu, 2006: 63). Ortaya çıkan çevre sorunlarının tüm ülkeleri etkileyen bir yapıya sahip olması, uluslararası alanda çevre politikalarının oluşturulmasını zorunlu hale getirmektedir.

Çevre sorunlarının hızlı ve sınır ötesi bir yapıya sahip olması bir otoritenin düzenleyiciliğini esas alan uluslararası alanda birçok çevre anlaşmasının yapılmasını ve çevre koruma örgütlerinin doğmasını gerekli hale getirmiştir. İnsanların üzerinde yaşadıkları dünya için çevre üzerine politika üretmeleri, işbirliği ilkesini bir gereklilik haline getirmektedir (Kaypak, 2013: 18). Küresel çapta dünyayı etkileyen çevresel sorunlara karşı ülkelerin bir araya gelmeleri ve çözüme yönelik tedbirler alarak uygulamaya koymaları bugünkü ve gelecek nesillerin devamlılığı açısından oldukça önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE YEREL YÖNETİMLER

2.1. Türkiye’de Çevre Politikaları

Dünyada çevre sorunları, Avrupa ve Kuzey Amerika’yı etkileyen geniş alanlı hava kirliliği, Kuzey Denizi, Baltık Denizi ve Akdeniz’in canlıları etkileyen boyutta kirlenmesi ve ozon tabakasındaki incelme ile birlikte uluslararası özellik kazanmıştır. Küresel bir boyut kazanan çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar uluslararası alanda çevre politikalarının yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Uluslararası düzeyde çevre politikalarının ortaya çıkışı dört evrede incelenmektedir. İlk evrede 1960 yılına kadar olan çevre politikaları, doğa, hayvan ve bitkilerin korunmasıyla sınırlıdır. 1960-1970 yılları arasındaki ikinci evrede, çevre konusu düşünsel alanda tartışılmıştır. 1970-1980 yılları arasındaki üçüncü evrede, ulusal çevre koruma çabaları örgütlenmeye başlamış, bazı ülkelerde çevre yasaları çıkarılmış ve çevre bakanlıkları kurulmuştur. Son evrede ise 1980’li yılların başından itibaren uluslararası işbirliği ve çevre koruma her alanda yoğunlaşmıştır (Kaplan, 1999: 108).

Çevre sorunlarının önem kazanmasıyla birlikte yapılan anlaşmalar bölgesel özellikten çıkarak uluslararası nitelik kazanmıştır. Bu kapsamda Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı, Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı ve Kyoto Protokolü gerçekleştirilen uluslararası anlaşmalardır. Bu anlaşmalara ek olarak yayımlanan bildirilerle çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda ülkelere ve insanlara yol gösterecek kararlar alınmıştır. Türkiye’de, Birleşmiş Milletler tarafından 1972’de gerçekleştirilen Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı’ndan sonra çevre politikası geliştirme çabaları başlamıştır (Aksu, 2014: 10).

Ülkelerin çevre konusunda önemli kararlar almaları farklı zaman dilimlerinde olmasına rağmen çevre politikaları ile ilgili adımlar, Türkiye’de 1970’li yıllardan itibaren atılmaya başlanmıştır. İlk ve en önemli adım anayasal düzenleme boyutunda yer alan 1982 Anayasasına, “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünde 56. madde ile çevre hakkının konulmasıyla atılmıştır. Böylece çevre hakkı hukuksal alana girmiş ve çevre koruma kavramı gelişmeye başlamıştır. Türkiye’de çevre politikası kavramına ilk kez 1982 Anayasası’nda yer verilmiştir. Daha öncesinde çevre politikaları, sağlık politikalarının bir alt başlığı olarak incelenmiştir (Gürseler, 2008: 200).

Çevre konusundaki yasal düzenlemelerin neredeyse tamamı 1982 yılı sonrasında yapılmaya başlanmıştır. Özellikle Çevre Kanunu, 1982 Anayasası esas alınarak hazırlanmıştır. Çevre Kanunu 11.08.1983 tarihli, 18132 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve en son 24.04.2006 tarihli, 5491 sayılı kanunla değişikliğe uğramıştır. Bu Çevre Kanunu esas alınarak birçok yönetmelik, genelge ve tebliğ yayımlanmıştır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

2.1.1. Planlı Dönem Öncesi Türkiye’de Çevre Politikaları

Planlı dönem öncesi, Osmanlı Devleti çevre politikalarını ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin planlı döneme kadar olan çevre politikalarını içermektedir. Osmanlı İmparatorluğu’nda o dönemdeki sınırlı sayıda çevre sorunlarının çözülmesine yönelik olarak bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1539-1894 yılları arasındaki dönemde su kaynaklarının, hava kalitesinin, ormanların ve bitki örtüsünün korunması, gemilerden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi, halk sağlığı ve temizlik kurallarını içeren yasal düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur (Algan, 2000: 222-224).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, kentlerin imarı ve güzelleştirilmesinin yanında halk sağlığıyla ilgili düzenlemeler de hayata geçirilmiştir. 1924 tarihli Köy Kanunu, 1930 tarihli Genel Sağlığı Koruma Yasası ve Belediye Kanunu bu amaca hizmet eden hükümlere sahiptir. Bu düzenlemelerin yanında Cumhuriyet dönemi boyunca ormansızlaşma ve toprak erozyonu konuları da önemli sorunların başında gelmektedir. Bu dönemde çevre ile ilgili konularda Türkiye’yi temsil görevini, resmi kurumların olmaması sebebiyle uluslararası platformlarda, 1955 yılından itibaren faaliyet gösteren "Türkiye Tabiatını Koruma Derneği" üstlenmiştir (Çaha, 1995: 2). Cumhuriyet’in ilanından itibaren 1970’li yıllara

kadar halk ve çevre sağlığı, hava kirliliği ve trafik gibi çevre ile ilgili konularda sınırlı birtakım düzenlemeler yapılmasına rağmen, çevresel politikaların yapılması ve yapılan politikaların denetimi hususlarında bütünleştirici bir yaklaşım gerçekleştirileme-miştir (Toprak, 2012: 207).

2.1.2. Planlı Dönemde Türkiye’de Çevre Politikaları

1972’de İsveç’te düzenlenen Stockholm Konferansı’nın ardından Türkiye’de planlı düzeyde çevre politikalarının uygulanması doğrultusunda kurumsallaşma başlamış, ilerleyen yıllarda Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı faaliyete geçmiştir. Yapılan tüm çevre politikaları 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) öncülüğünde gerçekleştirilmiştir (Orhan, 2013: 16).

Türkiye’de yapılan beş yıllık kalkınma planlarında yer alan çevre ile ilgili düzenlemeler aşağıda verilmiştir.

1963-1972 yılları arasında yer alan birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planlarının uygulandığı yıllar, Türkiye’de planlı kalkınma döneminin başladığı yıllardır. Bu tarihlerde aynı zamanda dünyada çevre sorunları hızla öne çıkmaya başlamış ve bunun sonucunda çevre politikalarının yapılması zorunlu hale gelmiştir. Küresel ve bölgesel alanda ortaya çıkan gelişmelerle birlikte Türkiye’de çevre sorunlarına yönelik olarak planlar yapılmıştır. Türkiye’de 1963-1972 yıllarını kapsayan birinci ve ikinci kalkınma planında, çevre sorunları için özel bölümler ayrılmamış, ayrıntılı politikalar oluşturulmamıştır. Bu planlarda, çevre kavramına çevre sağlığı konusunda sınırlı olarak değinilmiştir (Ökmen ve Parlak, 2001: 4).

Üçüncü beş yıllık kalkınma planında (1973-1977), ülkenin su, hava, kıyı gibi başlıca çevre sorunlarına dikkat çekilerek bunların bir planlama doğrultusunda incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Diğer ülkelerin çevre ile ilgili gelişmelerinin takip edilmesi üçüncü beş yıllık kalkınma planında yer almaktadır. Bu planda sanayileşmeye ve kalkınmaya olumsuzluk oluşturabilecek çevre politikalarının benimsenmeyeceği ifade edilmiş ayrıca DPT’nin yapılacak çalışmalarda eşgüdümü sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir (Hobikoğlu, 2007: 81). Birinci ve ikinci planda ayrı bir bölüm olarak yer almayan çevre sorunları ve politikaları, 1972 Stockholm Konferansı’nın da etkisiyle Türkiye’de üçüncü planda daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Dördüncü beş yıllık kalkınma planında(1979-1983), mevcut çevre sorunlarının giderilmesi için sosyo-ekonomik ve ekolojik yapıya uygun politikaların seçilmesi hedeflenmiştir. Haliç ve İzmit körfezlerinin temizlenmesi, Ankara'da hava kirliliğinin denetlenmesi, seçilen çevre politikalarında bölgesel özelliklerin dikkate alınması, çevre sorunları alanında faaliyet gösteren vakıf, dernek ve gönüllü kuruluşların plan doğrultusundaki çalışmalarının desteklenmesi planın hedeflerini oluşturmaktadır (T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, 1979).

İlk dört kalkınma planında çevre kirliliğinin azaltılması hedeflenirken beşinci plandan (1985-1989) itibaren, doğal kaynakların etkin kullanılması ve gelecek nesillere bırakılması için sürdürülebilir kalkınmayı hedef alan planlar yapılmıştır (Karacan, 2007: 716).

Altıncı beş yıllık kalkınma planında (1990-1994), insan sağlığı ve doğal dengenin korunarak sürekli kalkınmanın sağlanması hedeflenmiştir. Bu planda, Avrupa Topluluğu'nun çevre planlarıyla uyum içinde planlar yapılması kararı alınmıştır. Petrol ürünleri, nükleer tesis ve radyasyonla çalışan kuruluşlarla ilgili yasal düzenlemelerin yapılması planda yer almıştır (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1979).

Yedinci beş yıllık kalkınma planında (1996-2000), yerel yönetimlerin çevre sorunlarıyla ilgilenmesi için güçlendirilmesi gerektiği açıkça vurgulanmaktadır. Etkin bir çevre yönetimi için, Ulusal Çevre Stratejisi'nin yapılması, Çevre Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıklar ve yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının tekrardan düzenlenerek mevzuattaki karmaşıklık ve boşlukların giderilmesi hedeflenmiştir (Çoker, 1996: 43).

Sekizinci beş yıllık kalkınma planında(2001-2005), Ulusal Çevre Stratejisi Eylem Planı (UÇEP) hazırlanarak çevre yönetimi konusu etkin bir hale gelmiştir. Bu planda çevrenin sürdürülebilirliği sağlarken aynı zamanda ekonomik kalkınmanın dengeli bir şekilde yürütülmesi vurgulanmış, çölleşme ve erozyonla mücadele üzerinde durulmuş, küresel ısınma ve iklim değişikliği sözleşmesi gereğince uluslararası çalışmalar yapılmıştır (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2000).

Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planında (2007-2013), beşinci ve altıncı plan ile birlikte Türkiye'nin gündeminde yer alan sürdürülebilir kalkınma hedefinden uzaklaşıldığı görülmektedir. Beş adet gelişme konusu sunan bu planda, rekabet gücünün artırılması konusunda çevrenin korunması ve güçlendirilmesine yer verilirken diğer dört konuda bölgesel gelişme, istihdamın artırılması, beşeri sermaye ve sosyal dayanışmanın

güçlendirilmesi ile kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması konusunda çevre korunması ve geliştirilmesi açısından bakılmadığı görülmektedir (Hobikoğlu, 2007: 84).

Onuncu beş yıllık kalkınma planı (2014-2018), yaşanabilir mekânlar ve sürdürülebilir çevre için uluslararası işbirliğini içermektedir. Bu plan, istikrarlı bir şekilde ekonomik büyüme, hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücünün yanında çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi unsurları kapsamaktadır. Enerji sektörüne yönelik olarak; çevreye duyarlı bir biçimde enerji güvenliğini sağlamak, enerji verimliliğini arttırmak, yenilenebilir enerji kaynaklarını en üst düzeyde değerlendirmek ve çevre dostu teknolojiler kullanmak bu plandaki öncelikli politikalardandır (Çağlar ve Acar, 2013: 6).

2.2. Türkiye’de Çevre Mevzuatı

Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa ülkelerine benzer bir sanayileşme sürecine girmediğinden çevre sorunlarıyla daha az karşılaşmıştır. Bu sebepten dolayı Osmanlı İmparatorluğu’nda günümüz anlayışında bir çevre politikasından bahsedilememektedir. Ancak devletin son dönemlerinde birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan ilk olarak düşünülebilecek 1839 yılında kurulan Beynelmilel Sıhhiye Meclisidir. Bundan sonraki düzenleme imar ve planlama üzerine olmuştur. İmar konusundaki ilk düzenleme 1848 yılında çıkarılan Ebniye Nizamnamesi’dir. Bu nizamname yol, bina ve kamulaştırma alanında düzenlemeler yapmaktaydı. 1882 yılında çıkarılan Ebniye Kanunu ise Osmanlı’nın ilk İmar Kanunudur. Bu kanun belediyelerin açacakları yol ve sokakların haritasının çizilmesini ve yapılan düzenlemelerin halka duyurulmasını mecburi hale getirmiştir (Görmez, 2010: 150).

Fatih Sultan Mehmet döneminde Haliç’in temizlenmesine yönelik birtakım tedbirler alınmış, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve II. Abdülhamit dönemlerinde ormanların ve doğal dengenin korunması, hava ve su kalitesinin muhafaza edilmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1869 yılında uygulamaya konulan Orman Nizamnamesi ormanları korumaya yönelik olarak çıkarılmıştır (Bozkurt, 2012: 90). Yapılan düzenlemelerin birçoğunun İstanbul’daki çevre sorunlarının çözümüne yönelik olduğu görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ilk yıllarında başkent Ankara’nın problemlerine öncelik verilerek çözüm bulunulmasına çalışılmıştır. Cumhuriyet tarihinin ilk düzenlemesi

1925 yılındaki Ebniye Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik meydana getiren 642 sayılı kanundur. Bu kanunla yangın çıkan binalar ve yapılarda düzenleme görevi belediyelere bırakılmıştır. Bunun yanında çevrenin korunmasına yönelik olarak 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu uygulamaya konulmuştur. Kent planlamasının oluşturulmasını mecburi duruma getiren Yapı ve Yollar Kanunu, 6785 sayılı İmar Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır (Görmez, 2010: 151-153).

Ormanların düzenlenmesine yönelik olarak 1937 yılında Orman Kanunu çıkarılmıştır. Ormanlarda gelişigüzel avlanma yasaklanarak izne tabi tutulmuştur. Bu kanun 1956 yılında çıkarılan yeni Orman Kanunu ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır (Görmez, 2010: 153).

1960'lı yıllara kadar şartların gerektirdiğı ölçüde çevre ile ilgili birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'nin Avrupa ülkelerine kıyasla daha erken sanayileşme sürecine girmemesi çevre konusuna gereken değerin verilmemesinde etkili olmuştur. Bu yıllara kadar öncelikli öneme sahip olamayan çevre, 1961 Anayasası'nda dolaylı da olsa yer almıştır.

2.2.1. Anayasa ve Çevre

1961 Anayasası'nın çevre korumayla ilgili doğrudan tek hükmü "herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini sağlamak" ödevini devlete yükleyen 49. maddesidir. Bu anayasada, hukuki bir temel oluşturmada çevreyi koruma ve temiz bir çevre açıklanan iki önemli kavramdır. Çevrenin korunması ile ilgili olarak, devlet doğal zenginlikleri ve kaynakları tasarrufu altında bulundurmakta, bu konuda devlete sorumluluklar yüklenmektedir. Özellikle ormanların korunması, ormanlık alanların genişletilmesi ve ormanlardan kamu yararına uygun olarak yararlanılması 1961 Anayasası'nda yer almaktadır (Ural, 1980: 1).

1982 Anayasası, çevre konusunda doğrudan düzenlemelerin yapıldığı ilk Türk Anayasası'dır. 1982 Anayasası'nın 56. maddesi doğrudan çevre hakkıyla ilgili bir düzenleme getirmiştir. "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek, devletin ve vatandaşların ödevidir." (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Anayasal düzeyde koruma altına alınan çevre hakkındaki bu düzenleme ile bireylere sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı tanınarak bu hakkın yerine getirilmesinde devletin ve bireylerin sorumlu olduğu belirtilmektedir.

1982 Anayasası'nda çevre ile ilgili olarak doğrudan düzenlemelerin yanı sıra dolaylı düzenlemeler de bulunmaktadır. 17. madde kişinin maddi ve ruhsal varlığını geliştirme hakkına sahip olduğunu belirtirken, 5. madde bunun gerçekleşmesi için devletin gerekli koşulları hazırlaması gerektiği belirtilmektedir. Anayasanın 23. maddesi yerleşme ve seyahat özgürlüğü ile ilgilidir. Bu maddede düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla seyahat özgürlüğünün sınırlanabileceği durumlar bulunmaktadır. Bu durumda çevrenin korunmasına dolaylı olarak katkı sağlanmaktadır (Keleş ve Ertan, 2002: 272-273).

2.2.2. Kanunlar ve Çevre

İnsanoğlu varoluşundan bu yana çevreyle etkileşim içindedir. İnsan ve çevre arasındaki bu ilişki sonucunda çevre hem insanları etkilemiş hem de insanlardan etkilenmiştir. Bu ilişki sonucunda zarar gören çevreyi eski haline getirmek için birtakım koruyucu tedbirler alınmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'de başta anayasa olmak üzere kanunlar ve diğer düzenleyici işlemler vasıtasıyla çevresel değerler koruma altına alınmıştır.

2.2.2.1. Çevre Kanunu

1982 Anayasası'nın hemen ardından 1983 yılında 2872 Sayılı Çevre Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun amacı;

...bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre oluşturmaktır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Çevre kanunun 2. maddesinde, çevre ve ilgili düzenlemelerde geçen tüm kavramlar tek tek tanımlanmıştır. Bu kanunun 2. maddesinde, biyolojik çeşitlilik, ekosistem, doğal kaynak, doğal varlık, katı atık, evsel katı atık, tehlikeli atık, tehlikeli kimyasallar, atık su, atık su altyapı tesisleri, arıtma tesisi, kirli balast suları, çevresel etki değerlendirmesi, proje tanıtım

dosyası, stratejik çevresel değerlendirme, çevre yönetimi, çevre yönetim birimi/çevre görevlisi, çevre gönüllüsü, hassas alan, çevreye ilişkin bilgi, iş termin planı, risk değerlendirmesi, sulak alan, iyonlaştırıcı olmayan radyasyon, elektromanyetik alan, koku, hava kalitesi gibi kavramların açık bir şekilde tanımı yapılmıştır.

Kanunun 3. maddesinde ise Türk çevre politikasının temel ilkelerine esas teşkil edecek şekilde çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi için öngörülen ilkeler şu şekilde sıralanmıştır;

- Başta idare, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere, çevrenin korunması ve kirliliğinin önlenmesinde herkes görevlidir,
- Çevrenin korunması ve kirliliğinin önlenmesinde; bakanlık ve yerel yönetimler, gerekli hallerde meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparlar,
- Yetkili kuruluşlar, arazi ve kaynak kullanım kararlarında sürdürülebilir kalkınma ilkesini gözetirler,
- Yapılacak ekonomik faaliyetlerin faydası sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda uzun dönemli olarak değerlendirilir,
- Çevre politikalarının oluşmasında, bakanlık ve yerel yönetimler; meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları politikalara katılım ortamını oluşturmakla yükümlüdür,
- Doğal kaynakların ve enerjinin verimli bir şekilde kullanılması amacıyla atık oluşumunu kaynağında azaltmak ve atıkların geri kazanılmasını sağlamak esastır,
- Kirlenme ve bozulmanın giderilmesi için yapılan harcamalar kirleten tarafından karşılanır. Bu önlemlerin yetkili makamlarca alınması nedeniyle yapılan gerekli harcamalar kirletenden tahsil edilir,
- Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik olarak; vergi, harç, katılma payı, temiz teknolojilerin teşviki, emisyon ücreti ve kirletme bedeli alınması ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır,
- Uluslararası anlaşmalar sonucu ortaya çıkan ulusal hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gerekli teknik, idarî, malî ve hukukî düzenlemeleri bakanlık yürütür,

- Çevrenin korunması ve kirliliğin çözümüne yönelik gerekli teknik, idarî, malî ve hukukî düzenlemeler Bakanlığın koordinasyonunda yapılır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

2.2.2.2. İmar Kanunu

3194 Sayılı İmar Kanunu'nun ilk maddesinde “Yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak” (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017). amaç olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda ilgili bakanlıklar öncülüğünde sağlıklı ve yaşanılabilir bir çevre oluşturmak için uygun çevre düzeni planları oluşturulmalıdır.

Türkiye’deki çevre politikasının amaçlarına yönelik maddeler içeren İmar Kanunu’nun 34. maddesi inşaat yapımında yolun işgal edilmemesi, bunlar yapılırken yeraltı ve yerüstü düzenlerinin korunması, yola yakın mesafede yapılan yapılarda her türlü tehlikeyi önleyecek önlemin alınmasını öngörmektedir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017). Kanunda bulunan bu önlemler alındığı takdirde hem çevresel tahribat önlenmekte hem de kentsel alanlardaki çevre düzeni ve sağlığı korunarak insanların daha güvenilir bir ortamda bulunmaları sağlanmaktadır.

2.2.2.3. Kıyı Kanunu

1984 yılında yürürlüğe giren 3086 sayılı Kıyı Kanunu, deniz, göl, akarsu kıyıları ve sahil şeritleriyle ilgili olarak yasal düzenleme yapan ilk kanundur. Ancak kanunun tümü 1986 yılında, Anayasa Mahkemesi’nce kanunun, kıyıların korunmasına yeterli olmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. Bu yasa kıyı ve kıyı kenar çizgisi tanımlarıyla, kıyılarda yapılaşmayı ilgilendiren hükümlerinin Anayasa’nın 43. maddesine aykırı olması nedeniyle iptal edilmiştir (Keleş ve Hamamcı, 2005: 373). Bu kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptalinden sonra 1990 yılında 3621 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu’nun amacı, “Deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmektir.” (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

2.2.2.4. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Türkiye, bulunduğu stratejik konumundan dolayı tarihi ve kültürel mirası bünyesinde barındıran bir ülkedir. Sahip olduğu bu mirası koruması için yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak 1951 yılında ıkarılan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair 5805 sayılı Kanun ıkarılmıştır. Bu kanun ile kurul, bilirkişi olarak belirtilmiş ve kurulun verdiği kararların kesin ve bağlayıcı olduğu belirtilmiştir. Eski anıt ve yapıtlarla ilgili daha sonra 1960 yılında 7463 sayılı, 1973 yılında 1710 sayılı yine 1973 yılında 1741 sayılı kanunlar ve son olarak 21 Temmuz 1983 tarihinde 2683 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ıkarılmıştır (Keleş, 2008: 759).

2683 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun amacı, ilk maddede “Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.” (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

2.2.2.5. Milli Parklar Kanunu

2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu’nun amacı, “Yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir.” (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Bu kanun kapsamına giren alanlarda, çevresel dengenin bozulması ve yaban hayatının yok edilmesinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Toprak, su ve hava kirlenmesine yol açacak işlerin yapılması, orman ürünlerinin bilinçsizce kesilmesi, kamu yararına aykırı yapı ve tesis yapılması ile işletilmesine yasak getirilmiştir (Bozkurt, 2012: 113).

2.2.2.6. Türk Ceza Kanunu

2004 yılında yürürlüğe giren 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun amacı, "Kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir." (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Çevre suçlarına 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ikinci kitap üçüncü kısımda topluma karşı suçlar arasında yer verilmiştir. Çevre ile ilgili suçlar topluma karşı suç olarak kabul edilmiştir. Böylelikle toplum göz önünde bulundurularak doğal ve kentsel çevre korunmaktadır. 5237 sayılı kanunun 184. maddesi kentsel çevreyi korumaya yönelik iken 181 ve 182. maddelerde çevrenin kasten ve taksirli kirletilmesine yönelik cezalar bulunmaktadır (Katoğlu, 2006: 87). Ayrıca kanunda imardan kaynaklanan kirliliğe yer verilmiş, bununla doğal çevrenin korunmasının yanında kentsel çevrenin korunması da sağlanmıştır.

Çevrenin korunmasına yönelik olarak örnek teşkil eden Danıştay Kararı'na aşağıda yer verilmiştir:

T.C. DANIŞTAY Altıncı Daire

Esas No: 1998/1948

Karar No: 1999/2055

Temyiz İsteminde Bulunan: Adana Valiliği

Karşı Taraf: Metro Alışveriş Hizmetleri Ticaret ve Sanayi A.Ş.

İstemin Özeti: Adana 1. İdare Mahkemesi'nin 15.10.1997 günlü, E:1997/573, K:1997/1020 sayılı kararının usul ve yasaya aykırı olduğu öne sürülerek bozulması istenilmektedir.

Dava dosyasının incelenmesinden, davacı şirket ile Türk Hava Kurumu işbirliği ile kurbanlık alım ve satımıyla ilgili olarak reklam ve duyuru amaçlı bastırılan küçük el ilanlarının Adana'daki bulvar ve ana caddelere gelişigüzel ve çok fazla miktarda atıldığından çevre koruma şube müdürlüğünce tespit edildiğinden bahisle para cezası verildiği; İdare Mahkemesi'nce küçük el ilanlarının herhangi bir faaliyet sonucunda çevreye atılan veya bırakılan zararlı madde niteliği taşımadığı bu nedenle para cezası verilmesinde hukuka

uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verildiği anlaşılmaktadır. Oysa reklam ve duyuru amacıyla uçak ile gelişigüzel atılan ve çevreyi kirleten el ilanlarının atık olarak nitelendirilmesi gerektiğinden, anılan yasa hükmü uyarınca davacı şirket adına para cezası tahakkuk ettirilmesinde mevzuata aykırılık görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin kabulü ile temyize konu mahkeme kararının bozulması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Dava, davacı şirket tarafından çevre kirliliğine neden olunduğu gerekçesiyle 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 8. maddesi uyarınca 64.500.000 Lira para cezası verilmesi yolundaki 12.5.1997 günlü, 532 sayılı Adana Valiliği İl Çevre Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle açılmış; İdare Mahkemesi'nce, davalı idare tarafından temyiz edilmiştir. Dosyanın incelenmesinden, davacı şirket ile Türk Hava Kurumu işbirliği ile kurbanlık alım ve satımıyla ilgili olarak reklâm ve duyuru amaçlı bastırılan küçük el ilanlarının Adana'daki bulvar ve ana caddelere gelişigüzel ve çok fazla miktarda atılmak suretiyle çevre kirliliğine neden olunduğu gerekçesiyle dava konusu işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır. Davacı şirket tarafından reklam amacının gerçekleştirilmesi doğrultusunda yapılan faaliyet sonucu çevreye bırakılan ve bertaraf edilmeyen atıkların çevre dengesini bozduğu ve doğal çevreyi kirlettiği tartışmasız olduğundan, bu işlem nedeniyle Çevre Kanunu uyarınca para cezası verilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı nedeniyle aksi yönde verilen idare mahkemesi kararında isabet görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, Adana 1. İdare Mahkemesi'nin 15.10.1997 günlü, E:1997/573, K:1997/1020 sayılı kararının BOZULMASINA, dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine 20.4.1999 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir (Danıştay'ın Çevre Hukuku ile İlgili Bazı Kararları, 2006: 221-224).

2.2.3. Yönetmelikler ve Çevre

Çevre ile ilgili problemlerin çözümünde yasalar kadar yönetmelikler de önemli bir yer tutmaktadır. Bu yetkileri kullanan yerel yönetimler, çeşitli çevresel sorunlara yönelik olarak o konuda belirlenmiş yönetmeliklere göre hizmet sunmaktadırlar. Ülkemizde tıbbi atıklar, su kirliliği, katı atıklar, ambalaj atıkları, tehlikeli atıklar ve hava kirliliğine yönelik olarak birçok yönetmelik çıkarılmıştır.

2.2.3.1. Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

Ülkemizde tıbbi atıkların güvenli yönetilmesiyle ilgili usul ve esaslar, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 22 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre, Dünya Sağlık Örgütü'nün genel sınıflandırmasına uygun olarak sağlık tesislerinden kaynaklanan atıklar dört ana unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; evsel atıklar, tıbbi atık, tehlikeli ve radyoaktif atıklardır (Küçük, 2013: 75).

Bu yönetmeliğin amacı, tıbbi atıkların üretiminden bertarafına kadar geçen aşamada, çevre ve insan sağlığına zarar verilmesinin önlenmesidir. Bunların yanı sıra bu yönetmelikle, tıbbi atıkların kaynağında ayrı olarak toplanması, ünite içinde taşınması, geçici depolanması, taşınması ve bertaraf edilmesine yönelik politikalar ile hukuki, idari ve teknik esaslar belirlenmektedir (İpek ve Çapar, 2011: 101).

2.2.3.2. Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği'ne göre;

...ambalaj, hammaddeden işlenmiş ürüne kadar, herhangi bir ürünün üretim aşamasından tüketilmesine kadar taşınması, korunması, saklanması için kullanılan bütün ürünleri ifade etmektedir. Ambalaj atığı ise üretim artıklarının dışında kalan ürünlerin veya malzemelerin tüketiciye ulaştırılması aşamasında ürünün sunulması amacıyla kullanılan ve ürünün kullanılmasından sonra oluşan kullanım ömrü dolmuş, tekrar kullanılabilir ambalajlar da dâhil çevreye atılan maddelerdir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Bu yönetmelikle, ambalaj atıklarının doğaya verdiği zararın önlenmesi, önlenemeyen ambalaj atıklarının tekrar kullanım, geri dönüşüm ve geri kazanım yolu ile bertaraf edilerek miktarının azaltılması, ambalaj atıklarının belirli bir sistem içerisinde, kaynağında ayrı toplanması, taşınması ve ayrıştırılması amaçlanmaktadır.

2.2.3.3. Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

1991 yılında çıkarılan bu yönetmeliğin amacı;

...her türlü atık ve artığın çevreye zarar verecek şekilde, doğrudan veya dolaylı bir biçimde alıcı ortama verilmesi, depolanması, taşınması, uzaklaştırılması ve benzeri faaliyetlerin yasaklanması, çevreyi olumsuz yönde etkileyebilecek olan tüketim maddelerinin idaresini belli bir disiplin altına alarak, havada, suda ve toprakta kalıcı etki gösteren kirleticilerin hayvan ve bitki nesillerini, doğal zenginlikleri ve ekolojik dengeyi bozmasının önlenmesi ile buna yönelik

prensip, politika ve programların belirlenmesi, uygulanması ve geliştirilmesidir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017)..

Sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve kentleşme gibi süreçler, Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde katı atık sorunlarına yol açmıştır. Türkiye'de toplanması, taşınması ve bertaraf edilmesi ekonomik olarak büyük bir yük ve sorumluluk olan, uygun şekilde değerlendirilemediğinde kaybolan ekonomik bir değer özelliğine sahip katı atıkların yönetimini yerel yönetimler üstlenmektedir (Yılmaz ve Bozkurt, 2010: 12).

2.2.3.4. Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği

Bu yönetmeliğin amacı, “Ülkenin yeraltı ve yerüstü su kaynakları potansiyelinin korunması ve en iyi bir biçimde kullanımının sağlanması için, su kirlenmesinin önlenmesini sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde gerçekleştirmek üzere gerekli olan hukuki ve teknik esasları belirlemektir.” (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Yönetmelik, Çevre Kanunu'nun 8, 9, 11, 12, 15 ve 20'nci maddelerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Ülkenin çıkarları doğrultusunda su kirliliğinin önlenmesi amacıyla yola çıkılarak su kalitesinin korunması, atık su tesislerinde uyulacak usul ve esaslarla kirliliğin önlenmesinde izlenecek denetleme koşullarını kapsamaktadır.

2.2.3.5. Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği

Bu Yönetmeliğin amacı;

...her türlü faaliyet sonucu atmosfere yayılan is, duman, toz, gaz, buhar ve aerosol halindeki emisyonları kontrol altına almak; insanı ve çevresini hava alıcı ortamındaki kirlenmelerden doğacak tehlikelerden korumak; hava kirlenmeleri sebebiyle çevrede ortaya çıkan umuma ve komşuluk münasebetlerine önemli zararlar veren olumsuz etkileri gidermek ve bu etkilerin ortaya çıkmamasını sağlamaktır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Yönetmelik, Çevre Kanunu'nun 1. ve 3. maddelerinde yer alan amaçlardan yola çıkılarak 8, 9, 10, 11, 12, 13'üncü maddeler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu yönetmelikle, kurulacak ve işletilecek olan tesislerde hammadde, yakıt ve ürünlerin üretilmesinde, depolanmasında ve taşınması aşamalarındaki hususlarla uymaları gereken yükümlülükleri belirtmektedir.

2.2.3.6. Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

Bu Yönetmeliğin amacı;

...tehlikeli atıkların, insan sağlığına ve çevreye zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı biçimde alıcı ortama verilmesinin önlenmesine, üretiminin ve taşınmasının kontrolünün sağlanmasına, ithalinin yasaklanmasına ve ihracatının kontrolüne, yönetiminde gerekli teknik ve idari standartların sağlanmasına, üretiminin kaynağında en aza indirilmesine, üretiminin kaçınılmaz olduğu durumlarda, üretildiği yere en yakın mesafede bertaraf edilmesine, yeterli bertaraf tesisi kurulması ve bu tesislerin çevresel bakımdan sağlıklı bir şekilde kontrolüne, çevreyle uyumlu yönetiminin sağlanmasına yönelik üretiminden nihai bertarafına kadar prensip, politika ve programların belirlenmesi için hukuki ve teknik esasları kapsar (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Yönetmelik, Çevre Kanunu'nun 8, 11 ve 12'nci maddeleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu yönetmelikle atıkların üretimi aşamasından başlanılarak depolanması, geri kazanılması, ihraç ve ithal edilmesi de dahil olmak üzere uyulması gereken usul ve esaslar belirtilmektedir.

2.3. Yerel Yönetimler

Bölgesel olarak vatandaşların ihtiyaçlarına cevap veren yerel yönetimlerin gün geçtikçe önemi artmaktadır. Kamusal görevleri yerine getiren bu kurumlar, halka yakın, etkin ve verimli bir hizmet sunulmasında rol almaktadırlar.

2.3.1. Yerel Yönetimlerin Tanımı

Türkiye'deki yerel yönetimler 1839'daki Tanzimat Fermanı'nı izleyen dönemde ilk olarak ortaya çıkmaya başlamış ve esas olarak 1854'deki Kırım Savaşı sonrası kurulmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'deki yerel yönetimlerin geçmişi batılı ülkelerle kıyaslandığında oldukça yenidir. Genel olarak yerel yönetimler kavramından hukuki niteliğe sahip kuruluşlar anlaşılmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin en önemli özellikleri kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları ve seçimle iş başına gelmeleridir (Çukurçayır, 2009: 41).

Yerel yönetim kavramı kent, kasaba ve köy gibi yerleşim birimlerinin yönetimini anlatmak amacıyla kullanılmaktadır. Ülkelere bakıldığında yönetim şekillerine bağlı olarak neredeyse her ülkede bu birimler yerel yönetim kavramı ile adlandırılmaktadır. Bununla birlikte yerel yönetim kavramı devlet yönetiminden daha küçük yönetsel birimleri ele almaktadır (Erten, 1999: 10).

Yerel yönetimler, insan topluluklarının mahalli-müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla devlet sınırları içerisinde yaşayan, belirli bir hukuki düzen etrafında oluşturulan yasal kurumlardır (Kapucu, 2003: 299). Belediye, köy ve il özel idarelerinden oluşan yerel yönetimler, hukuki sorumluluklarının yanında halkın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını da karşılamakla yükümlüdürler.

Yerel yönetimler, demokratik yönetim yapısının temel unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Kamusal hizmetlerin sunumunda etkinliği artırmak amacıyla hemen her toplumda yerel yönetimlere yer verilmektedir (Urhan: 85). Yerel yönetimler tarafından uygulanabilirliği daha kolay olan halk katılımı, çoğunluk ilkesi ve halka hesap verme sorumluluğu demokrasinin temel öğelerindendir. Merkezi düzeyden daha fazla katılıma sahip olan yerel yönetimlerde bu unsurlar daha yoğun ve doğrudan bir şekilde gerçekleşmektedir (Hill, 1974: 22-24).

2.3.2. Yerel Yönetimlerin Önemi ve Amacı

Günümüzde yönetim kavramının farklı bir boyut kazanması ile birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yönetime katılım artmış, demokrasinin katılımcılık ilkesi uygulamaya geçmiştir. Yönetimlerce yürütülen faaliyetlerin halk tarafından takip edilmesi hizmetlerin verim ve kalitesini artırmış, sorunlar daha hızlı çözümlenmeye başlamıştır. Halka yakın birimlerin hızlı ve etkin hizmet anlayışı, yerinden yönetimin önem kazanmasını sağlamıştır. Yerel yönetimler yerel bölge ihtiyaçlarını gideren bir kurum olduğu sürece yerel demokrasinin gelişmesine katkı sağlayacaktır (Çevikbaş, 1995: 79). Günümüzde ülkeler açısından, yerel yönetimler ve demokrasi birbiriyle bağlantılı ve bir bütünlük ifade eden kavramlar olarak görülmektedir.

Anayasanın 127. maddesinde yer alan yerel yönetimlerin amacı, iktisadi ve mali özerklikleri olan tüketim, bölüşüm konularında devlet içerisinde yer alan, insanların istek ve ihtiyaçlarını yerel nitelikte karşılamakla görevli olan tüzel kişiliklerdir. Böylece bulundukları köy, ilçe ve şehirlerin gelişimine katkıda bulunacaklardır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Bir ülkedeki ekonomik, kültürel ve toplumsal gelişmişlik düzeyi ile yerel yönetimlerin gelişimi birbirleriyle bütünlük taşıyan bağlantılı süreçlerdir (Keleş ve Yavuz, 1983: 33). Toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak sürekli bir değişim içerisinde olan yerel

yönetimlerin önemi ve amacı hakkında kesin ifadeler kullanmak güç olsa da bunları siyasal, yönetsel ve toplumsal nedenler çerçevesinde açıklamak mümkündür (Görmez, 1989: 46). Siyasal neden olarak anlatılmak istenen halkın yönetim süreçlerine katılımıdır. Toplumsal nedenler, belirli bir bölgedeki ihtiyaçların karşılanması iken yönetsel nedenler ise ortaya çıkan sorunların yönetsel bir anlayışla çözümlenmesini ifade etmektedir.

2.4. Çevre Politikalarının Uygulanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü

Halka hizmet etme yükümlülüğü bulunan yerel yönetimlerin insan yaşamını yakından ilgilendiren çevre sorunlarının önlenmesi ve çevresel kalitenin iyileştirilmesi konularında birtakım yükümlülükleri bulunmaktadır. Halka yakın bir noktadan hizmet sunan yerel yönetimler, çevre sorunlarına yönelik politika yapımından sorunun çözümüne kadar olan süreçlerde görev almaktadırlar. Çevre sorunlarının bölgesel olarak ortaya çıkması ve yerel yönetimlerin halk katılımını sağlayan bir ortama sahip olmaları, bu yönetimlerin çevre politikalarının uygulanmasındaki önemini artırmaktadır.

2.4.1. Türkiye'nin Çevre Sorunları

Türkiye, sosyal ve ekonomik dinamikleri ile nüfusunu sürekli artıran bir ülkedir. Özellikle büyükşehirlerde göç ve doğumla artan nüfus birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Artan nüfusa yönelik altyapı tesisleri, toplu taşıma hizmetleri, hastane ve okul yetersiz kalmakta, belediyeler ve hükümetler bu taleplere cevap vermekte zorlanmaktadırlar. Büyükşehirlere ve doğudan batıya doğru devam eden göç olgusu şehirlerde plansız bir şekilde yapılaşmaya neden olmakta ve doğal alanlarla birlikte ormanların tahrip edilmesine yol açmaktadır.

Türkiye'nin su kaynaklarının kalitesine bakıldığında kirli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Özellikle foseptik ve kanalizasyon suları ile çöp döküm alanlarındaki sızıntı suları yeraltı sularının kirlenmesine neden olmaktadır. Ayrıca sanayi faaliyetleri ve tarımda bilinçsiz ilaçlama suların kirlenmesine neden olan diğer faktörlerdir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir çevre sorunu olan katı atıklar, insan ve çevre sağlığını olumsuz etkilemektedir. Sanayileşme ve hayat standartlarının yükselmesiyle birlikte katı atık miktarı her geçen gün artmaktadır. Kentsel ortamlarda

düzenli bir şekilde toplanması, taşınması, depolanması ve bertaraf edilmesi gereken katı atıkların, çevresel sorunların ortaya çıkmaması adına plan ve program dâhilinde yönetiminin gerçekleştirilmesi gereklidir (Turan, Çoruh, Akdemir ve Ergun, 2009: 465). Günümüzde ekonomik değeri olan katı atıklar, yerel yönetimler tarafından değerlendirildiğinde hem çevre ve halk sağlığı korunmakta hem de atıkların geri dönüşümü sağlanarak gelir elde edilmektedir.

Sanayileşme ve kentleşme sonucu oluşan hava kirliliği ülkemizdeki bir diğer önemli çevre sorunudur. Araçlarda ve ısıtmada düşük kaliteli yakıt kullanımı havanın kirlenmesine yol açmaktadır. Özellikle sanayi faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı kentlerde hava kirliliği birinci öncelikli sorun olmaktadır. İnsan sağlığını olumsuz yönde etkileyen hava kirliliğine yönelik olarak temiz teknoloji kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

Erozyon ve çölleşme tehlikesi Türkiye’de bir diğer önemli çevre sorunudur. Bitki örtüsünden yoksunluk ve çölleşme sonucu erozyonun şiddeti artmakta ülke toprakları kaybolmaktadır. Merkezi yönetim bu konuda uluslararası gerekli adımları atmakta sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak erozyonla mücadele edilmesi ve doğal hayatın korunması adına halkı bilinçlendirmekte ve ağaçlandırma konusunda birçok çalışma yapmaktadır.

Her ne kadar doğal çevreyi kirletmese de insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen diğer çevre sorunları da gürültü ve görüntü kirliliğidir. Hem merkezi hem de yerel yönetimler bu sorunları önlemeye yönelik olarak birçok yönetmelik çıkarmaktadır. Fakat uygulama alanları dardır. Karayollarında, hava alanlarında ve denizlerde taşıtlardan kaynaklı oluşan gürültü kirliliğinin yanında son yıllarda eğlence amaçlı oluşan gürültü kirliliği de toplumdaki bireyleri rahatsız etmektedir. Bunun yanında öznel bir yaklaşımı ifade eden görüntü kirliliği insanların estetik duygularına zarar vermektedir. Gelişigüzel ve plansız yapılan yapılar, bitmek bilmeyen alt yapı çalışmaları, denetime tabi olmayan reklam panoları kentlerdeki önemli görüntü kirliliği sebeplerindendir.

2.4.2. Yerel Yönetimler ve Çevre Politikaları

Günümüzde kaliteli ve ihtiyaçlara cevap veren hizmetlerin geliştirilmesi halkın katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Hizmetlerin tasarımı, yönetimi ve denetimi aşamalarında etkin bir şekilde halk katılımının gerçekleşmesi, demokratik ortam oluşturulması ve hizmetlerin

halkın yaşam standardını artırması açısından önemli bir noktadır (Eryılmaz, 1997: 79). Halkın istek ve ihtiyaçlarının halka yakın bir noktada ve demokratik koşullarda sağlanması açısından yerel yönetimler büyük değer taşımaktadır.

Kentlerde insan yaşamını yakından ilgilendiren birçok faaliyet yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Yerel yönetimler, insanların barındıkları ortamın ve yaşadıkları çevrenin sağlıklı bir durumda bulunması, korunması ve yaşanılabilir bir aşamaya getirilmesi için bulundukları yerde faaliyet göstermektedirler (Yaşamış, 1995: 170). Bölgesel özelliklerin farkında olan yerel yönetimler, sorunlar ortaya çıkmadan müdahale ederek insanlara ve gelecek nesillere yaşanılabilir mekânlar bırakılmasına katkı sağlamaktadırlar.

Sürekli gelişme ve ilerleme içerisinde olan toplumlarda sosyal ve ekonomik koşulların değişmesi sonucunda kentleşme ve sanayileşme olguları ortaya çıkmıştır. Sanayileşme ve kentleşmenin de etkisiyle insan faaliyetlerinin çeşitlenmesi çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Büyük bir çoğunluğu insan faaliyetleri neticesinde meydana gelen çevre sorunlarının önlenmesinde ve toplumun müşterek ihtiyaçlarının yerine getirilmesinde yerel yönetimlere verilen değer her geçen gün artmaktadır (Geray, 1998: 58). Çevre sorunlarının önlenmesi için koruma ve geliştirme faaliyetlerinin bölgesel koşullara uygun olması ve ihtiyaçlara cevap veren bir niteliğe sahip olması sorunların önlenmesinde etkin bir çözüm olacaktır. Kamu yararını gözeten yerel yönetimlere, çevrenin korunması amacıyla gereken yasal ve idari yetki verilmesi, sorunların hızlı ve yerinde çözülmesi ve merkezi yönetimin bu konudaki sakıncalarının azaltılması açısından önem taşımaktadır.

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasının önlenmesi, çevresel kalitenin sağlanması ve yaşanılabilir ortam sunulması konusunda yerel yönetimler bulundukları bölgede faaliyet göstermektedirler. Bu sorunların etkili bir şekilde yönetilmesi adına yerel yönetimlerin demokratik, özerk ve şeffaf bir yapıda olması gereklidir (Zengin ve Öztaş, 2009: 181). Halk katılımıyla demokratik işlevini yerine getirerek kendini geliştirecek olan yerel yönetimler, özerk yapısıyla gerekli yetki ve sorumluluklara sahip olarak sorunlara çözüm üretebilecektir. Tüm bunların açık ve ulaşılabilir olması şeffaf bir yönetim anlayışını ifade etmektedir.

1992 yılında düzenlenen Rio Konferansı'nın ardından dünya üzerinde “yerelleşme” kavramı ön plana çıkmıştır. Konferans sonrası uygulamaya konulan Yerel Gündem 21 Eylem Planları ile birlikte çevre sorunlarının önlenmesine yönelik gerçekleştirilecek faaliyet ve politikalarda halk katılımı vurgulanmaktadır. Ortaya çıkan sorunların yönetimlerce ve halk tarafından işbirliği yapılarak önlenmesi ve ortadan kaldırılması bundan sonra yapılacak çevre politikalarına da yol gösterici olacaktır (Zengin ve Öztaş, 2009: 184).

Türkiye 1970'li yıllarda yüzleştiği çevre sorunlarına karşı uluslararası faaliyetlerin de etkisiyle birtakım düzenlemelerde bulunmuştur. Bu yıllardan itibaren çevre koruma konusu ile ilgili olarak mevzuatta ve kalkınma planlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türk Çevre Politikası'nı da oluşturan bu gelişmelerde yerel yönetimler önemli bir görev üstlenmektedir.

2.4.3. Belediyelerin Çevre ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Osmanlı Devleti'nde ilk belediye, Şehremaneti adıyla 1854 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Bu yerel yönetim birimi şehrin güvenlik, temizlik ve çevre düzenlemesinden sorumluydu. Daha sonra 1857 yılında Galata ve Beyoğlu semtlerine hizmet edilmesi amacıyla Altıncı Daire-i Belediye kurulmuştur. 1868 yılında çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile Şehremaneti yeniden düzenlenerek belediye yapılanması İstanbul geneline yayılmıştır. 1876 Anayasası, dersaadet ve taşranın belediyelerce yönetilmesini kabul etmiştir. 1877'de çıkarılan Belediye Kanunu 1930 yılına kadar yürürlükte kalmış, Türkiye Cumhuriyeti'ne, Osmanlı Devleti'nden 389 belediye geçmiştir (Güllüce, 2004: 13). Cumhuriyet dönemine kadar günümüz anlayışında bir yerel yönetim yapısı kurulamamış olup çeşitli isimlerle oluşturulan yönetimler sınırlı faaliyetlerde bulunmuşlardır.

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 3. maddesine göre “Belediye: Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini, belediyenin organları ise Belediye meclisini, belediye encümenini ve belediye başkanını ifade eder.” (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Kamusal hizmetleri yerine getiren yerel yönetimler içinde yer alan belediyeler kentsel problemlerin çözülmesinde önemli kamu tüzel kişilikleri arasında yer almaktadır. Bu kentsel problemlerden biri olan çevre sorunları kenti ve kentte yaşayan vatandaşları etkileyen yapısından dolayı doğrudan belediyeleri ilgilendirmektedir. Kentte meydana gelen çevre sorunları karşısında idari kolluk olarak görev üstlenen belediyeler, çevre sorunlarını önlemek amacıyla gereken hukuki olanakları bünyesinde bulundurmaktadır (Keleş ve Hamamcı, 2005: 234).

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı kanun gereği belediyelerin çevre konusunda önemli yükümlülükleri bulunmaktadır. Belediyelerin çevre ile ilgili görev, yetki ve sorumlulukları arasında;

- Kanunlar çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, yasak koyup uygulamak,
- İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım, kentsel alt yapı, park ve yeşil alanlar, coğrafi ve kent bilgi sistemleri, çevre ve çevre sağlığı, temizlik, katı atık ve ağaçlandırma alanlarında yetkilidir,
- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların korunmasını sağlayabilir veya korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir,
- İçme, kullanma ve endüstri suyu temin etmek, atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak ve bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işletletmek,
- Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak,
- Gayrisihhi müesseseler ile umuma açık eğlence yerlerini ruhsatlandırmak,
- Gayrisihhi işyerlerini, eğlence mekânlarını ve çevreye etkisi olan işyerlerini kentin belli yerlerinde toplamak,
- Hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını, sıvılaştırılmış petrol gazı depolama sahalarını, inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek ve bu alanlarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak yer alır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Yerel yaşantıya en yakın noktada bulunan belediyeler, yönetici ve personelleri ile birlikte ortaya çıkan çevre sorunlarına merkezi yönetimden önce cevap verecek bir yapıdadırlar. Bulundukları bölgenin toplumsal ve kültürel özelliklerini içinde barındıran bu yerel

yönetim birimi, meydana gelen çevresel zararlara karşı uyguladıkları politikalar ve korumacı rolleriyle diğer yerel yönetim birimlerine göre daha önemli bir konumda bulunmaktadır (Zeytin ve Kırlioğlu, 2014: 244). Günümüzde belediyeler, çevresel krizlerin önlenmesinde halkla işbirliği yaparak sorunların ortadan kaldırılmasında doğrudan görev üstlenmektedirler.

2.4.4. Büyükşehir Belediyelerinin Çevre ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Türkiye’de, büyükşehir belediye kavramının temeli 1982 yılında kabul edilen Anayasa’nın 127. maddesi, “Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir” hükmü oluşturmaktadır. Bu yeni yönetimin kurulması amacıyla 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası çıkarılmıştır. Daha sonra metropoliten alanların yönetimi konusunda yeni bir düzenleme yapma ihtiyacı duyularak 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası yürürlüğe girmiştir (Adıgüzel ve Tek, 2011: 74). 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı 13 İlde Büyükşehir Belediyesi ve 26 İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve 2013 yılında çıkarılan 6447 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la, büyükşehir belediyesi sayısı 16’dan 30’a çıkmıştır (Ökmen ve Arslan, 2014: 90).

2004 yılında yürürlüğe giren ve büyükşehirlerin yönetimini düzenleyen 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 3. maddesine göre;

...büyükşehir belediyesi; sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idari ve mali özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini ifade eder. Toplam nüfusu 750 binden fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

12 Kasım 2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulmasına Dair Kanun 6 Aralık 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda birtakım değişikliklere yol açmıştır. Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin sınırlarının tespitinde il ve

ilçe sınırları esas alınması ile büyükşehir belediyesi statüsüne kavuşan yerlerde il özel idareleri ve köy tüzel kişilikleri kaldırılması ve köylerin mahalleye dönüştürülmesi bu değişikliklerden bazılarıdır (Şahin, 2015: 161).

Bir diğer yerel yönetim birimi olan Büyükşehir Belediyeleri'ne de kentsel problemlerin çözümünde önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu kapsamda 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda çevrenin korunması ve ortaya çıkabilecek zararların önlenmesi için büyükşehir belediyelerinin önemli görev, yetki ve sorumlulukları vardır. Büyükşehir belediyesinin çevre ile ilgili görev, yetki ve sorumlulukları arasında;

- Çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plana uygun olarak uygulama imar planlarını hazırlamak bu planlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon planlarını ve imar ıslah planlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek,

- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek, kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak, ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek, meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek,

- Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak, ağaçlandırma yapmak, gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak,

- İnşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak,

- Büyükşehir katı atık yönetim planını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, sanayi ve tıbbî

atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek, deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak,

- Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları yapmak ve yaptırmak,

- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek,

- Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek, derelerin ıslahını yapmak, kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak,

- Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak yer alır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Sonuç olarak 6360 sayılı kanun, büyükşehirlerde; il özel yönetimlerinin, belde belediyelerinin ve köy yönetimlerinin tüzel kişiliklerini sona erdirmiştir. Bu kanun çevre konusunda büyükşehir belediyelerine daha fazla görev ve yetki vermiştir. Etkili ve verimli bir hizmet sunumunu amaçlayan yasanın hedefe ulaşması için hizmetlerin yerelde karşılanması ilkesinden uzaklaşılması gerekmektedir.

2.4.5. İl Özel İdarelerinin Çevre ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları

1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile Fransız idare sisteminden etkilenilerek oluşturulan İl Özel İdareleri, Osmanlı'daki idare mekanizmasını daha küçük birimlere ayırarak genel ve mahalli özellikte iki yönetim biçimini öngörmüştür (Tortop, Aykaç, Yayman ve Özer, 2014: 128).

2005 yılında yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 3. maddesine göre “ İl özel idaresi: İl halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. İl özel idaresinin organları: İl genel meclisini, il encümenini ve valiyi, ifade eder.” (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

İl özel idaresi, ortak özellikteki yerel ihtiyaçların görülmesine yönelik olarak belediye ve köy idaresinin yetki sınırları dışında kalan bölgelere hizmet vermektedir. Belediyeler ve köyler arasındaki müşterek hizmetlerin yürütülmesiyle yükümlü, “ara düzey” bir yerel yönetim birimi olma özelliğine sahiptir (Eryılmaz, 1988: 70).

İl Özel İdareleri, il sınırları içerisinde; sağlık, tarım, sanayi ve ticaret, il çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binaların, yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetlerini vermektedir. İl sınırları dışında; imar, yol, su kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri yerine getirmektedir (Günday, 2005: 3-32).

İlgili kanunla il özel idarelerinin, il sınırları içinde ve il sınırları dışında olmak üzere çevre ile ilgili yükümlülükleri bulunmaktadır. İl özel idaresinin çevre ile ilgili görev, yetki ve sorumlulukları arasında;

- Kanunlarla verilen görev ve hizmetleri yerine getirebilmek için her türlü faaliyette bulunmak, kanunlarda belirtilen izin ve ruhsatları vermek ve denetlemek,
- İl sınırları içinde il çevre düzeni planı yapmak bunun yanında bayındırlık ve iskân, toprağın korunması ve erozyonun önlenmesi alanlarında sorumluluk almak,
- Kanunların il özel idaresine verdiği yetki çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, emir vermek, yasak koymak ve uygulamak ayrıca kanunlarda belirtilen cezaları vermek,
- Belediye sınırları dışında ise imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisi hizmetlerini vermek ayrıca çevreyi ve orman köylerini desteklemek,
- Belediye sınırları dışındaki gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerine ruhsat vermek ve denetlemek yer alır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

2012 yılının Kasım ayında 6360 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle beraber büyükşehir belediyesi tanımı değişmekle birlikte, orta büyüklükteki kentlerin büyükşehir olmasının önü açılmıştır ve 14 il daha statü değiştirerek büyükşehir olmuştur. Daha önce bahsedildiği üzere, bu düzenleme ile birlikte büyükşehirlerde il özel yönetimlerinin varlığına son

verilmiştir. İl özel idarelerinin çevre ile ilgili bütün yetki ve sorumlulukları büyükşehir belediyelerine aktarılmıştır.

2.4.6. Köy İdarelerinin Çevre ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Türk yerel yönetimleri içerisindeki önemli bir yerel yönetim birimi olma özelliğine sahip olan köyler, Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yıllardan itibaren geleneksel olarak toplu bir şekilde yaşama bilinci doğrultusunda ortaya çıkarak bir yerel yönetim birimi olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Ünal, 2011: 245).

1924 yılında çıkarılmış olan 442 sayılı Köy Kanunu ile yerel yönetimlerin en küçük birimi olan köylere, hizmetlerini yerine getirmeleri açısından önemli sorumluluklar verilmiştir. Bu kanunda köylerin zorunlu görevleri arasında sağlık, eğitim ve güvenliğe yönelik görevler yer almaktadır. Kamulaştırma yapmak, isteğe bağlı görevleri zorunlu hale getirmek, vergi almak ve bunları yapmayanları cezalandırmak, zabıta ve kolluk hizmetini yerine getirmek köyün yetkileri arasında bulunmaktadır (Baykal, 2010: 487).

Köyün organları arasında köy derneği, ihtiyar heyeti ve muhtar bulunmaktadır. Köyde yaşayan herkesin üyesi olduğu köy derneği doğrudan demokrasinin en güzel örneğidir. İkinci düzeydeki karar organı ihtiyar heyetidir. Muhtar ise alınan kararların uygulamaya geçmesini sağlamaktadır (Yeter, 1992: 16).

442 sayılı Kanun gereğince köy yönetiminin çevre ile ilgili görev, yetki ve sorumlulukları arasında köy sınırları içerisinde çevrenin düzenlenmesi, orman oluşturulması ve bakımının yapılması ve ağaçlandırma yapılması gibi görevler yer almaktadır (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017). Ayrıca bu kanunda, toplum ve çevre sağlığının korunması adına verilen görevler arasında köy sınırları üzerinde içme suyunu sağlayan boruların bakımının sağlanması, kirli suların temiz sulara karışmasının önlenmesi ve köy sokaklarının temiz tutulması yer almaktadır (Geray, 1998: 63). Böylece köylerde halkın da desteğiyle doğal yaşamın korunarak sürdürülmesi amaçlanmaktadır.

6360 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi sonucunda Büyükşehir Belediyesi kurulan illerdeki tüm köy yönetimlerinin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve bu yönetimler en yakın ilçenin mahallesine dönüştürülmüşlerdir. 6360 sayılı kanundan önce 34.395 olan köy sayısı 6360 sayılı kanun sonrasında 18.333'e gerilemiştir (Mülki İdare Bölümleri - e-İçişleri Projesi,

2017). Büyükşehir olan illerde tüzel ki ili in devri sonucu yetki ve sorumlulukları azalan köylerde,  evre konusundaki yükümlülükler büyükşehir belediyelerine geçmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİR YEREL YÖNETİM BİRİMİ OLARAK AKSARAY BELEDİYESİ'NİN ÇEVRE İLE İLGİLİ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Aksaray İline İlişkin Genel Bilgiler

Aksaray ili tarihi, coğrafik özellikleri, demografik yapısı, kültürel ve turizm değerleri açısından önemli bir yere sahiptir. Anadolu'da zengin bir geçmişe sahip olan bu il, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde gelişmeye açık bir konumda bulunması, ulaşım elverişliliği ve uygun şartları taşıması yönleriyle kalkınmada öncelikli iller arasında yer almaktadır. Yapılan tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle de ülke ekonomisine katkı yapan Aksaray gün geçtikçe önemini artırmaktadır.

3.1.1. Aksaray İlinin Tarihi

Anadolu medeniyetinin ilk izlerinin görüldüğü Çatalhöyük'te Aksaray'da bulunan Hasandağı'na ait tarihi kalıntılara M.Ö.7000-6000 yıllarında rastlanmaktadır. İlk olarak Aksaray ve çevresi Yeni Taş Çağı döneminde iskân görmüştür. Aksaray'ın İlk ve Orta Tunç Devirleri'ndeki durumu, Acemhöyük ören yerlerindeki yapılan kazılarda ve Aksaray müzesindeki eski eserlerde görülmektedir. M.Ö.3000'den itibaren Aksaray Yeşilova sınırlarında bulunan Acemhöyük iskân görmüştür (TÜİK, 2014).

Kafkaslardan gelen, küçük şehir devletleri kuran ve Anadolu'da, askeri bir devlet haline gelen Hititlere ait eserlere milattan önce 1700 yıllarında Aksaray ilinde rastlanmaktadır. 7.yy. sonlarından itibaren Müslüman Arapların Anadolu üzerinden İstanbul'a yaptıkları seferler nedeni ile Aksaray ilinde Hristiyanların sayısı artmış, Ihlara, Gelveri ve Göreme gibi yerleşim birimleri oluşmuştur. Aksaray, 1142 yılında Selçuklular tarafından alınmış ve

1470'li yıllardaki Osmanlı hâkimiyetine kadar İlhanlı, Danişmentli, ve Karamanoğulları egemenliğinde kalmıştır. Geçmişten günümüze Hitit, Pers, Hellenistik Dönem, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı egemenliklerinde kalan Aksaray ili Cumhuriyet dönemine kadar Konya'ya bağlı bir sancak olarak kalmış 1920 yılında ise vilayet olmuştur, 1933 yılında vilayetliği alınarak Niğde'ye ilçe olarak bağlanmıştır. 15 Haziran 1989 yılında yeniden vilayet olmuştur (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013).

3.1.2. Aksaray İlinin Coğrafi Özellikleri

Aksaray ili, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümüne girer. Kuzey yarımkürede 38-39 kuzey paralelleri ile 33-35 doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Doğuda Nevşehir, güneydoğuda Niğde, batısında Konya, kuzeyde Ankara ve kuzeydoğuda Kırşehir ile çevrilidir. Kuzeybatısında Tuz Gölü bulunmaktadır. Aksaray 7997 kilometrekarelik (km²) yüzölçümüyle Türkiye'nin ‰ 10'unu kaplamaktadır. Türkiye geneli iller sıralamasında 39. sıradadır. Aksaray'ın deniz seviyesinden yüksekliği 980 metredir. İç Anadolu bölgesinde Erciyes'ten sonra Orta Anadolu'nun en yüksek dağı olan Hasandağı (3268 m.) Aksaray ilinde bulunmaktadır. Ayrıca ilde Küçük Hasandağı (3040 m.) ve Ekecik dağı (2033 m.) gibi volkanik dağlar ile lavların meydana getirdiği platolar bulunmaktadır (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2016: 23).

Aksaray ili, Gülağaç, Eskil, Güzelyurt, Ortaköy, Ağaçören, Sarıyahşi ve Sultanhanı olmak üzere merkez ilçe hariç 7 ilçeye, 177 köy ve kasabaya sahiptir. Bu yüzölçümünün 5713 km²'sini Aksaray'ın iklimine bağlı olarak tarım arazisi, çayırılık, mera ve otlaklar oluşturmaktadır. Tabii bitki örtüsü arasında ilkbaharda yeşeren çayırlar, gelincik, papatya, geven gibi bitkiler yer almaktadır. Yazları sıcak ve kurak iklim yapısı hakim olduğundan ilkbaharda yeşeren otlar, sonbaharda kurur ve arazi bozkır yapısını alır (Aksaray Belediyesi, 2014).

3.1.3. Aksaray İlinin Nüfusu

Aksaray ili, 2008 nüfus sayımına göre yıllık nüfusu ortalama ‰12,19 artmaktadır. 2007 yılı nüfus sayımında 366.109 olan nüfus 2008'de 370.598'dir. 2009 yılında 376.907'ye

yükselen nüfus 2010 yılında 377.505'e ulaşmıştır (Aksaray Belediyesi, 2017). 2016 yılı nüfusu ise 396.673'tür (Tüik, 2017).

3.1.4. Aksaray İli Su Kaynakları Varlığı

Mamasın Barajı Aksaray ilinin içme ve sulama amacıyla kullandığı en önemli su kaynağıdır. Su potansiyeli bakımından zayıf olan Aksaray'da Uluırmak dışında, Mamasın Barajı'nı besleyen Melendiz ve Karasu Çayı da şehir için oldukça önemli bir yere sahiptir. Debisi, mevsimsel olarak değişiklik göstermektedir. Bunların dışında Ekecik ve Peçeneközü dereleri güneydoğuda, Helvadere kaynakları güneyde, Eşmekaya pınarı batıda, Öteyüz ve İnاتlı dereleri ise doğuda bulunur. Uluırmak, Karasu, Ekecik, İnاتlı ve Eşmekaya derelerinde yağışlı mevsimlerde aktifken kurak dönemlerde akış gözlenmemektedir. Aksaray'ın en önemli gölü Konya ve Ankara ile müşterek sınırlara sahip olan Tuz Gölü'dür. Tuz Gölü Türkiye'nin Van Gölü'nden sonra en büyük ikinci gölüdür. Türkiye'deki önemli tuz kaynaklarından biridir. Yüz ölçümü 1500 km²'dir. Aksaray sınırları içerisinde yer alan diğer önemli göller ise Gelveri (Güzelyurt) yakınlarında Nar Gölü (Sofular-Acı Göl), Koca Göl, Hasandağı çevresinde Kartal Gölü, Öküz Gölü, Sarıgöl ve Uyuz Gölü'dür (Aksaray İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu, 2017).

3.2. Aksaray Belediyesi'ne İlişkin Genel Bilgiler

Cumhuriyet dönemine kadar Konya'ya bağlı bir sancak olan Aksaray, 1920 yılında vilayet olmuş, 1933 yılında vilayetliği kaldırılarak Niğde'ye ilçe olarak bağlanmıştır. 15 Haziran 1989 yılında yeniden vilayet olmuştur. Şu anda Aksaray Belediyesi'nin Belediye Başkanlığı'nı Haluk Şahin Yazgı yürütmektedir. Belediye bünyesinde 5 başkan yardımcısına bağlı olarak hizmet veren 24 müdürlük ve Özel Kalem Müdürlüğü, Mali Hizmetler Müdürlüğü ve Hukuk İşleri Müdürlüğü'nün bulunduğu toplam 27 müdürlük bulunmaktadır (Aksaray Belediyesi, 2017: 19).

3.2.1. Aksaray Belediyesi'nin Misyonu

“İnsana değer veren, çevreyle uyumlu, kurum ve kuruluşlar arası dayanışmanın olduğu, kaliteli ve çözüm odaklı hizmetlerin üretildiği ve herkese ve her kesime eşit hizmetin

sunulduğu kentlilik bilinci gelişmiş bir marka şehir ortamı oluşturmaktır.” (Aksaray Belediyesi, 2017).

3.2.2. Aksaray Belediyesi’nin Vizyonu

Aksaray Belediyesi’nin Vizyonu;

...kanun ve yönetmelikler çerçevesinde, her türlü kurumsal yapılanmasını tamamlayan, gelişmeye, teknolojiye ve katılımcılığa açık, kaliteli ve güler yüzlü bir hizmet sunma anlayışına sahip, çağdaş normlarda alt ve üst yapısını kuran, kentsel çevreyi iyileştiren, sosyal ve kültürel donatılı çalışmalarıyla Aksaray halkının belediyeden beklediği hizmetleri kaliteli, verimli, etkin biçimde gerçekleştiren bir Belediye olmaktadır (Aksaray Belediyesi, 2017).

3.2.3. Aksaray Belediyesi’nin Stratejik Planı

Stratejik plan, kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetlerinin bir sistem içerisinde sunulması ve bu hizmetler için politika belirlenmesi ve belirlenen politikaların uygulamaya geçirilmesi amacıyla bir araç olarak kullanılmaktadır. İnsan odaklı hizmet anlayışından yola çıkan Aksaray Belediyesi, mali yapı, kentin modernleştirilmesi, sosyal belediyecilik ve çevre ve ekolojik dengenin korunması üzerine stratejik amaçlar belirlemiştir. Köklü bir tarihi geçmişi olan Aksaray ilinin bu amaçlar doğrultusunda kültürü ve kentsel kimliğiyle marka bir şehir olması hedeflenmektedir.

Çevresel kalitenin artmasına yönelik çalışmalar yapan Aksaray Belediyesi’nin stratejik planında çevreye yönelik olarak belirlediği hedefler arasında;

- Evsel katı atıkların, tıbbi atıkların ve ısınma kaynaklı olarak ortaya çıkan kömür atıklarının toplanması işleminin aksatılmadan yürütülmesini sağlamak,
- Atıkları, Aksaray Mahalli İdareler Atık Birliği’nin gösterdiği atık imha sahasına taşımak,
- Ambalaj atıklarını kaynağında azaltmak, bu atıkları evsel atıklardan ayrı olarak toplamak veya toplattırmak,
- İldeki meydan, cadde, sokak, kaldırım, yaya alanı ile pazar kullanım alanları dâhil tüm alanların süpürülmesi, yıkanması ve devamlı olarak temiz tutulmasını sağlamak,
- Haşerelere karşı mücadele ve ilaçlama yapmak,
- Çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak, bu konuda halkı bilinçlendirmek, sivil toplum örgütleri ve kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli çalışmalar yürütmek, projeler yapmak, proje çalışmalarına katılmak,

- Belediye ve varsa mücavir alan sınırları içerisindeki tüm yapılaşmaların plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygunluğunu sağlamak,
- Yetki sınırları içinde bulunan tüm alanlarda imar düzenlemesi yapmak suretiyle daha iyi ve yaşanılabilir bir çevre oluşturmak, bu amaçla halkı bilgilendirmek,
- Belediye sınırları içerisindeki yeşil alanlarda projelendirme çalışmaları yapılarak, ağaçlık, koruluk, orman alanları ve yeni alanlar oluşturmak,
- Park bahçe ve dinlenme alanları, gezinti ve seyir alanları ile yürüyüş ve koşu alanları oluşturmak,
- Çocuk ve oyun parkları oluşturmak,
- Çevre düzenlemesi yapılan alanlar için bitkisel materyal yetiştirmek ve temin etmek,
- Mevcut yeşil alanların bakım, koruma gübreleme, ilaçlama ve sulamalarını yapmak,
- Ağaç dikimi kampanyaları düzenlemek, yeterli yeşil alan oluşturulması için çalışmalar yapmak, hobi bahçeleri oluşturmak,
- Şehrin su ihtiyacını karşılamak için her türlü önlemi almak,
- Şehrin su, kanalizasyon ve yağmur suyu hatlarının tamamına hakim olup ihtiyaç duyulan yerlerin planlamalarını yapmak,
- Şehirdeki içme suyu hatlarının kontrolünü yapmak,
- Şehre gelen suyun mahalleler arasındaki seviyesini sürekli kontrol altında tutmak, suyu dezenfekte etmek, yıl boyunca gerekli analizleri ve testleri yaparak şehrin en uç noktalarındaki klor seviyesini kontrol altında tutmak,
- Şehirde oluşan su arızalarına zamanında müdahale etmek ve su israfını önlemek,
- Su depolarının ve terfi merkezlerinin bakımlarını yapmak yer almaktadır (Aksaray Belediyesi, 2017).

3.3. Aksaray Belediyesi'nin Çevre Sorunlarına Yönelik Yürüttüğü Çalışmalar

Kentlerde yaşam standartlarının yükseltilmesi ve çevresel kalitenin artırılması, mevcut çevre sorunlarıyla mücadele edilmesine ve bu sorunların doğru bir şekilde tespitine bağlıdır. Bu doğrultuda Aksaray ilindeki çevre sorunlarına bakıldığında, çevre kirliliği açısından öncelikli sorun su kirliliğidir. İl genelinde atık su arıtma tesislerinin yaygın olmamasından dolayı alıcı ortama atık su deşarj edilmektedir. Sanayi kuruluşlarının arıtılmadan deşarj edilen sıvı atıkları ile evsel nitelikli atık sular su kirliliğine neden olmaktadır (Aksaray Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017: 89). Dünyada ve

Türkiye’deki kentlerde olduğu gibi Aksaray’da da su kaynaklarına olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Sınırlı olan bu kaynaklara kentleşme, nüfusun artması, zirai faaliyetlerde bilinçsizce gübre kullanılması ve organize sanayiden kaynaklanan atıklar olumsuz etki etmektedir.

Kentsel dönüşüm sürecinde olan Aksaray ilinde diğer önemli bir sorun katı atıklardır. Yoğun olarak gerçekleştirilen inşaat faaliyetleri sonucunda hafriyat ve inşaat yıkıntı atıkları çevreyi olumsuz etkilemekte ve bitki örtüsünü baskı altında tutmaktadır.

Aksaray’da özellikle kış mevsiminde hava kirliliği görülmektedir. Bunun önemli nedenleri arasında özellikle kömürden kaynaklı ısınma ve sanayileşme çalışmalarının artması bulunmaktadır. Son yıllarda doğalgazın şehirde yaygınlaşmasıyla birlikte bu sıkıntı ortadan kalkmaya başlamıştır.

Hava kirliliğinin önlenmesine yönelik olarak çevreye daha az zarar veren yakıtların kullanılması gerekmektedir. Ülkemizde bu yakıtlardan biri olarak kullanılan doğalgazın önemli bir kısmı, Aksaray ilinde yapılmakta olan Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Tesisleri’nde (şekil 1), toplanmaktadır. Bu tesis, Tuz Gölü’nün yaklaşık 40 kilometre güneyinde, Aksaray ili Sultanhanı ilçesinde bulunmaktadır. Proje kapsamında 12 suni mağara oluşturulacak ve yaklaşık toplam 1 milyar m³ çalışma gazı kapasitesine ulaşılarak günlük maksimum 40 milyon m³ gaz Türkiye doğal gaz şebekesine verilebilecektir. 2015 yılında birinci aşamanın tamamlanarak yaklaşık 500 milyon m³ çalışma gazı kapasiteli tesisin devreye alınması, 2019 yılında ise ikinci aşamanın tamamlanarak tesisin toplamda 1 milyar m³ çalışma gazı kapasitesine ulaşılması planlanmaktadır (Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi, 2017). Hava kirliliğinin azalmasına katkı sağlayacak bu proje ülke ekonomisine de katkı sağlayacaktır. Tuz katmanlarının eritilmesiyle elde edilecek doğalgaz sayesinde çevre daha az zarar görecektir.

Şekil 1, Aksaray İli Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Alanı, (Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi, 2017).

Tarım kenti olan Aksaray’da çiftçiler tarafından çoğunlukla bitkilerin gelişme evrelerinde ürünlerin bozulmasını önlemek ve daha kaliteli koşullarda ürün elde etmek amacıyla zararlı olabilecek pek çok faktöre karşı tarım ilaçları ve kimyasal gübreler kullanılmaktadır. Fakat insan yaşam kalitesini arttırmak için kullanılan bu kimyasallar kontrolsüz, bilinçsiz ve gereksiz yere kullanılmaları sonucunda bireyin yaşamını ve yaşadığı çevreyi çok ciddi anlamda tehdit etmektedir.

Tarımsal faaliyetler sonucunda yetiştirilen buğday, arpa ve çavdar gibi tahıl bitkilerinin hasat sonrası tarlada kalan bitki sapları çiftçiler tarafından bir değeri olmadığı, böcek ve diğer zararlıları yok ettiği ve toprak işlemede kolaylık sağladığı gibi gerekçelerle yakılmaktadır. Kontrol altına alınması zor olan bu durum havanın da kirlenmesine neden olmaktadır.

Hayvancılığın sürekli olarak geliştiği Aksaray ilinde otlatılan hayvan sayısının fazla olmasına bağlı olarak aşırı otlatma sorunu ortaya çıkmaktadır. Özellikle yaz aylarında uzun

süren otlatma faaliyetlerinden dolayı doğal bitki örtüsü tahrip edilmektedir. Bitkilerden yoksun kalan toprakların verimi düşmektedir.

Aksaray ilinde bugünkü ve gelecekteki yaşamın sağlıklı ve yaşanılabilir bir çevrede sürdürülmesi için başta su kirliliği ve atıklar olmak üzere çeşitli çevre sorunları üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda çevresel ve ekolojik dengenin korunmasını kendisine amaç edinen Aksaray Belediyesi çevre sorunlarını önlemek için çeşitli proje ve faaliyetler gerçekleştirmektedir.

3.3.1.Aksaray İli İçme Suyu Mevcut Durumu ve Projeleri

Aksaray ilinde yağış durumunun mevsimlere göre değişiklik göstermesi su kaynaklarını etkilemektedir. Su varlığı yönünden fakir olan Aksaray'da en büyük su kaynağını Mamasın Barajı oluşturmaktadır. Daha sonra Bağlıköy ve Helvadere kaynakları yer almaktadır.

3.3.1.1. Mamasın Barajı

1957-1962 yılları arasında tarımsal sulama amacıyla yapılmış bir barajdır. 1998 yılından itibaren içme suyu amaçlı da kullanılan Mamasın Barajı, Karasu ve Melendiz Irmakları tarafından beslenmektedir. Bu baraj, Aksaray'ın ana su kaynağı olup şehrin ortalama %45 suyu buradan temin edilmektedir. Ayrıca 1998 yılında barajın yanında içme suyuna ait fiziksel ve kimyasal arıtım yapan bir tesis yapılmıştır. Ancak bu tesis yaz aylarında yoğun olarak hissedilen tat ve koku problemini giderememektedir.

Mamasın Barajı havzası, yerleşim yerlerinden kaynaklanan tarımsal kirlilik, atık su kirliliği ve katı atıklara maruz kalmaktadır. Bu sorunların giderilmesi amacıyla, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında Havza Koruma Eylem Planı'na başlanmış olup 2012 yılında tamamlanmıştır. Son olarak, 2014 yılında Aksaray Belediyesi tarafından Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın da desteği ile Devlet Su İşleri ile kısa, orta ve uzun vadeli planlar yapılmıştır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.1.2. Bağlıköy Kaynağı

1983 yılında hizmete giren Bağlıköy kaynağı artezyen özelliğe sahiptir. Daha önceleri arsenik miktarı içme suyu standartlarının üzerinde olan kaynakta 2010 yılında Devlet Su İşleri tarafından arsenik arıtma tesisi kurulmuştur. Arsenik seviyesi bu sayede içme suyu standartlarına uygun hale getirilmiştir. Bu bölgede farklı etütler sonucunda yoğun yeraltı suyu olduğu tespit edilmiş, bu kapsamda ileriki dönemde artezyen kuyuların açılmasına karar verilmiştir. 2014 yılı haziran ayında Devlet Su İşleri tarafından kuyu açma çalışmalarına başlanmıştır. Aksaray'ın yaklaşık %40 içme suyu buradan sağlanmaktadır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.1.3. Koçpınar (Helvadere) Kaynağı

Helvadere kasabasındaki Koçpınar kaynağında arsenik değeri içme suyu standartlarının üzerinde olmasından dolayı arsenik değerlerinin normal değerlere çekilmesi amacıyla 2014 yılında Devlet Su İşleri tarafından bu su kaynağına yakın arsenik arıtma tesisi kurulmuştur. Kurulan arıtma tesisiyle birlikte arsenik miktarı içme suyu standartlarına uygun seviyeye getirilmiştir (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.1.4. Aksaray İli Yeni İçme Suyu Projesi

Aksaray ilinde, yaklaşık otuz yıldır içilebilir su problemi bulunmaktadır. Mevcut su probleminin giderilmesi amacıyla Aksaray Belediyesi tarafından 2016 yılında yapımına başlanan ve iki yıl içinde bitirilmesi planlanan içme suyu projesindeki temel hedef Mamasın Barajı'ndan su alınmasının bitirilmesidir. Bu nedenle Bağlıköy'deki kuyuların çeşitli kaynaklarla güçlendirme çalışmaları Aksaray Belediyesi'nce başlatılmıştır (Aksaray Belediyesi, 2016: 28-29). Bu çalışmada Devlet Su İşleri ile üç kısımdan oluşan plan üzerine bir protokol yapılmıştır. Yapım işi ihalesi 2 Şubat 2016 tarihinde yapılan planın ilk kısmında, altı adet kuyu ve iki adet su deposunun yanında isale hattının içme suyu sistemine dahil edilmesi için gerekli çalışmalar başlatılmıştır. İkinci kısmın ihalesinin 2017 yılında yapılması planlanmaktadır. Bu planda, üç adet su deposu, isale hattı ve terfi merkezinin yapılması kararlaştırılmıştır. Üçüncü kısımda ise birinci kısım kapsamındaki iletim hattı tamamlanarak yeraltı su kaynağının arıtılması amacıyla Bağlıköy'de yeni

arıtma tesisi yapılması planlanmıştır. Tüm projenin teslim tarihinin 2018 olması planlanmaktadır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.1.5. Baraj Su Alma Yapısının Yenilenmesi Projesi

Bu proje ile birlikte arıtma tesislerine Mamasın Barajı'nın dip çamurunun gelmesi engellenecek, yılın belli dönemlerinde su kalitesi iyi olan baraj bölgelerinden su alınmasına imkân sağlanacaktır. Baraj su alma yapısının yenilenmesi ile Kılıçarslan arıtma tesisinde kimyasal kullanımı azalacak, mevcut kapasite artırılarak Devlet Su İşleri'nin sulama suyu ve Aksaray'ın içme suyu ihtiyacı karşılanacaktır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.1.6. Kılıçarslan Arıtma Tesisi Revizyonu

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü öncülüğünde başlatılan Türkiye'deki arıtma tesislerinin kimlik kartlarının oluşturulması ve bir veri tabanında toplanması amacıyla Türkiye'de arıtma tesislerinin revize edilerek projelerinin hazırlanması planlanmıştır. Bu kapsamda Aksaray Belediyesi'nin girişimleri ile Kılıçarslan arıtma tesisi de projeye dahil edilmiş, projeyle ilgili altyapı çalışmalarına başlanmıştır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.1.7. Aksaray İli İçme Suyu ve Yağmur Suyu Projelendirmesi (IPA-2)

2008-2013 yılları arasında gerçekleştirilen Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı(IPA1) döneminde, planlanan proje kapsamında, atık su arıtma tesisi ve yağmursuyu kolektör hatlarının Avrupa Birliği (AB) mali yardım programına göre yaptırılması planlanmıştır. Ancak IPA 1 döneminde beklenen yardım alınamamıştır. Tekrardan başvuru yapılarak IPA 1 döneminden kalan hakkın IPA 2 döneminde kullanılması amacıyla gerekli başvurular yapılmıştır. Projedeki hedef, Aksaray ilinin su ve yağmur suyu altyapı durumunun güçlendirmektir. Bu amaçla Türkiye'deki mevzuata ve AB müktesebatına uygun olarak Avrupa Komisyonu tarafından onaylanan, IPA fonlarıyla finansmanı sağlanan, uygulanmaya hazır projeler yapılmaktadır. “Aksaray Şehir İçme suyu ve Yağmur

suyu Projelerinin AB ve Ulusal Normlara Göre Güncellenmesi ve Revize Edilmesi” işi Aksaray Belediyesi tarafından ihale edilmiş, SWECO Mühendislik Müşavirlik ve Tasarım Ltd. Şti. ile anlaşma yapılmıştır. Yağmursuyu sistemi tasarım çalışmaları, Aksaray ili merkezi sınırlarını kapsamaktadır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.1.8. Su Kayıp Kaçak Tespiti ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Aksaray ili şehir içme suyu, üç ayrı su kaynağından sağlanmakta olup her yıl içme suyu şebeke sisteminde çok sayıda arıza meydana gelmektedir. Belediyenin su arıtma tesislerinde üretilen ve şebekeye verilen suyun yaklaşık %55’i kayıp kaçak niteliğinde olup tahakkuk edilemeyen kısımdır. Şebeke sistemindeki kayıpların temelinde fiziksel şartlar ve fiziksel olmayan şartlar vardır. Fiziksel şartları, şebeke sisteminin dizaynı, inşaatı ve sağlıklı kontrolü, şebeke sisteminin eskimesi, bağlantı elemanlarının patlamaları ve kırılmaları oluşturmaktadır. Fiziksel olmayan şartlar ise park bahçe sulamalarının gelişigüzel yapılması, cami, okul ve şehrin muhtelif yerlerindeki sebil çeşmelerinin bilinçli kullanılmaması, illegal bağlantılar, su sayaçlarının sağlıklı çalışmaması ve verimli bir su yönetiminin olmaması olarak sayılabilir (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

Su kaybı ile ilgili olarak Aksaray Belediyesi tarafından, faturalanmayan ve kaçak bağlanan su bölgeleri tespit edilmekte ve faturalı hale dönüşümü sağlanmakta, gereğini yapmayanlar hakkında yasal işlemler yapılmaktadır. Mevcut hatlarda yüksek basınç düşürülerek su kayıp kaçaklarının önüne geçilmesi Aksaray Belediyesi’nin gerçekleştirdiği bir başka çalışmadır. Ayrıca arıza yapan hatların kayıtları tutularak Coğrafi Bilgi Sistemi’ne işlenmektedir. Bunun yanında Aksaray ilinin IPA-2 kapsamına alınması halinde şehrin yaklaşık %50 sinin şebeke sistemi yenilenecek, kayıp kaçak oranı azalacaktır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.2. Aksaray İli Kanalizasyon Hatları Mevcut Durumu ve Projeleri

Atık suların kanallar vasıtasıyla iletimini sağlayan kentteki en önemli alt yapı sistemlerinden birisi kanalizasyondur. Kentin sağlıklı ve temiz bir görünüme sahip olması

için alt yapısının güçlü olması gereklidir. Bu doğrultuda Aksaray ilinin yaklaşık %98'i kanalizasyon hizmetinden yararlanmaktadır (Aksaray İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu, 2017: 39). Geri kalan % 2'lik nüfusa yönelik olarak Aksaray Belediyesi'nin çalışmaları devam etmektedir.

3.3.2.1. Melendiz Havzası

Melendiz Irmağı, Niğde Çiflik kasabasından başlamakta, Aksaray sınırları içerisinde Ilısu, Ihlara, Belisırma, Yaprakhisar, Selime, Kızılkaya ve Doğanarla'dan oluşan 7 yerleşim yerinden geçtikten sonra Mamasın barajına ulaşmaktadır. Bu yerleşim yerlerinden geçmesine bağlı olarak özellikle atık su kirliliğine maruz kalmaktadır. Bunun sonucunda akarsu kirlenmekte ve bu kirlilik de Mamasın Barajı'nda birikmektedir. Mamasın Barajı'nda, bu kirlenmeden ötürü yaz aylarında alg miktarı artmakta ve su kalitesinde düşüş meydana gelmektedir. Mamasın barajından gelen suyu arıtmak için kurulan Kılıçarslan arıtma tesisinde bu duruma bağlı olarak sorunlar meydana gelmekte ve işletme maliyetleri artmaktadır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.2.2. Karasu Irmağı Havzası

Kaynağını Aksaray sınırları içerisinde Gülpınar'dan alan Karasu ırmağı, sırası ile Gülağaç ilçesinden, Demirci kasabasından ve Kızılkaya Köyü'nden geçerek Mamasın Barajı'na dökülmektedir. Melendiz Irmağı'nda olduğu gibi yerleşim yerlerine yakın mesafeden geçmesinden dolayı ciddi bir atık su kirliliğine maruz kalmaktadır. Bunun sonucunda Melendiz Irmağı'nda olduğu gibi Mamasın Barajı'nda kirlilik meydana gelmektedir (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017)

3.3.2.3.Yavuz Sultan Selim Mahallesi Kısmi Kanalizasyon İnşaatı Projesi

Proje, Aksaray Belediyesi ve İller Bankası tarafından yürütülmektedir. İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından ihalesi yapılan işin inşaatına başlanmasına rağmen, hem bölgedeki yeraltı suyunun yüzeye yakın olmasından dolayı hat içine su sızıntılarını önlemek hem de

çürük zeminden dolayı yapımı zor olan derin hatlardan kurtulmak için 2017 Şubat ayında proje yenilenmesine gidilmiştir. Tadilatın tamamlanmasıyla birlikte proje kaldığı yerden devam edecektir (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.2.4. Hamidiye Alaca Kısmi Kanalizasyon İnşaatı Projesi

2008 yılında Aksaray Belediyesi merkezine bağlanan Hamidiye Alaca mevkii ve civarındaki yerleşim alanlarının kanalizasyon şebeke ihtiyaçlarını gidermek üzere 2015 yılı sonunda, İller Bankası ile birlikte gerekli çalışmalara başlanmıştır. 2015 yılı Mart ayı sonunda yenilenme projesi onaylanmış ve projede ikinci kısma geçilmiştir. 2017 yılı içinde İller Bankası aracılığıyla yapım işi ihalesinin yapılması ve yüklenici firmaya işin başlatılması öngörülmektedir. Proje kapsamında üç farklı bölge bulunmaktadır. Bu bölgeler arasında Hamidiye (Alaca) merkezinde yaklaşık 50 kilometre şebeke hattı, Organize Sanayi Bölgesi yolu çevresi ve Hürriyet mahallesinin güney kısmında yaklaşık 20 kilometrelik şebeke hattı yer almaktadır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.2.5. Atık Su Arıtma Tesisi Projesi

Aksaray Belediyesi tarafından yapılmasına karar verilen Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (şekil 2), uzun süre AB mali yardım programında bekletilmiştir. Tesisin üzerine yapılacağı arazinin tahsisi 2016 yılının Mart ayında gerçekleştirilmiştir. Projelendirme çalışması İller Bankası tarafından yapılacak olan atık su arıtma tesisinin ÇED sürecine başlanmıştır. ÇED olumlu raporunun alınmasının ardından İller Bankası'na projelendirme hususunda resmi başvuru yapılacaktır. Yapılacak olan bu proje ile birlikte tüm atık sular bir noktada toplanarak yeni belirlenen arıtma noktasına yaklaşık 3500 m. uzunluğunda tek bir kolektör hat ile iletilmesi sağlanacaktır (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017)

Şekil 2, Aksaray İlindeki Atık Su Arıtma Tesisi Projesi Alanı, (Anonim, Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü, 2017).

3.3.3. Katı Atıkların Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar

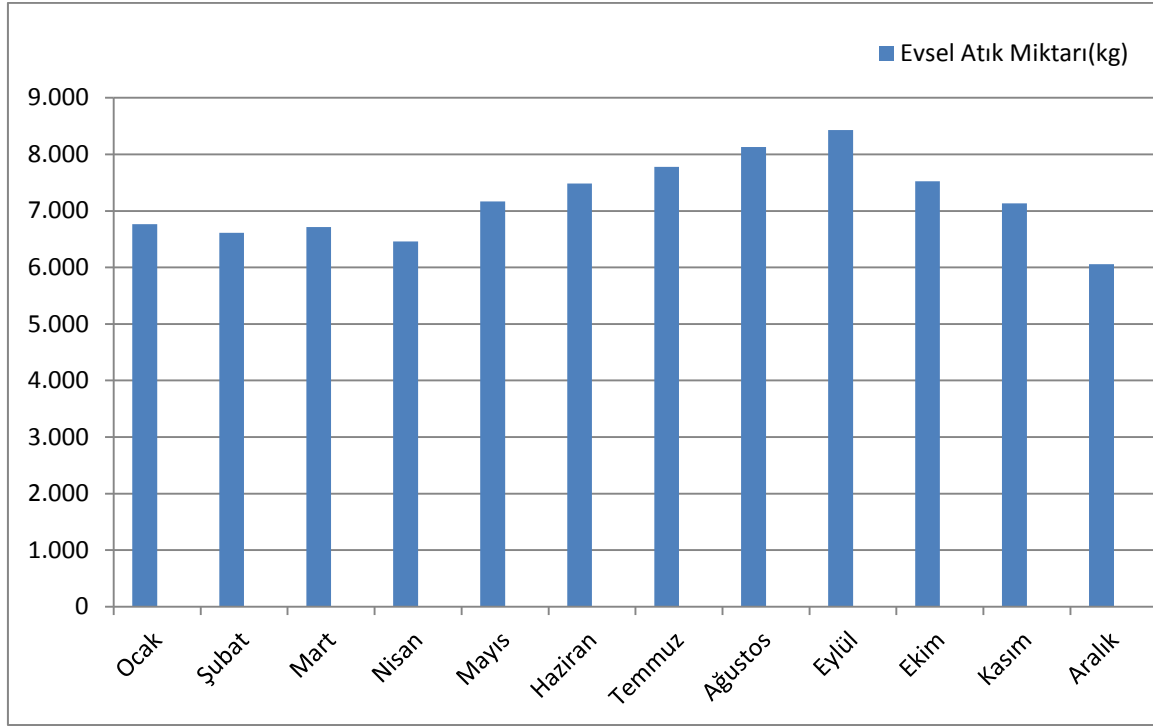
Kentleşmeyle birlikte artan nüfus sonucunda tüketim artmakta ve birçok problem ortaya çıkmaktadır. Bu problemlerden birisi de katı atıklardır. Daha önceleri, katı atıklar ya da günlük dildeki çöp kavramı, kullanılmayan maddeler ve fonksiyonu olmayan mallar olarak ifade edilmekteydi. Günümüzde yeni çevresel politikalar neticesinde maddi kazanç sağlanmasıyla çöp kavramı farklılaşmıştır (Özgen, 2001: 3). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte geri dönüşüm uygulamaları artmış ayrıca çöp yönetimi politikalarıyla çevresel zararlar ortadan kaldırılarak çöpten gelir elde edilmeye başlanmıştır. Bunun yanında kentlerdeki nüfusun artması doğrultusunda yerel halkın kentlerdeki yaşam standartları yükselmektedir. Yerel halkın çevresel kalitenin artmasına yönelik beklentileri de belediyelerin bu konuda yeni arayışlara yönelmelerine neden olmaktadır (Kılıç, 2008: 212-214). Bölgesel talepler ve ihtiyaçlar doğrultusunda katı atıklar konusunda gerekli çalışmaları yapan ve politika üreten belediyeler, vatandaşların memnuniyetini sağlayarak varlık nedenlerini yerine getirmektedirler.

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'ne göre katı atık, üreten kişi tarafından atılmak istenen ve özellikle çevrenin korunması açısından, kademeli bir şekilde yok edilmesi gerekli olan katı maddeler ve arıtma çamuru olarak ifade edilmektedir (Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2017).

Aksaray ili merkezinde, katı atık toplanması işlemi 48 mahalle üzerinden gerçekleştirilmektedir. Katı atık üretim hızı yüksek olan bölgelerde günlük toplama faaliyetleri yapılırken, kırsal yerleşim alanlarında ve katı atık üretim hızının düşük olduğu bölgelerde iki günde bir yapılmaktadır. Ayrıca katı atık üretim hızının yüksek olduğu ana cadde ve bulvarlarda katı atık toplama işlemi günde iki kez yapılmaktadır (Anonim, Aksaray Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017)

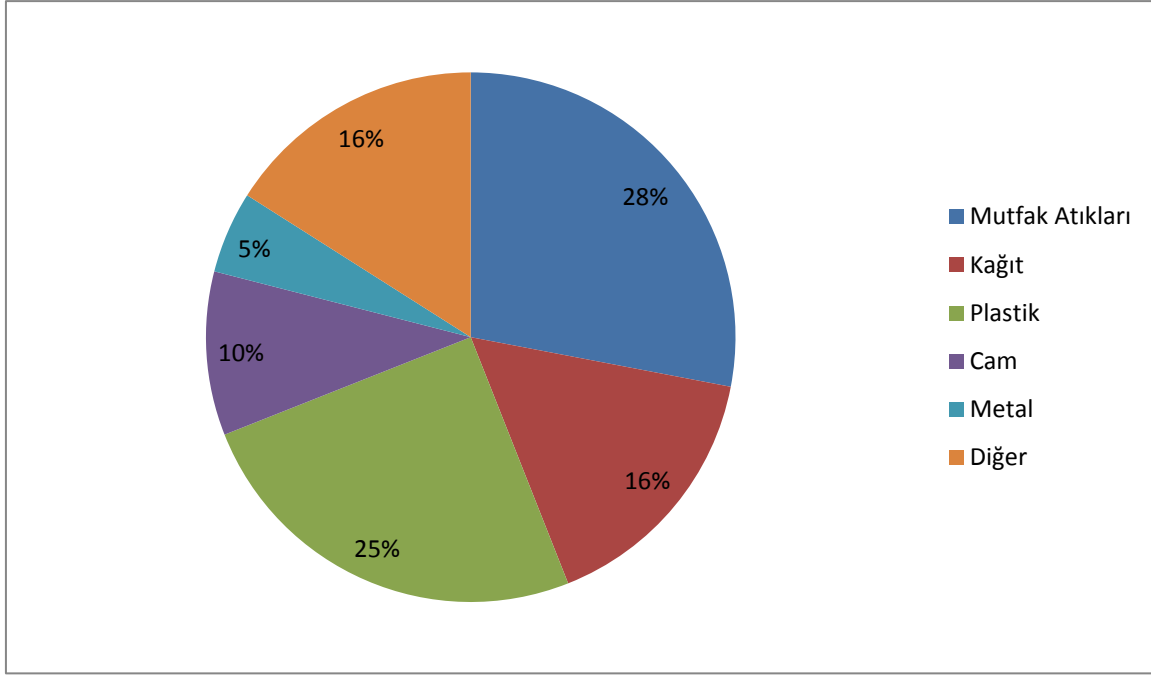
Aksaray ilinde 2016 verilerine göre, toplanan ortalama katı atık miktarı yaz aylarında 247 ton/gün, kış aylarında ise 213 ton/gün civarındadır. Bu atıklar Merkez İlçe Somuncubaba Mahallesi'nde bulunan düzenli katı atık depolama tesisinde depolanmaktadır. Tesis 108.000 m²'lik alanda, 910.000 m³'lük katı atık depolama kapasitesi ile faaliyet göstermektedir (Aksaray İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu, 2017: 41).

Katı atıklar içerisinde bulunan evsel atıkların Aksaray ilindeki son 6 yıl içerisinde toplanma miktarları 2011 yılında 67.299,138 kilogram (kg), 2012 yılında 70.277,732 kg, 2013 yılında 70.394,276 kg, 2014 yılında 70.297,376 kg, 2015 yılında 75.780,304 kg ve 2016 yılında 86.267,363 kg (şekil 3) olarak gerçekleşmiştir (Anonim, Aksaray Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017).

Şekil 3, Aksaray İli 2016 Yılı Aylara Göre Eysel Atık Miktarları, (Anonim, Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017).

Temiz, sağlıklı ve yaşanılabilir kentler için çevre sorunlarının ortadan kaldırılması bir gerekliliktir. Kentlerdeki en önemli sorunlardan biri olan katı atıklar Aksaray Belediyesi'nin anlaşma yaptığı Özen Cam Geri Dönüşüm Kazanım ve İnşaat Sanayi Limited Şirketi (Ltd. Şti.) ve Tarhan Plastik Sanayi Ticaret Anonim Şirketi (A.Ş.) tarafından toplanarak geri dönüşüm tesislerinde bertaraf edilmekte ve ekonomiye kazandırılmaktadır. 2016 yılında kentteki atıklara bakıldığında (şekil 4) en büyük oranın mutfak atıklarına (%28) ait olduğu görülmektedir. Sonrasında plastik atıklar (%25) yer alırken, kağıt ve diğer atıkların oranı (%16) aynıdır. En az atık ise metal atıklarda (%5) görülmektedir.

Şekil 4, Aksaray İlinde 2016 Yılı Atık Oranları, (Aksaray İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu, 2017: 45).

Katı atıkların bertarafına yönelik olarak belediyeler kendilerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmekle yükümlü bir konumda bulunmaktadırlar. Bu doğrultuda Aksaray Belediyesi katı atık sorununu çözülmesi adına çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Aksaray'ın daha temiz ve modern bir şehir olması adına şehrin muhtelif bölgelerine yeraltı çöp konteyneri (şekil 5) yerleştirilmesi bu faaliyetlerden birisidir. Böylece temiz ve sağlıklı bir çevre oluşturulması için çevredeki rahatsız edici kokuların giderilmesi ve oluşacak görüntü kirliliğinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır (Aksaray Belediyesi, 2017). Bu konteynerlerin kolay ve sessiz kullanımları sayesinde, şehrin cadde ve sokakları temiz kalmakta ve gürültü kirliliği önlenmektedir. Konteynerlerin bulunduğu yerde çok az alan işgal etmesi ve el değmeden otomatik yüklemeye imkân sağlaması bu projenin diğer avantajlarındandır.

Şekil 5, Aksaray İlindeki Yeraltı Çöp Konteyneri Alanı.

Aksaray Belediyesi tarafından katı atık sorununun çözümüne yönelik gerçekleştirilen bir diğer faaliyet şehir merkezinde atıkların düzenli ve kolay bir şekilde toplanabilmesi için uygulanan Çöp Taksi (şekil 6) uygulamasıdır. Aksaray Belediyesi'nin faaliyete geçirdiği Çöp Taksi uygulaması ile vatandaşların çöpleri hızlı bir şekilde toplanmaktadır.

Şekil 6, Aksaray İlinde Bulunan Çöp Taksi Aracı, (Aksaray Egemen, 2016).

Çöp konteynerlerinin oluşturduğu kötü görüntü ve kokuları engellemek amacıyla Aksaray kent merkezinde belli güzergâhların çöpleri poşetli olarak toplanmaktadır. Ayrıca çöp konteynerlerinin yıkama-dezenfektan işlemleri için özel konteyner yıkama aracı bulunmaktadır.

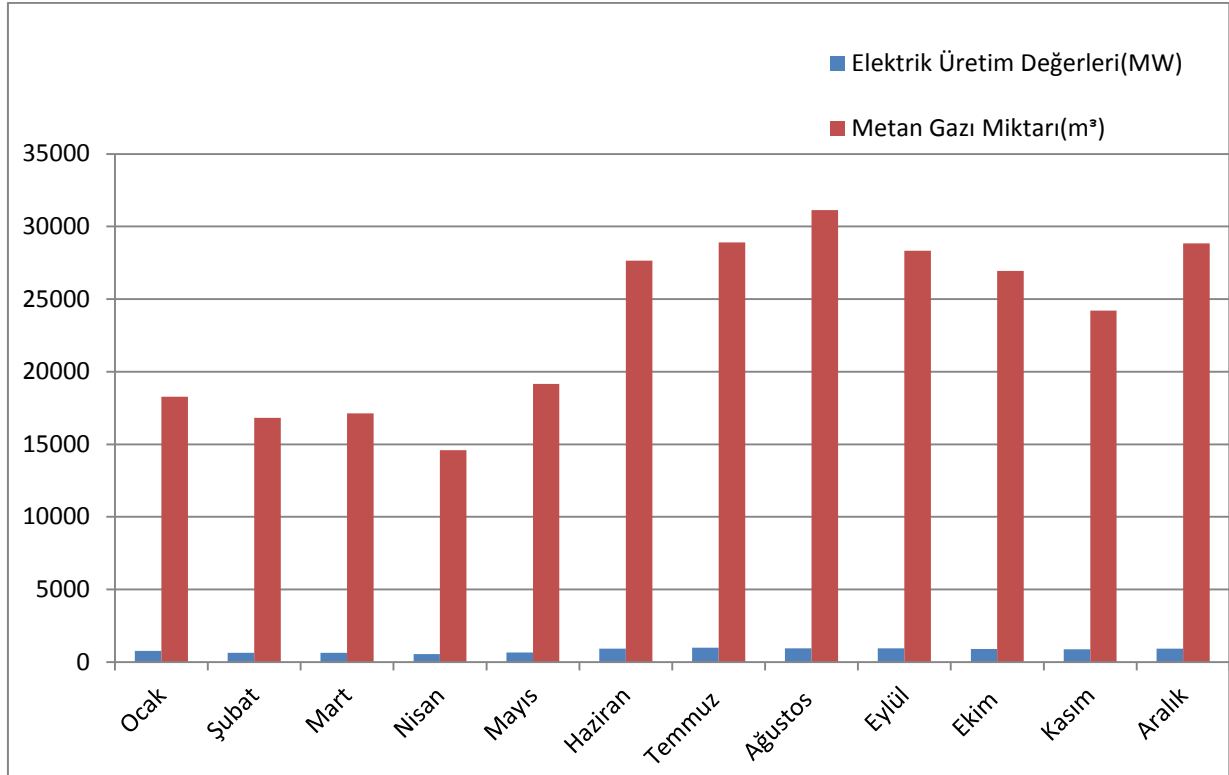
Bir katı atık çeşidi olan hafriyat ve inşaat yıkıntı atıklarının kontrolü sağlamak amacıyla Aksaray Belediyesi tarafından Hacılar Harmanı Mahallesi ilerisinde bulunan Güney Arıtma Tesisi hafriyat döküm alanı olarak belirlenmiştir. Bu döküm alanı dışında bir yere döküm yapan vatandaşlara Aksaray Belediyesi tarafından idari para cezası uygulanmaktadır (Aksaray Belediyesi, 2017).

3.3.4. Metan Gazından Elektrik Enerjisi Üretilmesi

Aksaray ilinde atıkların bertarafına yönelik olarak metan gazından elektrik enerjisi (şekil 7) üretilmektedir. Katı atık düzenli depolama sahasında oluşan gazlar, aktif gaz toplama sistemiyle gaz depolama tankında toplanmakta, depolanan aktif gazlar, gaz motorundan yararlanılarak elektrik enerjisine dönüştürülmektedir. 2015 yılı Ocak ayı itibari ile 1.2 megawatt (mw) gücündeki bu tesiste metan gazından elektrik üretilmesine başlanmıştır. Yap-işlet-devret modeliyle kurulan bu tesiste yenilenebilir enerji kaynakları kapsamında elektrik enerjisi üretilmektedir. Tesisteki teknoloji ile mevcut çöp sahasından saatte yaklaşık olarak 800-900m³ metan gazı çekilerek bertaraf edilmektedir (Aksaray Belediyesi, 2017). Çöp sahasında oluşan metan gazını bertaraf ederek elektrik enerjisine çeviren bu tesis sayesinde 2016 yılında ortalama 700-900 m³ arasında (şekil 8) elektrik enerjisi elde edilerek ülke ekonomisine katkı yapılmıştır.

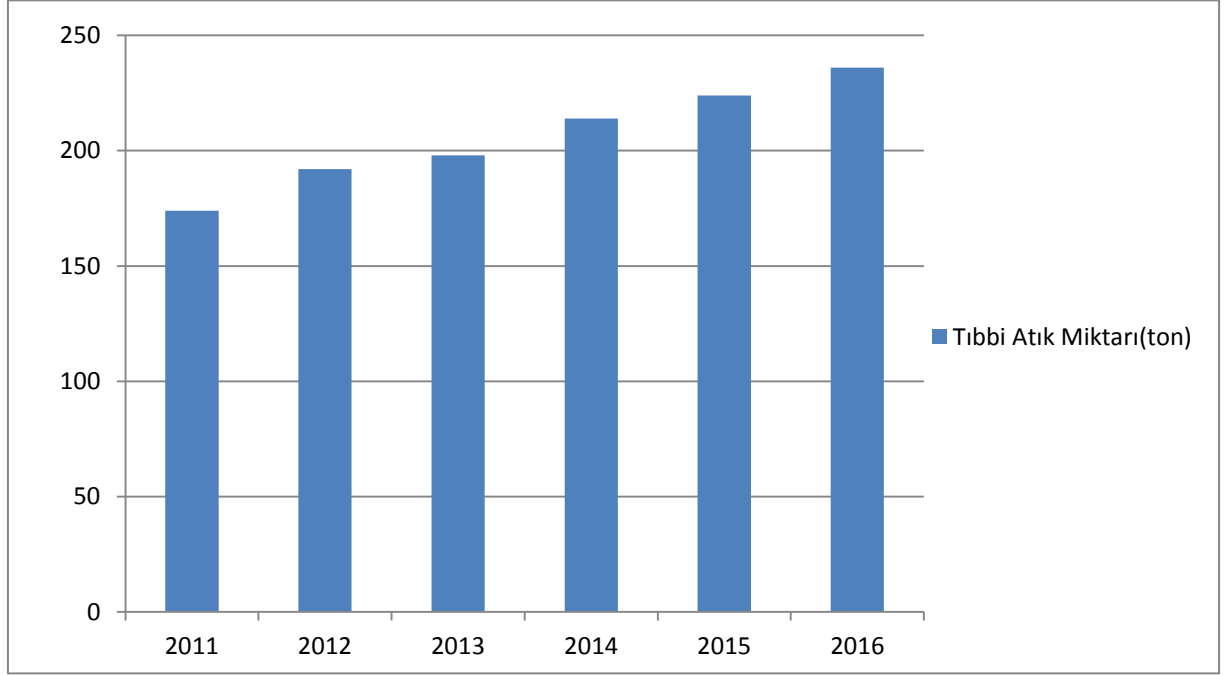
Şekil 7, Aksaray İlinde Metan Gazından Elektrik Enerjisi Üretim Tesisi Alanı, (Anonim, 2017).

Şekil 8, Aksaray İlinde 2016 Yılında Metan Gazından Üretilen Elektrik Miktarları, (Anonim, Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017).

3.3.5. Tıbbi Atıkların Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar

2011 yılından itibaren tıbbi atıkların toplanması işlemi yapılan program doğrultusunda bir adet lisanslı tıbbi atık aracı ile üretim hızı miktarına göre günlük veya bir gün arayla gerçekleştirilmektedir. 2011 yılından itibaren yönetmelik hükümleri gereğince tıbbi atık sterilizasyon tesisi inşaatı yap-işlet-devret modeliyle ihale edilerek tamamlanmıştır. Aksaray ilinde tıbbi atıklar, Athisa Çevre Sağlık Hizmetleri Sanayi Ticaret Ltd. Şti. tarafından toplanmaktadır. Bu şirket tarafından toplanılan atık miktarı yıllar içerisinde (şekil 9) devamlı artmıştır (Anonim, Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017).

Şekil 9, Yıllar İtibariyle Aksaray İlinde Toplanan Tıbbi Atık Miktarları, (Aksaray İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu, 2017: 54).

3.3.6. Ambalaj Atıklarının Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar

Aksaray mücavir alan sınırları içerisinde iki adet lisanslı ambalaj atığı toplama firması ile Aksaray Belediyesi arasında 19.12.2014 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre Aksaray ili iki bölgeye ayrılmış, toplama sınırları içerisinde Özen Cam Geri Dönüşüm Kazanım ve İnşaat Sanayi Ltd. Şti. 1. bölgede, Tarhan Plastik Sanayi Ticaret A.Ş. ise 2. bölgede faaliyet göstermektedir. Ayrıca 2009 yılından beri Aksaray Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü'nce okullarda ambalaj atıklarını toplamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Anonim, Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017).

3.3.7. Atık Pillerin Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar

Aksaray Belediyesi, Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği gereğince atık pillerin ayrı toplanmasına ve bertaraf edilmesine yönelik olarak 07.01.2010 tarihinde yetkilendirilmiş firma olan Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP) ile protokol imzalamıştır. Ayrıca, 2010 yılından itibaren Aksaray Belediyesi tarafından okullarda kumbara ve atık pil kutularıyla atık pillerin toplanmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir (Anonim, Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017).

3.3.8. Bitkisel Atık Yağların Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar

Aksaray Belediyesi tarafından kentte bulunan bitkisel atık yağ üreticilerine 2011 yılından beri haftanın belirli günlerinde ulaşılarak atık yağlar toplanmaktadır. Bu kapsamda belediye yetkililerince lokanta ve yemek fabrikaları gibi işletmeler denetlenmekte, bitkisel atık yağların ayrı olarak biriktirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca okullarda atık yağın çevreye olan etkisinin azaltılmasına yönelik olarak atık yağ toplama kampanyaları yapılmaktadır. Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında, Aksaray ilinde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi ve bitkisel atık yağ taşıma lisansı almış araç bulunmamaktadır (Anonim, Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017).

3.3.9. Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Toplanması ve Bertarafına Yönelik Çalışmalar

Ömrünü tamamlamış lastiklerin toplanarak çevreye zarar verilmesinin engellenmesi amacıyla 2011 yılından itibaren ömrünü tamamlamış lastikleri toplama faaliyetleri devam etmektedir. Aksaray Belediyesi tarafından ilde, araç lastiği satış merkezlerinden belli aralıklarla ömrünü tamamlamış lastikler toplanarak lisanslı geri dönüşüm bertaraf tesislerine teslim edilmek üzere uygun depolarda depolanmaktadır. Aksaray ilinde Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği kapsamında bir adet geçici depolama alanı mevcuttur (Anonim, Temizlik İşleri Müdürlüğü, 2017). Bunun yanı sıra Aksaray ilinde gerek lastik satan şirketler gerekse halk tarafından ömrünü tamamlamış lastikler (şekil 10) çevreye bırakılmaktadır. Bu durum da çevrede katı atık ve görüntü kirliliğine yol açmaktadır.

Şekil 10, Aksaray İlinde Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Oluşturduğu Katı Atık ve Görüntü Kirliliği.

3.4. Aksaray İli Kentsel Dönüşüm Projeleri

Günümüzde kentler, sürekli bir değişim ve dönüşüm halinde bulunmaktadır. Bu dönüşüm süreciyle birlikte kentlerde çevre, altyapı, yatırım ve kaynak kullanımı yönünden birtakım sorunlar meydana gelmektedir. Yönetimlerce mevcut kaynakların verimli kullanılmasını sağlamak, fiziki ve doğal çevreyi korumak amacıyla kentlerin bir program dâhilinde gelişmeleri kontrol altına alınmalıdır. Bu açıdan kentsel dönüşüm politikaları, kentlerin sağlıklı ve yaşanılabilir bir seviyeye gelmelerine yardımcı olmaktadır. Kentte halka birçok hizmet sunan belediyelere, çevresel sorunların giderilmesinin yanında kentsel dönüşüm konusunda da kentin fiziki ve kültürel dokusunu yenilemesi için sorumluluklar düşmektedir. Bu doğrultuda Aksaray Belediyesi'nin kentte yürütmekte olduğu Bayrambaba-Bedir Muhtar ve Kalanlar Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi, Eski Terminal Kentsel Dönüşüm Projesi ve Yeni Sanayi Kentsel Dönüşüm Projesi kentsel dönüşüm projeleridir.

3.4.1. Bayrambaba-Bedir Muhtar ve Kalanlar Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi

2017 yılında Aksaray kent merkezinin kuzey doğusunda 24 hektar (ha) büyüklüğündeki Kılıçarslan Parkı'nı da kapsayan yaklaşık 72 ha alan üzerinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi planlanmıştır. Çalışma alanında 165 yapının bulunduğu, bunun da yaklaşık 200 adet konuta tekabül ettiği görülmektedir. Bu yapılardan gecekondu tarzındaki yaklaşık 35 adedi mülkiyeti hazineye ait olan arazi üzerinde yer almamaktadır. Geri kalan yapılar ise imar parselleri üzerindedir. Bu bölge, konum itibarıyla merkeze yakınlığı, mevcut yatırımların odağında bulunması ve kentin genişlemesine uygun bir zemin olması yönüyle kentsel dönüşüm açısından uygun bir alan olarak görülmektedir.

Kentsel dönüşüm projesi ile sağlanacak avantajlar;

- Kılıçarslan Parkı'nın çevresinin kaçak ve gecekondular tarzı yapılardan arındırılarak düzenli bir imar planı ile daha etkin kullanımını sağlamak,
- Çok hisseli ve çok parçalı olan imar alanlarından kaynaklı konut üretimi sorununun önüne geçmek ve kamu yararını arttırmak,
- Kılıçarslan Parkı'nın bütünlüğü ve devamlılığını sağlamak,
- Halkın yaşam standardı ve memnuniyet derecesini arttırmak (Anonim, Aksaray Belediyesi Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü, 2017).

Projeyle birlikte getirilecek imar düzeni ile kaçak yapı ve gecekonduların önüne geçilerek hem halkın istek ve ihtiyaçlarına cevap verilebilirlik artacak hem de kaçak ve gecekondular yapılardan kaynaklı düzensizlikten arındırılan Aksaray'da görüntü kirliliği azalacaktır.

3.4.2. Eski Terminal Kentsel Dönüşüm Projesi

Aksaray ili merkezinde bulunan uzun yıllar boyunca il, ilçe ve köy otobüsleri terminali olarak kullanılan eski terminal, 2016 yılında Aksaray Belediyesi tarafından yürütülen proje kapsamında halkın hizmetine sunulmak üzere kentsel dönüşüm kapsamına alınmıştır.

11 bin 500 metrekarelik (m²) bir alana sahip olan, şehrin ortasında atıl bir durumda bulunan eski terminal, yıkılarak yerine 3 katlı 8 bloktan oluşan projenin yapılmasına karar

verilmiştir. Proje kapsamında yapılmakta olan tesiste 79 adet dükkân, 95 adet ofis, 200 araçlık otopark, mescit ve kafe bulunmaktadır. Projenin 1,5 yıl içinde tamamlanması hedeflenmektedir (Aksaray Belediyesi, 2016: 22-23). Böylece proje tamamlandığında, şehir merkezinde oldukça önemli bir noktada bulunan kullanılamaz duruma gelmiş terminal, vatandaşların yararlanabileceği çok fonksiyonlu bir tesis haline gelecektir.

3.4.3. Yeni Sanayi Kentsel Dönüşüm Projesi

Aksaray ili merkezinde E-90 karayolu güzergâhında bulunan Yeni Sanayi, şehrin içinde kalmaktadır ve ihtiyaçlara cevap verememektedir. Bu alan, çalışanların uygun ortamlarda hizmet verebilmesinin sağlanması amacıyla şehrin dışındaki yeni yerine taşınması kentsel dönüşüm kapsamında planlanmaktadır. Yeni Sanayi Kentsel Dönüşüm Projesi, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve Aksaray Belediyesi tarafından yapılmaktadır. 2017 yılı içerisinde temelinin atılması planlanmaktadır. Yeni sanayinin, Aksaray Üniversitesi ve Organize Sanayi Bölgesi arasında, 300 ha üzerinde yapılması ve 1951 adet dükkândan oluşması planlanmaktadır (Aksaray Belediyesi, 2016: 62-63).

3.5. Aksaray Belediyesi'nin Çevre Düzenlemesine Yönelik Faaliyetleri

Kentlerde sağlıklı ve kaliteli bir yaşam sürdürülmesi için gerekli olan öğeler arasında yeşil alanlar ve sosyal mekânlar bulunmaktadır. İnsanların yoğun faaliyetlerinden kalan zamanları değerlendirdiği bu alanlar, dinlenme ve eğlenme açısından oldukça önemlidir. Çocukların ve bireylerin psikolojik, fiziki ve sosyal yönden gelişimine olumlu etkisi bulunan bu alanlar kente de birçok yönden katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda Aksaray Belediyesi'nin Aksaray ilinde çevre düzenlemesine yönelik faaliyetleri kapsamında; kentsel açık yeşil alanlar, meydanlar, orman alanları, tarım alanları, konut ve toplu konut bahçeleri, okullar, mezarlıklar ve tarihi, kültürel, doğal ve turizm alanlarına yer verilecektir.

3.5.1. Kentsel Açık Yeşil Alanlar

Kentlerin geleceği için önemli olan yeşil alanlar, kentsel yaşam kalitesini belirtme özelliğine sahiptir. Kent içinde oluşturulan yeşil alanlar hem bir kentsel öğe hem de sosyal

bir mekân olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde kişi başına düşen yeşil alan miktarı 3194 sayılı İmar Kanunu ile belirlenmektedir. 1999 yılındaki değişiklikle beraber, 10m²/kişi değeri, kentsel yaşam kalitesi için gerekli yeşil oranını standart açısından belirlemektedir (Emür ve Onsekiz, 2007: 393).

Özellikle açık ve yeşil alanlar, kentlerin sağlıklı gelişmesi açısından büyük önem taşımaktadırlar. Bu alanlar kentler için rekreasyon, ekoloji ve arazi organizasyonuna yönelik pek çok farklı fonksiyona sahiptir. Ayrıca kent içinde sportif faaliyetlere ve eğlenceye imkân sağlamaktadırlar. Yeşil alanların artışı, kentin içinde ve çevresindeki endüstriyel tesisler, konutlar ve motorlu taşıtlardan çıkan gazlardan kirlenen kentin havasını temizlemektedir. Kentlerde oluşturulan çeşitli parklar sayesinde formal yapı binaların meydana getirdiği katı kalıp azaltılarak kente organik bir özellik kazandırılmaktadır (Şahin ve Barış, 1998: 10). Günümüzde yeşile yönelen anlayışla insanların çeşitli faaliyetlerde bulunabilecekleri ve eğlenebilecekleri alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla dünyada ve Türkiye'deki kentlerde çocuk bahçeleri, spor alanları, mahalle parkları, semt parkları, kent parkları, bölge parkları ve milli parklar gibi mekânlar (şekil 11) oluşturulmaktadır.

Parklar	Etkili Hizmet Alanı (Yarıçap)	Kullanıcıların Yaş Grubu (Yaş)	Kişi Başına Büyüklük (Alan dekar/1000Kişi)	Hizmet Ettiği Nüfus (Kişi)	İdeal Büyüklük (dekar)
Çocuk Bahçeleri	200-600m	0-3, 4-7,8-15	4		8-16
Spor Alanları	2km	7 ve yukarısı	4	Bütün Kent	40-60
Mahalle Parkları	500-1.500m	Bütün Yaşlar	8-12	3.500-5.000	20-40
Semt Parkları	1000-2500	Bütün Yaşlar	10-20	15.000-30.000	160-400
Kent Parkları	1-10km	Bütün Yaşlar	80	Bütün Kent	40-800
Bölge Parkları	25-100km	Bütün Yaşlar	750-3000		2.000-4.000
Milli Parklar	Bütün Ülke	Bütün Yaşlar	Değişken	Bütün Ülke	Değişken

Şekil 11. Parkların Standartları, (Tümer 1976, Yıldızcı 1982, Türel 1988, Emür ve Onsekiz 2007).

Yeşil alanların başta insan sağlığı olmak üzere gürültü kirliliğinden kentin iklimine, estetik görünümünden havanın temizlenmesine kadar birçok faydası bulunmaktadır. Kentsel kaliteli bir çevre oluşturulmasında önemli bir yeri olan yeşil alanların artırılmasında yerel yönetimlere ve özellikle belediyelere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu doğrultuda günümüzde vatandaşların memnuniyetinin sağlanması için yaşanılabilir, temiz ve sağlıklı kentler oluşturmak belediyelerce hedeflenmektedir.

Kentsel kaliteli bir kent oluşturmayı hedefleyen Aksaray Belediyesi, Aksaray ilinin yeşil alanlarının artırılması konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bu amaçla yıl içinde belirli periyotlar halinde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Şehrin yaşanılabilir bir mekâna dönüştürülmesi için her yıl ortalama 40 bin fidan ve çiçek dikilmesi bu faaliyetler arasındadır.

Yazlık çiçek olarak 1 Mayıs- 30 Haziran tarihlerinde,

- Begonya,
- Kadife Çiçeği,
- Vapur Dumanı,

- Vinka Cezayir Menekşesi,
 - Petunya,
 - Kana dikimi yapılan egzotik bitkiler arasındadır.
- Kışlık çiçek olarak 15 Ekim- 15 Aralık tarihlerinde,
- Menekşe,
 - Kasımpatı dikimi yapılmaktadır (Anonim, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2017).

Aksaray Belediyesi tarafından her yıl düzenli olarak ağaç dikimi gerçekleştirilmektedir.

Dikimi yapılan bu ağaçlar arasında;

- Ova Akçaağacı,
- Kırmızı Çınar,
- Yapraklı Akçaağaç,
- Akçaağaç,
- Beyaz Çiçekli Atkestanesi,
- Huş,
- Katalpa,
- Erguvan,
- Dişbudak,
- Yalancı Sabun Ağacı,
- Lale Ağacı,
- Süs Elması,
- Çınar,
- Süs Eriği,
- Süs Kirazı,
- Ihlamur,
- Tijli Kurtbağı,
- Sedir,
- Mavi Sedir,
- Lübnan Sediri,
- Yalancı Servi,
- Leylandi,
- Mavi Arizona Servisi,
- Ladin,

- Altuni Servi,
- Karaçam,
- Şimşir,
- Süs Ayvası,
- Kızılcık,
- Dağ Muşmulası,
- Taflan,
- Altın Çanağı,
- Ateş Dikeni,
- Leylak,
- Acem Borusu,
- Mor Salkım,
- Lavanta,
- Kaya Sarmaşığı,
- Bodur Taflan,
- Ardiç yer alır (Anonim, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2017).

Aksaray ilindeki yeşil alanlara bakıldığında kentin en önemli büyüklükteki dinlenme alanlarından biri Kılıçaslan Parkı'dır (şekil 12). Yaklaşık 24 ha büyüklüğündeki bu park, vatandaşların yoğun olarak vakit geçirdiği bir alandır. Aksaray'ın ikinci büyük kent parkı ise düzenlemesi yeni yapılan Cumhuriyet Mahallesi'nde 17 ha büyüklüğündeki Genç Osman Parkı'dır (şekil 13). Diğer bir dinlenme alanı ise E-90'a cepheli yaklaşık 16 ha büyüklüğündeki Kültürpark'tır. Kent merkezine yakın olmasından dolayı yaz aylarında Aksaray halkı tarafından yoğun olarak ziyaret edilen bu parkta yüzme havuzu, spor salonu, alışveriş merkezi, kafe ve lokanta gibi kullanım alanları yer almaktadır. Ayrıca Tacin Mahallesi'nde bulunan 7 ha büyüklüğündeki hobi bahçesi kentin en önemli yeşil alanlarının başında gelmektedir. Şekil 14'de Aksaray ilindeki 41 mahallede bulunan parklar ve yeşil alan miktarları verilmiştir. Ayrıca bu şekilde kişi başına düşen yeşil alan miktarı belirlenmiştir.

Şekil 12, Aksaray İli Kılıçarslan Parkı Alanı, (Aksaray Belediyesi, 2017).

Şekil 13, Aksaray İli Gençosman Parkı Alanı.

No	Mahalle	Nüfus	Mahalle Alanı m ²	Park Alanı m ²	Park Sayısı	Yeşil Alan m ² /kişi
1	Aratol	5.017	25.746.400	39.090	13	7.79
2	Bayrambaba	409	292.000	15.300	2	37.4
4	Büyük Bölcek	14.504	832.800	42.462	13	2.92
5	Coğlaki	7.029	836.000	4.289	2	0.61
6	Cumhuriyet	12.573	6.241.600	187.289	4	14.8
7	Çerdiğin	4.237	219.300	7.208	4	1.70
8	Çiftlik	2.597	3.730.200	5.730	3	2.20
9	Dere	730	53.300	2.879	2	3.94
10	Ereğlikapı	13.772	1.043.100	24.368	7	1.76
11	Fatih	14.680	1.060.100	41.725	9	2.84
12	Hacı Hasanlı	2.399	130.600	31.466	2	13.1
13	Hacılar Harmanı	4.541	3.866.300	15.337	4	3.37
14	Hamidiye	2.295	106.700	1.493	3	0.65
15	Hasas	5.878	1.659.600	10.045	4	1.70
16	Hürriyet	3.901	3.539.500	7.581	5	1.94
17	İstiklal	1.352	2.299.700	5.280	1	3.90
18	Kılıçarslan	6.034	546.800	7.842	3	1.29
19	Kurtuluş	3.810	1.475.100	7.975	2	2.09
20	Küçük Bölcek	13.566	1.385.800	18.666	9	1.37
21	Laleli	2.797	9.721.700	5.762	2	2.06
22	Mehmet A. Ersoy	3.319	2.032.600	7.151	3	2.15
23	Meydan	5.652	309.500	10.731	4	1.89
24	Nakkaş	4.808	968.300	29.505	6	6.13
25	Pamucak	3.171	131.300	3.179	2	1.02
26	Paşacık	12.327	934.700	8.499	7	0.68
27	Pınar	3.905	443.900	4.084	2	1.04
28	Selçuklu	2.074	1.546.600	3.635	2	1.75
29	Sofular	664	93.700	500	1	0.75
30	Somuncubaba	725	5.061.600	800	4	1.10
31	Şamlı	1.692	145.800	973	1	0.57
32	Şeyhhamit	4.700	440.900	5.092	2	1.08
33	Şifahane	4.197	1.275.200	9.824	3	2.34
34	Tacin	3.507	4.191.700	87.795	5	25.03
35	Taşpazar	14.301	922.500	30.417	11	2.12
36	Yavuz S. Selim	8.669	12.141.700	19.194	4	2.21
37	Yenimahalle	838	4.907.100	1.350	1	1.61
38	Yeni Sanayi	2.066	3.883.200	4.958	3	2.39
39	Yunus Emre	4.844	12.190.200	29.862	6	6.16
40	Zafer	2.118	3.392.100	16.075	4	7.58
41	Zincirli	536	28.900	3.420	2	6.68

Şekil 14, Aksaray İlindeki Kişi Başına Düşen Yeşil Alanların Miktarının Durumu, (Anonim, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2017).

2011 yılında Aksaray’da, yeşil alan 534 441 m² iken kişi başına düşen yeşil alan 2.93 m²’dir (Aksaray Belediyesi, 2011: 132). 2017 yılında, Aksaray ilindeki 41 mahallede bulunan parklar ve mahalle nüfusları incelendiğinde yeşil alanların 758 831 m²’ye yükseldiği ve kişi başına düşen yeşil alan miktarının ise 3.67 m² olarak değiştiği görülmektedir.

Kentte meydana gelen çevresel olumsuzlukların azaltılması ve vatandaşların yeşil alanlardan faydalanmaları konusunda parklar kadar kentin diğer kamuya açık alanları da önem taşımaktadır. Yaşanılabilir ve sağlıklı bir kent oluşturulması ve yeşil alan varlığını göstermeleri açısından Aksaray ilinde parkların haricinde değer taşıyan diğer açık yeşil alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar arasında meydanlar, orman alanları, tarım alanları, konut ve toplu konut bahçeleri, okullar, mezarlıklar ve tarihi, kültürel, doğal ve turizm alanları yer almaktadır.

3.5.2. Meydanlar

Aksaray ilinde tarihi ve kültürel öneme sahip olan Hükümet Meydanı kentin toplanma mekânı olup kent ölçeğindeki ana meydandır. Ticari aktivitelerinin merkezinde de yer alan bu meydan, Ulucami, kapalı çarşı ve belediye binasıyla kent kimliğinin oluşmasında önemli bir yer teşkil etmektedir.

Kent merkezindeki bir diğer meydan Ulucami’ye ait meydandır. Hükümet Meydanı’na göre daha pasif ve daha büyük bir alana sahip olan bu meydan, açıklık alanı ve ağaçlık alanları bakımından kentteki vatandaşlara dinlenme imkânı sağlamaktadır.

3.5.3. Orman Alanları

Kışları soğuk ve yağışlı, yazları ise kurak ve sıcak bir iklime sahip olan Aksaray ilinde, ormanların yoğunlukta bulunduğu alan Hasandağı ve Ekecik Dağı’dır. Bu dağlar üzerinde yoğunluk açısından meşe korulukları daha fazla miktarda bulunmaktadır. Hasandağı eteklerinde ormanlar 1400 metre yükseltiden başlayıp 1850-1900 metre’ye kadar yükselmektedir. Dağların yağış miktarı daha az olan alanlarında orman örtüsü kaybolmakta ve stepler başlamaktadır (Aksaray Belediyesi, 2011: 74). 21.208 ha (%2.78) ormanlık ve fidanlık alana sahip olan Aksaray ili genelindeki ormanların mülkiyetinin tamamı Orman

Genel Müdürlüğü'ne aittir. Aksaray Belediyesi tarafından da orman varlığının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Aksaray Belediyesi, 2014).

3.5.4. Tarım Alanları

Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı Aksaray ilinde tarım alanları varlığı, kentin toplam alan varlığı içerisinde önemli bir yere sahiptir. İlin 799.700 hektarlık arazi yapısının 420.430 hektarı (%52.6) tarıma elverişli arazi, 179.129 hektarı (%21.8) çayır-mera, 131.374 hektarı (%16.4) tarım dışı arazi (yerleşim yerleri dâhil) kapsamaktadır. İlin 420.430 hektarlık tarıma elverişli arazi yapısında 11.050 hektar (%2,63) sebzelik, 2.627 hektar (%0,62) meyvelik, 1.444 hektar (%0,34) bağ alanı yer almaktadır (Brifing, 2016).

3.5.5. Konut ve Toplu Konut Bahçeleri

Konut ve toplu konut bahçeleri, konutlarda vatandaşların yararlandığı açık yeşil alanlar bakımından en küçük ölçeğe sahip alanlardır. Son yıllarda Aksaray ilinde toplu konutların yapımının artmasına bağlı olarak yapılan çevre düzenlemelerine rağmen konut alanlarında bulunan yeşil alanlar standart, estetik ve işlevsel özellikleri karşılamamaktadır. Müstakil konutlarda ise mülk sahipleri kendi imkânları doğrultusunda bahçe düzenlemeleri gerçekleştirmekte veya bahçeleri kendi haline bırakmaktadırlar. Bu konutlarda bilinçli bir şekilde yapılan planlı bir bahçe düzenlemesi örneğinin sayısı oldukça azdır (Akbulut ve Önder, 2011: 93).

3.5.6. Okullar

Çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyolojik yönden gelişmesine katkısı olan okul bahçeleri, çocukların oyun oynayabilecekleri önemli alanlardan birisidir. Çeşitli yönlerden çocuğun gelişmesine katkı sağlayan okul bahçeleri, çocukların eğitimdeki başarılarını da olumlu yönde etkilemektedir. Bu yüzden, kentlerdeki ilkokul ve ortaokul bahçelerinin yasalarda belirlenen standartlara uygun olarak planlanması ve tasarlanması gereklidir (Karadağ, Mutlu ve Sayın, 2012: 54). Bu bağlamda Aksaray ili merkezinde Milli Eğitim Müdürlükleri'nce 21 okul öncesi, 98 ilköğretim ve 60 ortaöğretim kurumunda, çağdaş eğitim anlayışıyla, toplumsal refahın artırılmasına ve öğrencilerin sağlıklı bir ortamda

eğitimine ve gelişimine katkı sağlanmaktadır (Aksaray Belediyesi, 2014). Bu kurumların nitelik ve nicelik açısından standartları sağlaması, yeşil alan ve oyun alanları bakımından yeterli olması çocukların kaliteli bir ortamda vakit geçirmelerine yardımcı olmaktadır.

3.5.7. Mezarlıklar

Aksaray ilinde yeşil alanların yoğun olduğu diğer alanlar ise mezarlıklardır. Coğlaki Mahallesi'nin doğusunda Somuncu Baba türbesinin de yer aldığı Ervah Kabristanlığı bulunmaktadır. Yerli ve yabancı ziyaretçilerin yıl içerisinde devamlı ziyaret ettiği bu bölgeye Aksaray Belediyesi'nce yeşil alan miktarını artırmaya yönelik çalışmalar düzenli bir şekilde yapılmaktadır. Yeşil alan bakımından zengin olan bir diğer mezarlık alanı ise Bayrambaba Mahallesinin doğusunda yer alan Bedir Muhtar Kabristanlığı'dır.

3.5.8. Tarihi, Kültürel, Doğal ve Turizm Alanları

Aksaray ili tarih, kültür ve turizm açısından ele alındığında Hristiyanlık öncesi dönem, Hristiyanlık dönemi ve İslam dönemine ait birçok esere sahip olduğu görölmektedir. İhlara Vadisi, Manastır Vadisi, Acemhöyük, Güzelyurt, Viranşehir ve Hasandağı önemli doğal, tarihi ve turistik merkezleridir. Anayolların bağlantı noktasında bulunması ve ulaşım imkânının yeterli bulunması kenti, kültür ve turizm değeri bakımından önemli bir konuma getirmektedir. Ayrıca Aksaray il merkezi ile Güzelyurt ve İhlara turizm merkezi iken Hasandağı ve çevresi kış sporları turizm merkezi olarak ön plana çıkmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanın doğa üzerindeki çok çeşitli faaliyetleri doğal dengenin bozulmasına yol açarak çevre sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlar sonucunda çevrenin tahrip olmasıyla insanların yaşam kalitelerinde azalma meydana gelmiştir. Genel olarak Sanayi Devrimi ve nüfusun artmasıyla başlayan çevre sorunları, önceleri pek dikkate alınmamış, 1970’li yıllardan itibaren dünyanın gündemindeki önemli sorunlar arasına girmiştir.

Evrensel boyutta etkileri bulunan çevre sorunlarına bakış açısı ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak değişmektedir. Geri kalmış ülkeler daha çok temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmekte bundan dolayı çevre sorunları bu ülkelerde geri planda kalmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ise ekonomik yönden gelişmeye önem vermekte bu yüzden çevre sorunlarına gereken değer verilememektedir. Çevre sorunlarının çözümü için gereken personel ve kaynağa sahip olan gelişmiş ülkeler çevre yönetiminin etkinliği yönünden inkâr edilemez üstünlüğe sahiptir. Bu gelişmişlik seviyelerine bakılmaksızın, çevre sorunlarının belirli bir bölgede ortaya çıkması ve ulusal sınırları aşarak tüm dünyayı ilgilendiren niteliğe sahip olması, devletlerin bir araya gelerek uluslararası çalışmalarda bulunmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Çevre sorunlarına karşı önlem alınmasında ulusal ve uluslararası çalışmalar kadar yerele yönelik çalışmalar da oldukça önemlidir. Sorunların ortaya çıktığı alan bölgesel özellikte olduğundan dolayı sorunların büyümeden engellenmesi ve ortadan kaldırılmasında yerel aktörlere büyük görevler düşmektedir. Bu kapsamda özellikle yerel ölçekte meydana gelen sorunlar vatandaşa en yakın yönetim birimi olan belediyeleri yakından ilgilendirmektedir. Bu doğrultuda Aksaray Belediyesi’nin çevre konusuna yönelik olarak gerçekleştirdiği çalışmalar ve politikalar bulunmaktadır.

Son yıllarda Türkiye’de illerin öncelikli çevre sorunlarına bakıldığında çoğunluk olarak birinci, ikinci, üçüncü öncelikli çevre kirliliğini su kirliliği oluşturmaktadır. Aksaray ilinin de en önemli sorunu olan su kirliliği ile ilgili olarak Aksaray Belediyesi, temiz su

kaynakları bakımından fakir olan ilde, mevcut su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kirliliğin önlenmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

Temiz ve içilebilir suya erişim vatandaşların en temel haklarından birisidir. Bu amaçla kentin en önemli sorununu oluşturan su kirliliğiyle ilgili olarak Aksaray Belediyesi çeşitli projeler yürütmektedir. Bu projelerden en önemlisini Yeni İçme Suyu Projesi oluşturmaktadır. Aksaray ilinde, yapım aşamasında bulunan bu projenin tamamlanmasıyla birlikte içme suyunun sağlıklı ve standartlara uygun bir hale gelmesi beklenmektedir. Bunun dışında mevcut atık su tesislerine yönelik olarak projeler yürütülmekte bu durumda içme suyu kalitesini iyileştirmektedir.

Kentlerde arıtılmadan alıcı ortama verilen atık sular sulama suyuna karıştığında çevre ve insan sağlığı üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Bu atık suların genel olarak kaynağını evsel nitelikli atık sular, organize sanayi bölgesi ve yan sanayi tesislerinden çıkan atık sular oluşturmaktadır. Aksaray ilinde de büyük sanayi bölgesinde sanayi tesislerinden çıkan atık sular arıtma işlemine tabi tutulmadan kanalizasyon vasıtasıyla alıcı ortama verilmektedir. Bu doğrultuda sorunun çözümü için Aksaray ilinde, mevcut atık su arıtma tesislerine ek olarak nüfusla orantılı yeni tesisler kurulmalı, kanalizasyon alt yapısı güçlendirilmeli ve il genelinde oluşan atıkların düzenli depolanması sağlanmalıdır.

Aksaray Belediyesi'nin sağlıklı ve yaşanılabilir bir kent oluşturulması amacıyla yaptığı bir diğer çalışma, kentsel dönüşüm projeleridir. Bu doğrultuda kentte yaşayan halkın huzuru, mutluluğu ve çevre sağlığı açısından Aksaray Belediyesi'nin hizmetlerini halka ekonomik ve rasyonel yoldan ulaştırması için kent, çarpık kent şeklinde değil imarlı, düzenli ve alt yapıyı şekilde planlanmalıdır. Ayrıca Aksaray Belediyesi'nin yaptığı gerekli ve yerinde kentsel dönüşüm çalışmaları kentin estetik bir görünüme kavuşmasını sağlayacak ve vatandaşların memnuniyetini artıracaktır. Bu kapsamda Aksaray Belediyesi'nin yürüttüğü Yeni Sanayi Projesi, Eski Terminal Dönüşüm Projesi ve Bayrambaba-Bedir Muhtar ve Kalanlar Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi şehrin görünümüne ve gelişmesine katkı sağlayacak projelerdendir. Düzensiz ve çarpık bir durumda bulunan eski sanayi, yapılacak bu projeyle birlikte imar ve altyapı açısından düzenli bir hale gelecektir. Şehir merkezinde bulunan kullanılamaz durumdaki eski terminalin ortadan kaldırılarak yerine dükkân, cami ve otopark yapılması çarşı merkezini ileriki dönemlerde rahatlatarak vatandaşlara daha iyi bir hizmet sunumu sağlayacaktır.

Aksaray Belediyesi, kentin fiziksel çevresinin iyileştirilmesi ve ekonominin canlandırılmasına katkı yapacak olan kentsel dönüşüm projelerini gerçekleştirirken, kentin tarihi, kültürel ve fiziki dokusunu dikkate almalı ayrıca zengin tarihi geçmişin gelecek nesillere miras bırakılması konusunda gerekli çalışmaları yapmalıdır.

Aksaray ilinin bir diğer önemli sorunlarından birisi de orman ve doğal bitki örtüsü miktarı bakımından fakir olmasıdır. Karasal iklimden dolayı az yağış alması, su tutma kapasitesi düşük olan tuzlu topraklarının olması, rüzgar erozyonuna maruz kalması kentin bitki örtüsünü azaltan en önemli doğal nedenler arasındadır. Bunun yanında hızlı kentleşme, hava kirliliği, hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları, aşırı otlatma, bitkilerin kontrolsüz toplanması ve tarım ilaçları doğal bitki örtüsünü tehdit eden diğer nedenlerdir. Bu kapsamda, Aksaray Belediyesi'nce gerçekleştirilecek orman ve bitki örtüsünün artırılmasına yönelik çalışmalarda, tuzu seven kökü derine gitmeyen bitkiler tercih edilmelidir. İleriki dönemlerde tuz seviyesi bakımından daha uygun olan Nevşehir yolu ve civarının ağaçlandırılması ve yeşillendirilmesi faaliyetlerinin sürdürülmesi kentin geleceğı açısından büyük önem taşımaktadır.

Kentin gelecekte estetik bir görünüme kavuşması açısından yeşil alanların artırılmasına yönelik faaliyetler planlı bir şekilde yapılmalıdır. Aksaray Belediyesi tarafından ekimi ve dikimi yapılan bitkilerin sürdürülebilirliği açısından yapılan çalışmalar sonrası sulama, gübreleme, budama, ilaçlama gibi bakımla ilgili yıllık, mevsimlik, aylık ve günlük programlar gerçekleştirilmelidir. Ayrıca mevcut yeşil alanların korunması ve daha ileriye götürülmesi amacıyla yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından eğitimler, konferanslar ve seminerler düzenlenerek gerekli önlemler alınmalıdır.

Kentte yeşil alanların bulunduğu mekânlardan en önemlilerinden birisi de mahalle parklarıdır. Kentin yeşil alan kalitesi açısından bilgi veren mahalle parkları, insanların vakit geçirdikleri ve kentin stresli havasından uzaklaşabildikleri alanlardır. Bu doğrultuda çalışmada Aksaray ilinde, mahalle parklarının mevcut yeşil alan durumları incelenmiştir. Bayrambaba, Cumhuriyet, Tacin, Hacı Hasanlı mahallelerindeki yeşil alan durumu, standartlara göre belirlenen kişi başına 10 m² yeşil alanın üzerindedir. Bu alanlarda yeşil alanların yüksek olmasının nedeni kent parklarının bulunmasıdır. Aratol, Zafer, Zincirli, Yunus Emre, Nakkaş mahalleleleri standardın altında olmalarına karşın diğer mahallelere göre yeşil alan bakımından iyi durumdadırlar. Bunların dışındaki 32 mahallede kişi başına düşen yeşil alan 0.57-3.94 m² arasında değişmektedir. Buna göre, çalışmada incelenen 41

mahalleden 4'ü yeşil alan bakımından çok iyi durumdadır. Diğer 37 mahallede yeşil alanlar standartların altındadır. Öncelikli olarak bu 37 mahallede, yeşil alanların artırılmasına yönelik faaliyetler yapılması ve parkların belirlenen standartlara uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları ve bireyler de bu konuda sorumluluk alarak yeşil alanların artırılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirmelidirler.

Günümüzde yerel yönetimlerin önemli sorunlarından birini oluşturan ve kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan bir diğer çevre sorununu da çöpler oluşturmaktadır. Yüksek tüketimin yol açtığı çöp sorunu son yıllardaki teknolojik gelişmelerle birlikte belediyelerce çözümlenebilen bir alan haline gelmiştir. Geri dönüşüm tesisleri sayesinde belediyeler bertaraf edilen çöplerden gelir elde etmektedir. Ayrıca ekonomik açıdan değer kazanan çöplerin toplanması çevre kirliliğini de azaltmaktadır. Aksaray ilinde çöplerden ve atıklardan kaynaklanan kirliliğin önlenmesine yönelik olarak bir adet katı atık bertaraf tesisi, iki adet lisanslı geri dönüşüm tesisi ve bir adet metan gazından elektrik elde edilen tesis bulunmaktadır. Kentin çöplerinin azaltılması ve çevresel kalitenin artırılmasına katkı sağlayan geri dönüşüm tesisleri sayesinde çöpler ayrıştırılarak ekonomiye kazandırılmaktadır. Sürecin olumlu yönde devamının sağlanması açısından çevreyle dost bu tür uygulamalar artırılmalı ve yerel halkın çevresel konularda bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Bu doğrultuda Aksaray Belediyesi tarafından çöplerin geri dönüştürülmesi için gerekli olan geri dönüşüm kutuları, merkezi yerlerden başlanarak her mahalleye konulmalı ve çöpler kaynağında ayrı toplanarak ekonomiye yeniden kazandırılmalıdır.

Aksaray ilinde, yıllar içerisinde nüfusun artmasına paralel olarak çöp miktarı da artmıştır. Bunun için çevrenin korunması ve atık miktarının azaltılmasına yönelik olarak Aksaray Belediyesi'nce çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalar arasında yeraltı çöp konteyneri ve çöp taksi uygulaması bulunmaktadır. Kentteki nüfus bakımından halkın yoğun kullandığı bölgelerde çöplerin toplanmasına yönelik olarak yeraltı çöp konteyneri yerleştirilmiştir. Ekonomik bir uygulama olan yeraltı çöp konteyner sistemi ile fazla miktarda çöp belli alanlarda toplanarak çöp toplama maliyetleri düşürülmekte, sessiz ve kolay kullanımları açısından da gürültü kirliliğini önlemektedir. Ayrıca bu konteynerler, yerin altında bulunmalarından dolayı görüntü kirliliğinin de önüne geçmektedir. Bunun yanında kent merkezinde çöplerin düzenli ve hızlı bir şekilde toplanmasını sağlayan, kentin dar ve trafik yoğunluğu fazla olan caddelerine küçük yapısıyla uyum sağlayan Çöp Taksi

uygulaması ile bölgedeki çöp sorununu ortadan kaldırılmaktadır. Bu tip uygulamaların zamanla şehrin geneline yaygınlaştırılması çevresel sorunların azalmasına katkı sağlayacaktır.

Kentlerde toplanması ve bertaraf edilmesine dikkat edilecek bir diğer atık çeşidi tıbbi atıklardır. Tıbbi atıkların kontrollü bir şekilde toplanmasına yönelik olarak Aksaray ilinde bir adet lisanslı tıbbi atık aracı bulunmaktadır. Yapılan program doğrultusunda üretim hızı miktarlarına göre ilde günlük veya bir gün arayla tıbbi atıklar toplanmaktadır. Ayrıca toplanan atıkların bertarafına yönelik olarak kentte bir adet Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi bulunmaktadır. Böylelikle tıbbi atıkların toplanması, taşınması ve bertarafı dikkatli bir şekilde Aksaray Belediyesi tarafından gerçekleştirilmektedir.

Kağıt, cam, plastik ve metal gibi atıkları içine alan ambalaj atıkları kentlerde geri dönüşümü gerçekleştirilen diğer atıklardır. Aksaray ilinde ambalaj atığı toplanması işlemi, Özen Cam Geri Dönüşüm Kazanım ve İnşaat Sanayi Ltd. Şti. ve Tarhan Plastik Sanayi Ticaret A.Ş. firmaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu iki şirketin kamu alanlarında ve halka açık alanlarda gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerle hem ambalaj atıkları kaynağında azaltılmakta hem de geri dönüşüm sağlanarak ekonomiye katkı yapılmaktadır. Ayrıca Aksaray Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü'nce okullarda ambalaj atıklarının ve atık pillerin toplanmasına yönelik çalışmalar atıkların kaynağında azaltılmasına yönelik faaliyetlerdendir. Bu şekilde küçük yaşlardan itibaren çocuklarda çevre bilincinin oluşması ve çevrenin korunmasına yönelik olarak yapılan uygulamalar yerel yönetimlerce artırılmalıdır.

Ağır metaller bakımından çevreye zararı fazla olan atık pillerin bertaraf edilmesine yönelik olarak Aksaray ilinde bir tesis bulunmamaktadır. Kentte atık pillerin bertarafına yönelik olarak Aksaray Belediyesi gerekli çalışmaları yapmalıdır.

Özellikle içilebilir suları büyük oranda kirleten bir diğer kentsel atık çeşidi bitkisel atık yağlardır. Aksaray Belediyesi tarafından bitkisel atık yağların işyerlerince ayrı biriktirilmesi ve toplanması sağlansa da kentte bitkisel atık yağ lisansı almış araç ve bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Kentlerde büyük oranda görüntü kirliliğine neden olan bir diğer faktör ise ömrünü tamamlamış lastiklerdir. Aksaray ilinde ömrünü tamamlamış lastikler geçici olarak

belediye tarafından depolanmaktadır. Fakat ömrünü tamamlamış lastiklerin bertarafına yönelik olarak geri dönüşüm tesisi bulunmamaktadır.

Ekonomik değer taşıyan bitkisel atık yağ ve ömrünü tamamlamış lastiklere yönelik olarak Aksaray Belediyesi tarafından ileriki dönemlerde geri dönüşüm tesisi kurulması veya kurdurulması konularında çalışmalar yapılmalıdır.

Kentlerde insanların yaşam kalitelerini etkileyerek insan sağlığı üzerinde olumsuzluklara yol açan bir diğer sorun hava kirliliğidir. Genel olarak, kentlerde sanayi faaliyetlerinin yoğun olması, araçların egzozlarından çıkan gazlar ve ısınmada kullanılan fosil yakıtlar havanın kirlenmesine neden olmaktadır. Hava kirliliğinin önlenmesinde başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlere görevler düşmektedir. İnsanlarda çeşitli hastalıklara neden olan hava kirliliği, Aksaray ilinde özellikle kış aylarında artmaktadır. Bu amaçla Aksaray ilinde yaşanan hava kirliliğini azaltılması için doğalgaz kullanımını yaygınlaştırmaya yönelik faaliyetler yürütülmektedir. Merkezde birçok mahallede kullanılan doğalgazın il geneline yaygınlaştırılmasıyla hava kirliliğinin ilerleyen dönemlerde il genelinde azalacağı düşünülmektedir. Ayrıca Sultanhanı ilçesi yakınlarında yerin yaklaşık 1100 ile 1400 metre altında bulunan ülke geneline doğalgaz sağlayacak depolama tesisi Aksaray ilinde ileride oluşabilecek doğalgaz açığını giderecektir.

Konumu itibariyle yolların kesişme noktasında bulunan Aksaray ili, hızla sanayileşen ve her alanda gelişen bir kent olduğu için büyük bir öneme sahiptir. Çevresel sorunların çözümü ve biyolojik çeşitliliğin korunması için ilgili kurumlar ve yetkililer üzerlerine düşen sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirmelidir. Sorunlar ortaya çıkmadan önlem alınması ve sorunlar ortaya çıktıktan sonra da yerel imkânlarla çözümlenmesi ve müdahale edilmesi gelecek nesillere yaşanılabilir ve sağlıklı bir kent bırakılması açısından önemlidir. Çevre politikalarını uygulayan, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi noktasında yerel halk üzerinde yönlendirici etkisi bulunan belediyeler, sürdürülebilir kentler için çalışmalar yapmalıdır. Bireyler de yapılan çalışmalara destek olmalı ve çevreyi korumalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ş., & Tek, M. (2011, Ekim 4). Büyükşehir Belediyesi Olma Sürecinde Antakya Metropolitan Alanında Yerel Siyaset. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 20 (4), 73-95.
- Ahiler Kalkınma Ajansı, (2016). *Aksaray Yatırım Rehberi*. Aksaray: Aksaray Yatırım Destek Ofisi.
- Akbulut, Ç. D., & Önder, S. (2011). Aksaray Kenti Açık-Yeşil Alanlarının Nitelik ve Nicelik Yönünden İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 25 (1), 90-95.
- Akdur, R. (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Çevre Koruma Politikaları* (Cilt 23). Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Akman, Y., Ketenoğlu, O., Kurt, L., Düzenli, S., Güney, K., & Kurt, F. (2012). *Çevre Kirliliği*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Aksaray Belediyesi, (2011). Aksaray Revizyon İmar Planı. Aksaray: Aksaray Belediyesi.
- Aksaray Belediyesi, (2014, Aralık 11). Aksaray Belediyesi. Ekim 18, 2017 tarihinde Kentsel Yapı: Eğitim: <http://aksaray.bel.tr/126-menu-kentsel-yapi> adresinden alınmıştır.
- Aksaray Belediyesi, (2014, Kasım 12). Bitki Örtüsü: Ormanlar. Ekim 19, 2017 tarihinde Aksaray Belediyesi: <http://aksaray.bel.tr/125-menu-bitki-ortusu> adresinden alınmıştır.
- Aksaray Belediyesi, (2016). Eski Terminal. Aksaray Belediyesi(1), 22-23.
- Aksaray Belediyesi, (2016). Hedef 2 Yıl İçinde Su Problemini Çözümüne Kavuşturmak. Aksaray Belediyesi (1), 28-29.
- Aksaray Belediyesi, (2016). Yeni Sanayi Projesi. Aksaray Belediyesi (1), 62-63.
- Aksaray Belediyesi, (2017). Aksaray Belediyesi. Kasım 28, 2017 tarihinde [www.aksaray.bel.tr:http://aksaray.bel.tr/stratejik/files/assets/basic-html/page1.html](http://www.aksaray.bel.tr/http://aksaray.bel.tr/stratejik/files/assets/basic-html/page1.html) adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi Hafriyat Ve Moloz Dökümü İçin Yeni Alan Belirlendi. (2017, Ekim 2). aksaray.bel.tr: <http://aksaray.bel.tr/201169-icerik-hafriyat-ve-moloz-dokumu-icin-yeni-alan-belirlendi> adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi, Mart 28, 2017 tarihinde [www.aksaray.bel.tr: http://aksaray.bel.tr/121-menu-cografi-ozellikleri](http://aksaray.bel.tr/121-menu-cografi-ozellikleri) adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi, Mart 29, 2017 tarihinde [www.aksaray.bel.tr: http://aksaray.bel.tr/123-menu-nufus-bilgileri](http://aksaray.bel.tr/123-menu-nufus-bilgileri) adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi, (2017, Temmuz, 21). aksaray.bel.tr: <http://aksaray.bel.tr/dosyalar/slide/2017/2017.pdf> adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi, (2017, 09, 11). [www.aksaray.bel.tr: http://aksaray.bel.tr/stratejik/files/assets/basic-html/page12.html](http://aksaray.bel.tr/stratejik/files/assets/basic-html/page12.html) adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi, (2017, 08, 03). [www.aksaray.bel.tr: http://www.aklimizdasehrimizvar.com/tr/cevre-temizlik-ve-parklar/copten-elektrik-ile-ekonomiye-katki_12-05-2016](http://www.aklimizdasehrimizvar.com/tr/cevre-temizlik-ve-parklar/copten-elektrik-ile-ekonomiye-katki_12-05-2016) adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi, (2017, 09 03). [www.aksaray.bel.tr: http://www.aksaray.bel.tr/200339-icerik-aksaray-temizlikte-cag-atliyor-](http://www.aksaray.bel.tr/200339-icerik-aksaray-temizlikte-cag-atliyor-) adresinden alınmıştır.

Aksaray Belediyesi. Aralık 7, 2017 tarihinde [www.aksaray.bel.tr: http://aksaray.bel.tr/130-menu-fotograf-galerisi](http://aksaray.bel.tr/130-menu-fotograf-galerisi) adresinden alınmıştır.

Aksaray Egemen. (2016). 09 12, 2017 tarihinde 'Çöp Taksii' hizmetinizde - Aksaray Egemen Gazetesi: <http://www.aksarayegemengazetesi.com/detay.asp?id=7730> adresinden alınmıştır.

Aksaray İli 2015 Yılı Çevre Durum Raporu. (2017, Haziran 9). Nisan 2, 2017 tarihinde [www.csb.gov.tr: http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Aksaray2015.pdf](http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Aksaray2015.pdf) adresinden alınmıştır.

Aksaray İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu. (2017, Haziran 9). Nisan 2, 2017 tarihinde [www.csb.gov.tr: http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Aksaray2016.pdf](http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Aksaray2016.pdf) adresinden alınmıştır.

Aksu, G. (2014). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Çevreye İlişkin Düzenlemelerin Politik Kaynakları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), s. 1-13.

- Algan, N. (2000). Türkiye’de Çevre Politikaları Bağlamında Çevre ve Çevre Tarihine Kısa Bir Bakış. *Türkiye’de Çevrenin ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu* (s. 221-234). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Anderson, D. A. (2010). *Environmental Economics and Natural Resource Management*. New York: Routledge.
- Anonim. (2017). Aksaray Belediyesi Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü. Aksaray.
- Anonim. (2017). Aksaray Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü. Aksaray.
- Anonim. (2017). Aksaray Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü. Aksaray.
- Anonim. (2017). Aksaray Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü.
- Armstrong, J. S., & Botzler, R. G. (1993). *Environmental Ethics: Divergence and Convergence*. New York: Mc Graw-Hill.
- Başol, K., Durman, M., & Önder, H. (2007). *Doğal Kaynakların ve Çevrenin Ekonomik Analizi*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Baykal, T. (2010). Türkiye’de Çevre Yönetim Sisteminin Yerel Örgütlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (13), 476-492.
- Bayraç, H. N. (2011). Enerji Kullanımının Küresel Isınmaya Etkisi ve Önleyici Politikalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2), 231.
- Bayram, H., Dörtbudak, Z., Fişekçi, F. E., Kargın, M., & Bülbül, B. (2006). "Hava Kirliliğinin İnsan Sağlığına Etkileri, Dünyada, Ülkemizde ve Bölgemizde Hava Kirliliği Sorunu” Paneli Ardından. *Dicle Tıp Dergisi*, 33 (2), 105-112.
- Begon, M., Townsend, C. R., & Harper, J. L. (2006). *Ecology*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Bozkurt, Y. (2012). *Çevre Sorunları ve Politikaları*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Brifing. (2016). Ekim 19, 2017 tarihinde Aksaray İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü:
<http://aksaray.tarim.gov.tr/Belgeler/BR%C4%B0F%C4%B0NG%202016.pdf>
adresinden alınmıştır.

- Callan, S. J., & Thomas, J. M. (2013). *Environmental Economics & Management*. United States of America: Cengage Learning.
- Çağlar, E., & Acar, O. (2013). Onuncu Kalkınma Planı Hakkında Bir Değerlendirme. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 1-28.
- Çaha, Ö. (1995). Türkiyede Çevre Politikalarının Oluşumunda Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü. *Geleceğin Turizmi Olarak Soft Turizmin Rekabet Avantajları Sempozyumu*, (s. 2). Muğla.
- Çepel, N. (1992). *Doğa Çevre Ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Çepel, N. (2003). *Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri*. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.
- Çevikbaş, R. (1995). Yerel Yönetimler, İşlevi ve Türkiye'deki Durumu. *Türk İdaresi Dergisi* (407), 79.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, (2013). Aksaray İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023. Aksaray: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Aksaray Şube Müdürlüğü/AKSARAY.
- Çoker, Z. (1996, Mart). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Yerel Yönetimler. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 5 (2), 37-46.
- Çukurçayır, M. A. (2009). *Küreselleşme ve Türkiye'de Yerel Yönetimler*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği Yayını.
- Danıştay'ın Çevre Hukuku ile İlgili Bazı Kararları. (2006). *Çevre Hukuku Sempozyumu* (s. 221-224). Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları.
- Dervişoğlu, S. (2010, Haziran). AB Müktesebatına Uyum Sürecinde Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED). *Türk İdare Dergisi* (467), 115-134.
- Emür, S. H., & Onsekiz, D. (2007). Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık Yeşil Alanların Önemi- Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (22), 367-396.
- Er, C., Ünver, S., & Aykaç, B. (2004). Sürdürülebilir Kalkınmada Doğal Kaynakların Korunması. *Karınca Türk Kooperatifçilik Kurumu Dergisi*, 64 (814), 3-4.

- Ergün, T., & Çobanoğlu, N. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Etiği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (1), 97-123.
- Ertan, B. (2004). Çevre ve Hukuk. M. C. Marin, & U. Yıldırım (Ed.) *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (s. 369-384). İstanbul: Beta Yayınları.
- Erten, M. (1999). *Nasıl Bir Yerel Yönetim?* İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Ertürk, H. (2009). *Çevre Bilimleri*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Ertürk, H. (2011). *Çevre Politikası*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Eryılmaz, B. (1988). Özel İdareleri'nin Mahalli Sistemimiz İçindeki Yeri. *Türk İdare Dergisi* (378), 70.
- Eryılmaz, B. (1997). *Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması*. İstanbul: Birleşik Yayıncılık.
- Geray, C. (1998, Temmuz). Yerel Yönetimler ve Çevre. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7 (3), 57-64.
- Gökçen, G., & Özcan, N. Y. (2009). Jeotermal Uygulamalar ve Çevresel Etki Değerlendirme. *Jeotermal Enerji Semineri* (s. 144-157). İzmir: TESKON.
- Görmez, K. (1989). *Yerel Demokrasi ve Türk Belediyeciliği*. Ankara: Hizmet-İş Sendikası Yayını.
- Görmez, K. (2007). *Çevre Sorunları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Görmez, K. (2010). *Çevre Sorunları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Görmez, K. (2015). *Çevre Sorunları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güllüce, İ. (2004). *Yerel Yönetimlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Günday, M. (2005). *İl Özel İdareleri ve Belediyeler*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Güneş, A. M. (2011). Yeni Anayasa Tartışmaları Bağlamında Çevre. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15 (3), 259-283.
- Gürpınar, E. (1995). *Çevre Sorunları*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gürseler, İ. G. (2008). İnsan Hakları, Çevre, Anayasa. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (75), 199-208.

- Heinberg, R. (2011). *The End of Growth*. Canada: New Society Publishers.
- Hill, D. M. (1974). *Democratic Theory And Local Government*. London: Allen & Unwin.
- Hobikoğlu, E. H. (2007). Türkiye'de Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi* (2), s. 71-91.
- İpek, U., & Çapar, B. (2011). Belediyeler ve Atık Yönetim Mevzuatı-I. *Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 2 (23), 95-108.
- Kaplan, A. (1999). *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Kapucu, N. (2003). Yeni Yönetim Yaklaşımları ve Yerel Yönetimler. M. A. Çukurçayır, & A. Tekel (Ed.), *Yerel ve Kentsel Politikalar içinde* (s. 299). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Karaca, A., & Turgay, O. C. (2012, Ocak). Toprak Kirliliği. *Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi*, 1 (1), 14.
- Karaca, C. (2007, Haziran). Çevre, İnsan ve Etik Çerçevesinde Çevre Sorunlarına ve Çözümlerine Yönelik Yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11 (1), 1-19.
- Karacan, A. R. (2007). *Çevre Ekonomisi ve Politikası*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Karadağ, A. A., Mutlu, S., & Sayın, Ş. (2012). Okul Bahçelerinin Oyun Alanı Olarak Değeri: Düzce Kenti Örneği. *Ormancılık Dergisi*, 8 (2), 45-56.
- Karpuzcu, M. (2010). *Çevre Kirlenmesi ve Kontrolü*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Katoğlu, T. (2006). Çevre ve Ceza Hukuku Yeni TCK ve Çevreye Karşı Suçlar. *Çevre Hukuku Sempozyumu* (s. 77-105). Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2013). Çevre Sorunlarının Çözümünde Küresel Çevre Politikalarının Önemi. *Muğla Sıtkı Koçman Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (31), 17-34.
- Keleş, R. (2008). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (2012). *100 Soruda Çevre*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., & Ertan, B. (2002). *Çevre Hukukuna Giriş*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., & Hamamcı, C. (2005). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.

- Keleş, R., & Yavuz, F. (1983). *Yerel Yönetimler*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A. (2012). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kılıç, S. (2001). Uluslararası Çevre Hukukunun Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (2), 131-149.
- Kılıç, S. (2008). *Çevre Etiği*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Kılıç, S. (2008). Çevre Politikalarının Oluşmasında Devletin Rolü ve Diğer Çevre Aktörleri. M. Özel, & V. Eren (Ed.), *Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi içinde* (s. 212-214). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kışlalıoğlu, M., & Berkes, F. (2014). *Çevre ve Ekoloji*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Küçük, A. (2013, Temmuz-Eylül). Tıbbi Atık Yönetiminin Ekonomisi. *Sayıştay Dergisi* (90), 73-95.
- Marin, M. C., & Yıldırım, U. (2004). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (2017, Haziran 2). www.mevzuat.gov.tr:
<http://www.mevzuat.gov.tr/Kanunlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (2017, 07 15). www.mevzuat.gov.tr:
<http://www.mevzuat.gov.tr/Yonetmelikler.aspx> adresinden alınmıştır.
- Muslu, Y. (2000). *Ekoloji ve Çevre Sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Mutlu, A. (2006, Mayıs). Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları. *Maliye Dergisi* (150), 63-64.
- Mülki İdare Bölümleri - e-İçişleri Projesi. (2017, Ekim 2). www.e-icisleri.gov.tr:
<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> adresinden alınmıştır.
- Nohutçu, A. (2016). *Kamu Yönetimi*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Orhan, G. (2013). Türkiye'de Çevre Politikaları: Değişen Söylemler Değişmeyen Öncelikler. *Memleket, Siyaset, Yönetim*, 19 (20), 1-24.

- Ökmen, M., & Arslan, R. (2014). Türkiye’de 6360 Sayılı Yasa ileYeni Kurulan Büyükşehir Belediyeleri: Manisa Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 88-101.
- Ökmen, M., & Parlak, B. (2001). Türkiye’de Kentsel Çevre Politikalarının Kalkınma Planlarındaki Yeri ve Geleceği Üzerine Projeksiyonlar. *Türk Sosyal Bilimler Derneği 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*, (s. 1-15). Ankara.
- Özgen, N. H. (2001). Kentte Yeni Yoksulluk ve Çöp İnsanları. *Toplum ve Bilim* (89), 88-101.
- Sachs, J. D. (2012, June 9). From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals. *The Lancet*, 379 (9832), 2206-2211.
- Sadeleer, N. d. (2008). *Environmental Principles*. Oxford: Oxford Press.
- Smith, F. L. (2000). Markets and the Environment A Critical Reappraisal. J. H. Adler (Ed.), *Ecology, Liberty and Property içinde*. Washington: Competitive Enterprise Institute.
- Sümer, G. Ç. (2014). Hava Kirliliği Kontrolü: Türkiye’de Hava Kirliliğini Önlemeye Yönelik Yasal Düzenlemelerin ve Örgütlerin İncelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* (13), 38.
- Şahin, Ş., & Barış, M. (1998). Kentsel Doku İçerisinde Açık ve Yeşil Alan Standartlarını Belirleyen Etmenler. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi* (6), 10.
- Şahin, Y. (2015). *Yerel Yönetimler*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Şahin, Y. (2017). *Kentleşme Politikası*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Şengül, M. (2001, Aralık 4). Bir Çevre Yönetimi Aracı Olarak "Çevre İçin Eğitim". *Amme İdaresi Dergisi*, 34 (4), 137-155.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). Haziran 6, 2017 tarihinde Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı: <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/4/plan4.pdf> adresinden alınmıştır.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). Kasım 22, 2017 tarihinde <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/2/plan8.pdf> adresinden alınmıştır.
- Tietenberg, T., & Lewis, L. (2012). *Environmental & Natural Resources Economics*. Canada: Pearson.
- Toprak, Z. (2012). *Çevre Yönetimi ve Politikası*. İzmir: Albi Yayınları.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., & Özer, M. (2014). *Mahalli İdareler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Turan, G. N., Çoruh, S., Akdemir, A., & Ergun, O. N. (2009). Municipal Solid Waste Management Strategies in Turkey. *Waste Management*, 29 (1), 465.
- Turgut, N. (1996). İhtiyat İlkesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 45 (1), 67-102.
- Turgut, N. (2009). *Çevre Politikası ve Hukuku*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi. (2017). Kasım 30, 2017 tarihinde <http://tuzgoluebt.botas.gov.tr: http://tuzgoluebt.botas.gov.tr/index.php/tr/> adresinden alınmıştır.
- TÜİK., (2014). *Seçilmiş Göstergelerle Aksaray*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- TÜİK, Nisan 3, 2017 tarihinde www.tuik.gov.tr: http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist adresinden alınmıştır.
- Tümer, H., Rekrektif Alan ve Tesisleri Ölçütleri, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1976.
- Türel, G.D., Ankara Kenti Yeşil Alanlarının Kullanım Etkinliklerinin Bugünkü Durumu ve Yeterliliği İçin Alınması Gereken Önlemler, Doktora Tezi (Yayımlanmamış), A.Ü.Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, 1988.

- Türk, A. (1998). *Çevre ve İnsan*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ural, E. (1980). *Muhtelif Anayasalarda Çevre Hükümleri*. Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı.
- Urhan, V. F. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi* (70), 85-102.
- Ünal, F. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 241-248.
- Woerdman, E., Arcuri, A., & Clo, S. (2008). *Emissions Trading and the Polluter Pays Principle: Do Polluters Pay under Grandfathering?* Nisan 17, 2017 tarihinde academia.edu.tr:academia.edu.documents/37554368/Clo_2008_-_grandfathering_and_PPP_on_Review_of_Law_and_Economics.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1492616305&Signature=MAZwTzIMMmSBC2POgzg6k%2F%2FGJoc%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DEm adresinden alınmıştır.
- Yaşamış, F. D. (1995). *Çevre Yönetiminin Temel Araçları*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Yeter, E. (1992, Temmuz). Yerel Yönetimler Üzerine Düşünceler. *Çağdaş Yerel Yönetimler, 1* (4), 13-21.
- Yıldızcı, A.C., Türkiye’de İmar Planları Yapım ve Uygulanmasında Yeşil Alan Sorunları , P.M. Dergisi, 91 (2), 26-28, Ankara, 1991.
- Yılmaz, A., & Bozkurt, Y. (2010). Türkiye’de Kentsel Katı Atık Yönetimi Uygulamaları ve Kütahya Katı Atık Birliği Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15 (1), 11-28.
- Yılmaz, A., Taşkın, E., & Bozkurt, Y. (2005). Doğal Kaynakların Korunmasında Çevre Yönetiminin Etkinliği. *Diyarbakır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (13), 15.
- Yurtcanlı, S. (2012, Ekim). Fransız Çevre Şartı'na Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (47), 309-334.

Zengin, E., & Öztaş, C. (2009). Yerel Yönetimler ve Çevre. *Journal of Qafqaz University* (26), 181-200.

Zeytin, M., & Kırlioğlu, H. (2014, Eylül). Çevre Yönetim Sistemi ve Yerel Yönetimler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* (5), 238-254.